

PROFESSIONALISERING
VAN HET OVERBLIJVEN
OP DE BASISCHOOL

- eindrapport -

drs. H.M. Beerends
drs. M. Diepeveen
drs. H.S. Dekker

Amsterdam, februari 2001
Regioplan Ref. nr. OA-226

Regioplan Onderwijs en Arbeidsmarkt
Leidsegracht 105-a
1017 ND Amsterdam
Tel.: 020 - 6253377
Fax: 020 - 6236191

Onderzoek, uitgevoerd door Regioplan
Onderwijs en Arbeidsmarkt B.V. in opdracht
van het Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport.

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord

Samenvatting en conclusies.....	I
1 Inleiding.....	1
1.1 Achtergrond en doel van het onderzoek.....	1
1.2 Onderzoeksvragen.....	5
1.3 Opzet en methode van onderzoek.....	6
1.4 Leeswijzer.....	10
2 Resultaten gemeenteninterviews.....	11
2.1 Huidig beleid.....	11
2.2 Toekomstig beleid.....	14
2.3 Conclusies.....	16
3 Resultaten scholeninterviews.....	17
3.1 Organisatie.....	18
3.2 Uitvoering.....	22
3.3 Financiën.....	26
3.4 Knelpunten en oplossingen.....	31
3.5 Professionalisering van het overblijven.....	32
3.6 Conclusie.....	34
4 Resultaten ouderenquête.....	37
4.1 Steekproefverantwoording en representativiteit.....	37
4.2 Uitkomsten ouderenquête.....	40
4.2.1 Aantal overblijvers.....	41
4.2.2 Profiel van huishoudens met overblijvers.....	42
4.2.3 Motieven al dan niet gebruik overblijfvoorzieningen.....	44
4.2.4 Beoordeling van overblijfvoorzieningen.....	47
4.2.5 Kosten.....	50
4.2.6 Toekomstig gebruik.....	50
4.2.7 Samenvatting.....	54

5	Scenario's voor professionalisering van het overblijven.....	57
5.1	Uitgangspunten en aannames	57
5.2	Scenario's	66
5.3	Kosten van de verschillende scenario's.....	67
5.3.1	Kosten voor alle scholen.....	67
5.3.2	Kosten na aftrek van bijdrage ouders	69
5.3.3	Kosten zonder scholen met een continuooster	70
5.3.4	Kosten professionalisering op scholen met een continuooster.....	72
5.4	Nuancering en verwachtingen voor de toekomst.....	75
5.5	Kansen en belemmeringen bij professionalisering	77
	Literatuur	81
	Bijlagen	
Bijlage 1	Vragenlijst gemeenten	85
Bijlage 2	Vragenlijst scholen	98
Bijlage 3	Telefonische enquête ouders.....	103
Bijlage 4	Representativiteit van de steekproef.....	123
Bijlage 5	Achtergrondkenmerken van de respondenten.....	125
Bijlage 6	Aantal overblijvende kinderen naar werksituatie en andere vormen van opvang.....	127
Bijlage 7	Aantal groepen in Nederland.....	129
Bijlage 8	Opbouw kosten scenario's.....	131
Bijlage 9	De kosten wanneer die gedragen worden door meerdere partijen.....	133

VOORWOORD

Naar de huidige situatie van het overblijven op basisscholen is nog betrekkelijk weinig onderzoek gedaan. Wel is uit rapportages van lokale situaties of onderzoek naar deelaspecten bekend dat het overblijven te kampen heeft met enkele knelpunten, zoals het gebrek aan overblijfruimte, aan overblijfbegeleiders en aan de professionaliteit van overblijfkrachten. Van verschillende kanten wordt ervoor gepleit het overblijven te professionaliseren; ook het kabinet hecht belang aan een kwalitatief goede tussen-de-middag-opvang en een sluitende dagindeling voor kinderen. Binnen de interdepartementale werkgroep tussenschoolse opvang (VWS, SZW, OCenW) wordt gewerkt aan een inventarisatie van mogelijke oplossingen voor het verbeteren van de kwaliteit van het overblijven. Op grond van onder meer deze inventarisatie zal besloten worden of, en zo ja op welke wijze de tussenschoolse opvang onder de Wet basisvoorziening kinderopvang (WBK) zal worden gebracht.

In opdracht van het ministerie van VWS heeft RegioPlan Onderwijs en Arbeidsmarkt nader onderzoek gedaan naar de huidige overblijfsituatie en naar de financiële consequenties van verschillende maatregelen voor kwaliteitsverbeteringen. Het onderzoek kan gezien worden als een vervolg op de quickscan ‘Overblijven in het basisonderwijs anno 2000’ die RegioPlan begin 2000 heeft uitgevoerd. Aan het onderzoek is deelgenomen door een groot aantal schooldirecties en overblijfcoördinatoren van basisscholen, door beleidsmedewerkers van gemeenten en door ruim 500 ouders met kinderen in de basisschoolleeftijd. Wij willen alle respondenten bedanken voor hun deelname aan dit onderzoek.

Het onderzoek is op prettige wijze begeleid door mevrouw A. M. Muusse en mevrouw J. K. Kikstra (ministerie van VWS), mevrouw A. Huber en mevrouw L. H. van Vliet (ministerie van SZW) en door mevrouw M. Jacobs (ministerie van OCenW). Wij willen de leden van de begeleidingscommissie hiervoor bedanken.

Marlies Diepeveen (onderzoeker)

Helga Dekker (onderzoeker)

Hagar Beerends (projectleider)

SAMENVATTING EN CONCLUSIES

Van verschillende kanten wordt ervoor gepleit het overblijven op de basisschool te professionaliseren; ook het kabinet hecht belang aan een goede tussen-de-middag-opvang en een sluitende dagindeling voor kinderen. De interdepartementale werkgroep tussenschoolse opvang (VWS, SZW, OCenW) heeft opdracht gekregen een inventarisatie te maken van mogelijke oplossingen voor het verbeteren van de kwaliteit van het overblijven. Op grond van onder meer deze inventarisatie wordt besloten of, en zo ja op welke wijze de tussenschoolse opvang (TSO) onder de Wet basisvoorziening kinderopvang (WBK) zal worden gebracht. Regioplan Onderwijs en Arbeidsmarkt heeft in opdracht van het Ministerie van VWS, een onderzoek uitgevoerd naar de huidige praktijk van het overblijven en de financiële consequenties van verschillende scenario's voor professionalisering. Voor dit onderzoek vormt de quickscan die begin 2000 door Regioplan is uitgevoerd een belangrijke basis¹. In het kader van dit onderzoek zijn telefonische interviews gehouden met schooldirecties en/of overblijfcoördinatoren van 57 basisscholen (waarvan 13 scholen met een continuïrooster), is gesproken met beleidsmedewerkers van 14 gemeenten (afdeling Welzijn en afdeling Onderwijs) en is een telefonische enquête gehouden onder 532 ouders met kinderen in de basisschoolleeftijd². Op basis van de resultaten van de verschillende kwalitatieve en kwantitatieve onderzoeksfases en deskresearch, zijn enkele scenario's voor professionalisering van het overblijven geformuleerd en zijn de financiële consequenties daarvan in kaart gebracht.

Huidige situatie: beheer, toezicht en organisatie van het overblijven

Uit de verdiepende interviews met de scholen komt naar voren dat de meeste scholen zowel de dagelijkse organisatie als het financiële beheer van het overblijven overlaten aan de ouders. De schoolleiding is veelal slechts zijdelings betrokken bij de dagelijkse uitvoering. Wanneer het gaat om de formele verantwoordelijkheid voor het overblijven blijkt er enige onduidelijkheid en twijfel te bestaan. Wie is nu uiteindelijk verantwoordelijk: de school of de ouders? Slechts op enkele scholen blijkt er sprake te zijn van een aparte, voor het overblijven in het leven geroepen, stichting of rechtspersoon. Daarnaast blijkt dat er voor het overblijven door scholen/ouders nog nauwelijks wordt samengewerkt met andere organisaties of instellingen, zoals een voorziening voor kinderopvang.³ Voor het houden van toezicht tijdens de middagpauze wordt over het algemeen gebruik gemaakt van betaalde niet-profes-

¹ De resultaten van de quickscan (Van der Ploeg, 2000) zijn gebruikt als een van de bronnen op basis waarvan de kosten voor de verschillende scenario's voor kwaliteitsverbetering zijn berekend.

² Met de steekproef onder ouders kan een representatief beeld van de populatie worden geschetst.

³ Uit de quickscan blijkt dat circa 1 procent van de scholen (zonder continuïrooster) het overblijven uitbesteedt aan een professionele organisatie voor kinderopvang (Van der Ploeg, 2000).

sionele overblijfkraften (in hoofdzaak ouders). Dit geldt vaak ook voor scholen met een continu-rooster, scholen waar praktisch alle kinderen tussen de middag op school blijven, de middagpauze vaak wat korter is (hooguit 60 minuten) en de leerkrachten doorgaans een actieve rol spelen. Tevens komt uit de interviews naar voren dat er op dit moment (zeer) weinig aandacht wordt besteed aan scholing of deskundigheidsbevordering van overblijfbegeleiders.

Bekostiging van het overblijven

Op verreweg de meeste scholen wordt een overblijfbijdrage gevraagd en worden de inkomsten en uitgaven apart gehouden van de schooladministratie. Het uitgangspunt bij het bepalen van de hoogte van de overblijfbijdrage is veelal dat het overblijven (net) kostendekkend is en voor iedereen toegankelijk blijft. De overblijfbijdrage is voor scholen zonder continu-rooster gemiddeld fl. 2,50 per keer⁴. Op bijna de helft van de scholen zijn er verschillende kortingsmogelijkheden en is er grote variëteit in regelingen om de bijdrage te innen. Ook op een meerderheid van de scholen met een continu-rooster wordt van ouders een overblijfbijdrage gevraagd; deze ligt doorgaans lager dan bij scholen waar slechts een deel van de kinderen overblijft.

Uit het onderzoek blijkt dat het voor relatief veel scholen lastig is een compleet overzicht van de jaarlijkse inkomsten en uitgaven van het overblijven te geven. De door de scholen opgegeven jaarlijkse inkomsten en uitgaven zijn dan ook vaak (deels) gebaseerd op schattingen. Wel wordt zonder meer duidelijk dat de ouderbijdrage de belangrijkste en op verreweg de meeste scholen de enige inkomensbron voor het overblijven is; schoolbesturen en/of gemeenten betalen niet of nauwelijks mee. De vergoedingen die aan de overblijfbegeleiders worden betaald vormen de belangrijkste uitgavenpost. De overblijfbegeleiders krijgen doorgaans een onkostenvergoeding van gemiddeld fl. 16,- per keer. De uren die de leerkrachten besteden aan de opvang tussen de middag en/of het eten met de kinderen in de klas vallen op continu-roosterscholen meestal binnen de normjaartaak en worden in ieder geval niet apart vergoed.

Voor één op de zeven scholen geldt dat er naast personele kosten geen andere kostenposten zijn. Driekwart van de scholen geeft behalve aan personeel ook geld uit aan inrichting en/of speelmateriaal. In percentages uitgedrukt blijkt bijna 80 procent van de uitgaven naar het personeel te gaan en gaat circa 10 procent naar de inrichting van de ruimte. Het resterende bedrag komt voor rekening van het eten/drinken, administratiebenodigdheden of bijvoorbeeld een traktatie voor de kinderen en/of begeleiders.

⁴ De prijs per kind wanneer er voor één keer los wordt overgebleven, zonder dat rekening wordt gehouden met de verschillende 'kortingsmogelijkheden'.

De rol en bijdrage van gemeenten

Het overblijven wordt op dit moment niet alleen georganiseerd, maar dus ook in hoofdzaak bekostigd door ouders. Dit beeld wordt bevestigd door de gesprekken met gemeentebestuurders. Over het algemeen kan gezegd worden dat de lokale overheden de tussenschoolse opvang als primaire verantwoordelijkheid van de ouders zien, in samenwerking met de school. Gemeenten ontvangen soms wel subsidieaanvragen van ouders of scholen, maar blijken ten aanzien hiervan een zeer terughoudende houding aan te nemen. De financiële bijdrage van gemeenten aan het overblijven blijkt op dit moment (zeer) beperkt te zijn. Voor wat betreft de mate waarin er reeds beleid wordt gemaakt op het gebied van tussenschoolse opvang worden tussen gemeenten grote verschillen geconstateerd.

Beoordeling huidige overblijfsituatie door scholen

Circa de helft van de respondenten namens de scholen is tevreden met de huidige overblijfsituatie, ongeveer een derde zegt redelijk tevreden te zijn en één op de tien respondenten is ontevreden. Schoolleiders blijken doorgaans minder tevreden te zijn dan overblijfscoördinatoren. Dit heeft onder meer te maken met het feit dat schoolleiding en/of leerkrachten, ook als het overblijven geheel door de ouders wordt georganiseerd, met enige regelmaat moet inspringen bij problemen of conflicten. Daarmee vormt het overblijven een ‘belasting’ voor de schoolorganisatie. De knelpunten die genoemd worden liggen vooral op het gebied van personeel (gebrek aan continuïteit en deskundigheid van overblijfbegeleiders), huisvesting (geen aparte overblijfruimte/weinig faciliteiten) en de onrust die het overblijven in de school teweegbrengt.

Op ruim de helft van de scholen toont men zich voorstander van enigerlei vorm van professionalisering van het overblijven; soms heeft men desondanks bedenkingen ten aanzien van de realisatie daarvan. Voor een deel heeft dit te maken met het feit dat men verwacht dat professionalisering gepaard gaat met een hogere overblijfbijdrage en dat veel respondenten van mening zijn dat het overblijven laagdrempelig gehouden moet worden (het mag geen concurrentiefactor bij de schoolkeuze worden). Op ruim een derde van de scholen is men van mening dat het overblijven op dit moment goed geregeld is en acht men professionalisering niet nodig. Een deel van de scholen met een continuooster ziet op onderwijskundige gronden nadelen of heeft zelfs bezwaar tegen professionalisering.

Het gebruik van overblijvoorzieningen en het profiel van de ‘gebruikers’.

Op verreweg de meeste basisscholen wordt ouders de mogelijkheid geboden hun kinderen tussen de middag over te laten blijven. Uit de resultaten komt naar voren dat hier voor ruim de helft van de schoolgaande kinderen ook gebruik van wordt gemaakt. Slechts een beperkt aantal kinderen blijft 4 keer per week over; voor de groep ‘vaste’ overblijfkinderen (45 procent van alle kinderen) geldt dat zij gemiddeld 2,7 keer per week overblijven. Het zijn met

name de tweeverdieners die hun kinderen laten overblijven; zij zijn veelal hogeropgeleid en hebben in vergelijking met de groep ouders die geen gebruik maakt van de overblijfvoorzieningen op school een relatief hoog gezinsinkomen. Ook alleenstaande ouders blijken hun kinderen relatief vaak te laten overblijven. Voor wat betreft de gezinssamenstelling en de leeftijdsopbouw binnen het gezin doen zich geen verschillen voor tussen ‘gebruikers’ en ‘niet-gebruikers’ van overblijfvoorzieningen. Wel wordt er in zeer verstedelijkte gebieden meer overgebleven dan in niet stedelijke gebieden.

Van de gezinnen waar de kinderen overblijven maakt een derde ook gebruik van andere vormen van opvang buiten schooltijd. Daarbij gaat het veelal om informele opvang (opvang thuis); binnen deze groep wordt in beperkte mate (ook) gebruik gemaakt van formele opvang, zoals naschoolse opvang (10%) of buitenschoolse opvang (9%).⁵ Voor in totaal twee derde van de gezinnen waar de kinderen overblijven geldt dat er buiten de schooltijden geen gebruik gemaakt wordt van andere vormen van opvang.

Motieven voor gebruik en niet-gebruik

Het feit dat (beide) ouders werken vormt het belangrijkste motief van ouders om hun kinderen te laten overblijven, zowel in de stedelijke als niet stedelijke gebieden (genoemd door ruim 60 procent van de ouders). Daarnaast geeft ruim 10 procent van de ouders aan dat er wordt overgebleven vanwege de afstand tussen school en huis en een even grote groep merkt op dat het overblijven op school verplicht en/of gebruikelijk is. Iets minder dan 10 procent van de ouders vindt het overblijven ‘gewoon makkelijk’ (voor hen vormt het overblijven geen noodzaak vanwege werk of opleiding).

Ouders die hun kinderen niet laten overblijven geven veelal aan tussen de middag geen opvang nodig te hebben (genoemd door driekwart van de niet-gebruikers); bij slechts een klein deel van de ouders speelt onvrede over de huidige overblijfvoorzieningen een rol (4%). Daarnaast geeft circa 10 procent van de respondenten aan dat er niet wordt overgebleven omdat de kinderen dat (liever) niet willen en blijkt bij circa 12 procent van de niet-gebruikers voor een andere vorm van tussen-de-middag-opvang gekozen te zijn (familie, vrienden, burens). De kosten van het overblijven zelf blijken doorgaans geen belemmering te vormen (circa 5 procent van de niet-gebruikers vindt het overblijven (te) duur).

Beoordeling huidige situatie door ouders met kinderen die overblijven

Opvallend is dat de overgrote meerderheid van de ouders die hun kinderen laten overblijven tevreden is over de manier waarop het overblijven op de school van hun kind is georganiseerd (circa 85 procent geeft aan tevreden te zijn).

⁵ Met andere woorden: circa 10 procent van de gezinnen met kinderen die overblijven maakt gebruik van NSO, 9 procent van de gezinnen met overblijfkinderen maakt gebruik van BSO

Daarvoor worden de volgende redenen gegeven: men vindt het goed geregeld, is tevreden over de begeleiding en/of geeft aan dat de kinderen het zelf leuk vinden. Wanneer expliciet gevraagd wordt naar eventuele knelpunten ten aanzien van de begeleiding, geeft iets minder dan 20 procent aan dat hier een knelpunt ligt. Het gaat dan met name om het aantal begeleiders (niet genoeg) en in mindere mate ook om de deskundigheid van de overblijfbegeleiding (onervaren). Daarnaast meldt ruim 15 procent desgevraagd een knelpunt ten aanzien van de huisvesting (te weinig of kleine ruimtes). De meerderheid van de ouders ervaart dus noch ten aanzien van de begeleiding, noch ten aanzien van de huisvesting een groot probleem. Ook de kosten van het overblijven vormen over het geheel genomen geen probleem. Uit de enquête komt naar voren dat de ouders gemiddeld fl. 2,25 per kind per keer betalen. Van de ouders waarvan de kinderen overblijven noemt twee derde de overblijfbijdrage redelijk, circa een kwart noemt de kosten laag en iets minder dan 10 procent vindt dat er op dit moment veel betaald moet worden voor het overblijven. Voor circa driekwart van de respondenten geldt dat de hoogte van de overblijfbijdrage niet van invloed is op de frequentie van het gebruik: het gebruik verandert niet als de bijdrage hoger of lager zou worden.

Gewenste kwaliteitsverbeteringen door ouders

Aan alle ouders is gevraagd, indien er extra middelen voor het overblijven beschikbaar zouden komen, aan welke kwaliteitsverbeteringen deze dan besteed zouden moeten worden. Zowel gebruikers als niet-gebruikers geven aan extra speelmogelijkheden tijdens de overblijf de hoogste prioriteit (genoemd door respectievelijk 33 en 15 procent). Betere huisvesting (20%), meer overblijfbegeleiders en een professionelere begeleiding (beide ruim 10 procent) worden daarna het meest genoemd. Daarnaast blijkt dat voor circa tweederde van de gezinnen de kwaliteitsverbeteringen geen gevolgen zouden hebben voor de frequentie waarmee wordt overgebleven. Dit geldt niet alleen voor ouders die hun kinderen laten overblijven, maar ook voor ouders zonder overblijfkinderen. Op grond van de resultaten wordt verwacht dat de maximale toename van het percentage gezinnen dat hun kinderen vaker zal laten overblijven indien de gewenste kwaliteitsverbeteringen worden doorgevoerd rond de 13 procent ligt. Van de huidige gebruikers geeft vervolgens twee derde aan bereid te zijn meer voor het overblijven te betalen indien de kwaliteit van het overblijven (in de door hen gewenste richting) wordt verbeterd.

Financiële consequentie van professionalisering

Op grond van verschillende aannames en uitgangspunten zijn de financiële consequenties van verschillende kwaliteitsverbeterende maatregelen berekend. De scenario's zijn uitgewerkt op twee variabelen: het kwalificatieniveau van de begeleiding en de leidster/kind ratio binnen een groep. Daarnaast zijn aparte berekeningen gemaakt voor de situatie waarin alle scholen op eenzelfde wijze professionaliseren, een situatie waarin scholen met een continu-rooster buiten beschouwing worden gelaten (en dus niet mee professionaliseren) en de

situatie waarin scholen met een continuooster op basis van apart voor deze groep geformuleerde aannames zouden professionaliseren. Uit de berekeningen komt naar voren dat vanwege de grote verschillen in het aantal overblijfkinderen per school de gemiddelde bezettingsgraad van de groepen doorgaans relatief laag is en daarmee het benodigde aantal groepen (en begeleiders) hoog: variërend van circa 60.000 professionele overblijfkrachten (en een leidster/kind ratio van 2 op 20) tot circa 24.000 leidsters (wanneer de scholen met een continuooster buiten beschouwing worden gelaten en er gewerkt wordt met 2 leidsters op 30 kinderen).

Zoals verwacht, blijkt dat het ‘meest geprofessionaliseerde’ scenario met twee BSO-leidsters op 20 kinderen het duurste is en het scenario dat het dichtst bij de huidige praktijk ligt (twee vrijwilligers op 30 kinderen) het goedkoopst. De prijs per dag van dit laatste scenario komt heel dicht in de buurt van de overblijfbijdrage die de ouders op dit moment gemiddeld per dag betalen (fl. 2,24). De kosten per kind per dag van het duurste scenario komen in de buurt van fl. 7,50. Indien *alle* scholen volgens deze ‘norm’ zouden professionaliseren is hier in totaal een bedrag van ruim 567 miljoen gulden mee gemoeid. Worden de scholen met een continuooster buiten beschouwing gelaten, dan dalen de totale kosten voor het ‘duurste’ scenario tot circa 300 miljoen gulden. Dit is niet zo verwonderlijk gezien het feit dat ongeveer de helft van de kinderen die overblijven op een school met een continuooster zit.

Aangezien er ook op scholen met een continuooster vaak gewerkt wordt met betaalde niet-professionele overblijfbegeleiders (eventueel naast de leerkracht), is het niet reëel deze scholen in de berekeningen buiten beschouwing te laten. De wijze waarop de professionalisering eventueel gestalte zal krijgen, verschilt daarentegen waarschijnlijk wel van die van de scholen zonder continuooster. Uitgaande van de door ons berekende ‘duurste’ variant voor de professionalisering van scholen met een continuooster (waarbij naast de leerkracht uitgegaan is van slechts één professionele begeleidster op een klas van 24 kinderen), komen wij voor deze groep scholen op een totaal bedrag van ruim 61 miljoen gulden en een prijs per kind per keer van 1,63 gulden.

Toekomstige doelgroep en kosten professionalisering

Los van het aantal overblijvers op basis van demografische ontwikkelingen, is geen schatting gemaakt van het totaal aantal overblijfkinderen in de toekomst. De kosten voor professionalisering zijn steeds gebaseerd op het huidige aantal kinderen dat overblijft. Aangezien het toekomstig gebruik van overblijfvoorzieningen (en daarmee de bijbehorende kosten) te zeer afhangt van een combinatie van (onzekere) factoren, zijn deze berekeningen achterwege gelaten. Op grond van de resultaten van het onderzoek mag verwacht worden dat het gebruik in de toekomst niet alleen beïnvloed zal worden door een eventuele toename in het aantal tweeverdieners en/of alleenstaanden, maar ook van het soort kwaliteitsverbeteringen dat zal

worden doorgevoerd, de wijze van financiering, de ouderbijdrage die gevraagd zal worden, als ook van een eventuele toe- of afname van het aantal scholen dat werkt volgens een continu-rooster. Daarnaast mag verwacht worden dat het overblijven vooral zal toenemen op scholen met relatief weinig overblijfkinderen, hetgeen in eerste instantie vooral van invloed is op de bezettingsgraad (die wordt gunstiger); het aantal benodigde groepen (en de kosten die daarmee gemoeid zijn) zal daardoor niet evenredig sterk stijgen.

Kansen en belemmeringen

De continuïteit in de begeleiding en de deskundigheid van de overblijfbegeleiders lijken de belangrijkste knelpunten te vormen. Voor de oplossing hiervan dienen de volgende ‘kansen’ zich aan: het verbeteren van de rechtspositie en/of het ‘inkomen’ van de huidige groep ‘overblijfmoeders’, het aanbieden van scholing en deskundigheidsbevordering, het opleiden van TSO-leidsters via een aparte éénjarige opleiding, het voor het overblijven inzetten van BSO-leidsters of onderwijsassistenten of het creëren van banen waarin deze functies kunnen worden gecombineerd. Hierbij worden wel enige kanttekeningen geplaatst: het huidige aantal BSO-leidsters en onderwijsassistenten is vergeleken met het benodigde aantal overblijfbegeleiders gering. Ook als er besloten wordt overblijfmoeders in dienst te nemen zal het capaciteitsprobleem niet opgelost zijn, aangezien een loondienstrelatie niet voor alle overblijfmoeders even aantrekkelijk is en er aan de onkostenvergoeding die vrijwilligers mogen ontvangen een wettelijk maximum verbonden is.

Een ander probleem vormt de huisvesting: scholen kampen op dit moment reeds met ruimtegebrek en aparte overblijfruimtes zijn niet of nauwelijks beschikbaar. Daarmee staat de beschikbare overblijfruimte op school in schril contrast met de eisen die op dit punt vanuit de kinderopvang worden gesteld. Mogelijke kansen voor het verbeteren van de huisvestings-situatie zijn: bij ver- en nieuwbouw rekening houden met multifunctioneel gebruik van ruimtes in de school, het voor het overblijven samenwerken met andere instellingen (bijvoorbeeld gebruik ruimtes kinderopvang, club- en buurthuis) en/of aansluiting bij het brede school concept, waarin het overblijven als voorziening kan worden opgenomen. Met name voor wat betreft de mogelijkheden qua huisvesting lijkt aanvullend onderzoek gewenst. Op dit moment ontbreekt de informatie om een reële inschatting te kunnen maken van de inrichtings- en huisvestingskosten die gemoeid zijn met de professionalisering van het overblijven.

1 INLEIDING

1.1 Achtergrond en doel van het onderzoek

Een belangrijke doelstelling van het kinderopvangbeleid is erop gericht ouders in staat te stellen arbeid en zorg (beter) te combineren. Vooruitlopend op de Wet basisvoorziening kinderopvang (WBK) wordt in de hoofdlijnennotitie WBK het toekomstig stelsel voor kinderopvang geschetst. Daarin wordt onder meer gesteld dat met name de tussenschoolse opvang (periode tussen de middag op school) nog een zwakke schakel vormt in de opvang van schoolgaande kinderen¹. Op dit moment is nog niet duidelijk of de tussenschoolse opvang in de WBK zal worden opgenomen.

Naar de huidige situatie van het overblijven op basisscholen is nog weinig onderzoek gedaan. Wel is uit rapportages van lokale situaties of van deelaspecten bekend dat het overblijven te kampen heeft met knelpunten, zoals het gebrek aan overblijfruimte en overblijfbegeleiders en aan een te geringe mate van professionaliteit van overblijfkrachten².

Van verschillende kanten wordt ervoor gepleit het overblijven te professionaliseren³ (vergeleijk FNV, Draaijer); ook het kabinet hecht belang aan een kwalitatief goede tussen-de-middag-opvang en een sluitende dagindeling voor kinderen. Een interdepartementale werkgroep tussenschoolse opvang (VWS, SZW en OCenW) heeft opdracht gekregen een inventarisatie te maken van mogelijke oplossingen voor het verbeteren van de kwaliteit van het overblijven. Op grond van onder meer deze inventarisatie zal besloten worden of, en zo ja op welke wijze de tussenschoolse opvang onder de WBK zal worden gebracht. Bij de werkgroep bestaat behoefte aan onderzoek naar de huidige financieringsstromen en aan inzicht in de financiële consequenties van verschillende maatregelen voor kwaliteitsverbeteringen.

RegioPlan Onderwijs en Arbeidsmarkt heeft in opdracht van het Ministerie van VWS een onderzoek uitgevoerd naar de huidige praktijk van het overblijven (inclusief continuooster-scholen) en de financiële consequenties van verschillende scenario's voor professionalisering. In dit rapport worden de onderzoeksbevindingen gepresenteerd. Alvorens in te gaan op de onderzoeksvragen en -opzet, wordt eerst een kort overzicht gegeven van de huidige regelingen en positionering van het overblijven.

¹ *Hoofdlijnen Wet basisvoorziening kinderopvang*, p. 19.

² Ploeg, S.W. van der (2000), *Overblijven in het basisonderwijs anno 2000*. Amsterdam: RegioPlan Onderwijs en Arbeidsmarkt; Bois-Reymond, M. du; Jantien Belt e.a. (1998), *Samenwerken aan opvang buiten schooltijd – kinderen, ouders en professionals aan het woord*. Assen.

³ FNV Vrouwen Alliantie Netwerk Schoolkinderopvang (1999), *Van overblijven naar tussenschoolse opvang*. Utrecht; Discussienota IOS (2000), *Tussenschoolse Opvang – voorstel voor een stimuleringsmaatregel*. Utrecht.

Tussenschoolse opvang en kinderopvang

Het overblijven is een georganiseerde, niet door de overheid gesubsidieerde vorm van opvang. De termen ‘overblijven’ en ‘tussenschoolse opvang’ (TSO) worden vaak door elkaar gebruikt. Het overblijven verwijst naar de huidige, niet geprofessionaliseerde, praktijk-situatie, terwijl bij TSO gedacht moet worden aan een in meer of mindere mate geprofessiona-liseerde vorm van het overblijven.

Het overblijven vindt plaats in de klas of in een gemeenschappelijke ruimte en duurt over het algemeen zo’n 1,5 uur⁴, waarbij een deel van de tijd besteed wordt aan het gezamenlijk eten van de lunch en een deel aan (buiten)spelen. Op 94 procent van de scholen bestaat tegenwoordig de mogelijkheid voor kinderen om over te blijven (Van der Ploeg, 2000).

In de Wet op het primair onderwijs (1998) wordt gesteld dat het bevoegd gezag van een school leerlingen in de gelegenheid dient te stellen, onder toezicht de middagpauze in het schoolgebouw en op het terrein van de school door te brengen (artikel 45). Het betreffende artikel geeft aan dat de school twee verplichtingen heeft ten aanzien van het overblijven. Ten eerste het beschikbaar stellen van goed verlichte en verwarmde ruimten. Ten tweede dient het bevoegd gezag zorg te dragen dat iedereen die bij het overblijven betrokken is, verzekerd is tegen wettelijke aansprakelijkheid.

Het overblijven valt met deze wet onder de onderwijswetgeving en daarmee onder het Ministerie van OCenW. De organisatie en de kwaliteit van deze voorziening vallen echter niet onder de verantwoordelijkheid van de scholen. De organisatie, financiering en kwaliteit van het overblijven is in handen van ouders. In principe betalen de ouders de eventuele kosten en zijn scholen en/of gemeenten niet verplicht een financiële bijdrage te leveren aan het overblijven tussen de middag.

Continuurooster

De invoering van de ‘overblijfwet’ heeft tot gevolg gehad dat een groeiend aantal scholen is overgeschakeld op een continuurooster⁵. Naast praktische redenen hebben scholen soms ook onderwijskundige motieven om te kiezen voor een continuurooster (ITS, 1997). Over het algemeen betekent het invoeren van een continuurooster dat (bijna) alle leerlingen onder toezicht van de groepsleerkracht in de klas een verkorte middagpauze doorbrengen. Soms zijn er (ook) andere toezichthouders aanwezig en vaak wordt de schooldag ingekort.

Het begrip ‘continuurooster’ blijkt niet eenduidig gedefinieerd te zijn. Zowel in de onderzoeks literatuur als door de scholen zelf (Vogt, p. 15) worden verschillende betekenissen gehanteerd. Vogt (1991, p. 8) definieert het als volgt: “Een rooster waarin een korte middag-pauze van hooguit een uur is opgenomen en waarbij het overblijven min of meer verplicht is”.

⁴ VOO, 1995.

⁵ VOO, p. 23.

In onderzoek van het ITS (Smit e.a., 1997, p. 3) wordt een striktere definitie gehanteerd: *“Uitgangspunt is dat alle leerlingen de middagpauze op school doorbrengen, de middagpauze duurt circa 45 minuten voor de bovenbouw en voor de onderbouw vaak een uur: het eten, spelen en ontspannen tijdens de middagpauze vormt een geïntegreerd onderdeel van de schooldag”*. In dit onderzoek zijn we uitgegaan van de omschrijving zoals gebruikt in de quickscan (Van der Ploeg, p.19): *“Onder een continuooster verstaan we dat in principe alle leerlingen in de klas blijven om hun lunch te gebruiken onder toezicht van de groepsleerkracht.”*⁶

Op grond van de gegevens uit de quickscan blijkt dat circa 15 procent van de scholen met een continuooster werkt.

Kwaliteitseisen kinderopvang

In tegenstelling tot het overblijven kent de kinderopvang de afgelopen jaren steeds duidelijkere voorstellen en regelingen ter verbetering van de kwaliteit van de voorziening. In 1995 verscheen de algemene maatregel van bestuur ‘Tijdelijk besluit kwaliteitsregels kinderopvang’. Voor het eerst hadden kinderopvanginstellingen te maken met een wettelijke verplichting aan bepaalde minimale eisen te voldoen om in aanmerking te komen voor een vergunning.

De eisen hebben betrekking op de groeps grootte, het aantal leidsters per groep en de omvang en veiligheid van de ruimte. Voor een gemengde groep in de leeftijdscategorie 4-13 jaar geldt dat de groep ten hoogste 20 kinderen omvat, waarbij ten minste twee leidsters toezicht houden. Het aantal vierkante meters speel-/werkoppervlak per kind is minimaal drie. Voor de buitenruimte geldt een norm van vier vierkante meter per spelend kind. Verder zijn er eisen aan de brandveiligheid en hygiëne van de ruimte.

Het overblijven kenmerkt zich door het beperkte aantal uren dat opvang wordt geboden en valt tot op heden niet onder regelingen van de kinderopvang, maar onder de WPO. Anders dan bij de kinderopvang worden er aan de tussenschoolse opvang voorsnog geen kwaliteits-eisen gesteld.

De Wet basisvoorziening kinderopvang (WBK)

De groeiende aandacht voor de professionalisering van het overblijven gaat samen met het groeiende belang dat gehecht wordt aan een sluitende dagindeling van schoolgaande kinderen. Op dit moment wordt, zoals eerder gemeld, geïnventariseerd in hoeverre de tussenschoolse opvang onder de Wet basisvoorziening kinderopvang kan worden gebracht.

Deze wet wordt momenteel voorbereid en heeft tot doel bepaalde rechten in de kinderopvang te garanderen: het recht op voldoende kwaliteit van de opvangplaats en, mits aan bepaalde

⁶ Tijdens de interviews op scholen is een iets ruimere definitie gehanteerd. zo is het eten met de leerkracht niet als hard criterium gebruikt, wel is benadrukt dat het vaak om een verkorte pauze gaat (zie bijlage 2)

achtergrondkenmerken is voldaan, het recht op een eventuele financiële bijdrage van de overheid. De WBK is gebaseerd op een gezamenlijke (financiële) verantwoordelijkheid van ouders, werkgevers en overheid. Er is gekozen voor een systeem van vraagfinanciering, waarbij ouders de middelen in handen krijgen. Het verstrekken van de inkomensafhankelijke tegemoetkoming zal als een vorm van subsidie plaatsvinden op landelijk niveau⁷.

Als de TSO onder deze wet zou komen te vallen, wil dat zeggen dat er ook voor het overblijven kwaliteitseisen opgesteld zullen worden en toezicht zal worden gehouden op de naleving ervan. Daarnaast zal het consequenties hebben voor de financiering (denkbaar is dat ook werkgevers en de overheid zullen bijdragen) en daarmee samenhangend de organisatie van het overblijven (er zal een rechtspersoon aangesteld moeten worden).

Professionalisering

Dit rapport doet onder meer verslag van de resultaten van onderzoek naar de financiële consequenties van de professionalisering van het overblijven. Bij professionalisering kan worden gedacht aan (kwaliteits)verbetering van aspecten als de begeleiding, de grootte van de groepen, de organisatie/financiën en de ruimte van het overblijven. Bij een geprofessionaliseerde vorm van het overblijven worden de kinderen begeleid door ‘gekwalficeerde’ overblijfkrachten. De grootte van de groepen kent een maximum en de groepen verblijven in ruimtes die minimeisen kennen wat betreft de inrichting en de omvang. Daarnaast dient de organisatie vertegenwoordigd te zijn door een rechtspersoon, waardoor duidelijkheid ontstaat over verantwoordelijkheid en daarbijbehorende regels en (financiële) verantwoording. In het onderhavige onderzoek wordt voor verschillende scenario’s van professionalisering een schatting gemaakt van de kosten. Opgemerkt moet worden dat het hier slechts ‘ruwe’ scenario’s betreft, waaraan met name voor wat betreft de materiële voorzieningen/invulling (nog) geen uitgewerkte kwaliteitscriteria ten grondslag liggen.

In het kader van de professionalisering van het overblijven zijn inmiddels verschillende projecten gestart. Als voorbeeld noemen we een aantal projecten die gefinancierd worden in het kader van de Subsidieregeling Dagindeling⁸. In september 2000 is een pilotproject gestart van het Instituut voor Ontwikkeling van Schoolkinderopvang (IOS): ‘Professionalisering Tussenschoolse Opvang’. Het doel van het project is onder andere een opleiding verzorgen voor overblijfkrachten en de doorstroom van deze krachten bevorderen naar de buitenschoolse opvang. De stuurgroep van het project bestaat uit vertegenwoordigers van de VOG AbvaKabo, CFO, BVE-Raad en OVDB.

Een ander project is ‘Overblijven Zonder Zorg’, waarbij Radius Nederland BV het draagvlak verkent bij het bedrijfsleven voor de financiering en verbetering van voor- en tussenschoolse

⁷ *Hoofdlijnen Wet basisvoorziening kinderopvang*, p. 6.

⁸ Zie voor meer informatie <http://www.dagindeling.nl/projecten>

opvang en de knelpunten inventariseert tussen roosters (school en werk) van taakcombinerders en hun kinderen⁹. Als derde noemen we hier het pilotproject ‘Tussenschoolse Opvang’ van de Stichting Katholiek Onderwijs Delta (SKO). Het doel van het project is het opzetten van een professionele, kostendekkende TSO met behulp van bovenschoolse coördinatie.

De uitkomsten van dit soort projecten zullen evenals de resultaten van ons onderzoek wellicht aanknopingspunten bieden voor de manier waarop uiteindelijk aan de professionalisering van het overblijven vormgegeven kan worden.

1.2 Onderzoeksvragen

Het onderzoek, waarvan hier verslag wordt gedaan, dient een tweeledig doel: enerzijds de bestaande overblijfsituatie nader in beeld brengen en anderzijds inzicht verkrijgen in de ‘haalbaarheid’ en financiële consequenties van verschillende maatregelen voor kwaliteitsverbetering en professionalisering in de vorm van scenario’s.

Voor het bereiken van deze doelstellingen is antwoord gezocht op onder meer de volgende vragen over de huidige en toekomstige situatie van het overblijven.

Huidige situatie overblijven

a) financiering

- Door wie worden de ‘kosten’ voor het overblijven betaald en wie neemt welk deel voor zijn rekening (ouders, school, gemeenten)?
- Waaraan worden de ‘overblijfgelden’ besteed (inzicht in personele- en materiële uitgaven)?
- In hoeverre wordt er op scholen met een continuooster gewerkt met overblijfkraften en hoe is de financiering op deze scholen geregeld?

b) motieven en kenmerken doelgroep

- Wat is het profiel van de huidige groep gebruikers (onder andere gezinssamenstelling, werksituatie, opleidingsniveau, gebruik andere kinderopvangvoorzieningen) en in hoeverre verschilt dit van het profiel van de niet-gebruikers?
- Welke motieven hebben ouders om al dan niet gebruik te maken van de bestaande overblijfovoorziening op school (bij gebruikers: bijvoorbeeld situatie werk/opleiding, afstand, gemak, op verzoek kind; bij niet-gebruikers: bijvoorbeeld voorkeur voor andere vorm van opvang, geen opvang nodig, ontevredenheid overblijffaciliteiten, kosten)?

⁹ Begin 2001 worden de eerste resultaten verwacht.

- Hoe worden de huidige overblijfvoorzieningen door ouders beoordeeld (o.a. tevredenheid voorzieningen, hoogte van ‘ouderbijdrage’)?

Toekomstige situatie: naar een vorm van tussenschoolse opvang

a) potentiële doelgroep tussenschoolse opvang

Hoe ziet de gebruikersgroep er in de toekomst uit, zowel qua omvang als voor wat betreft de behoefte aan overblijffaciliteiten/kinderopvang?

b) kostenberekening professionalisering

Welke kosten zijn gemoeid met de professionalisering van het overblijven op school, uitgaande van verschillende combinaties van maatregelen (scenario's) voor kwaliteitsverbetering (totale kosten en kosten per kind)?

c) kansen en belemmeringen

Met welke belemmeringen/beperkingen en kansen dient rekening gehouden te worden bij het realiseren van verschillende kwaliteitsverbeteringen?

1.3 Opzet en methode van onderzoek

Voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen is gekozen voor een gecombineerde kwalitatieve en kwantitatieve benadering en een gefaseerde onderzoeksopzet. Het onderzoek bestaat uit drie fasen, waarbij de resultaten van voorgaande fase gebruikt wordt als input voor de daaropvolgende fasen.

Fase 1: Nadere verkenning huidige situatie (onderzoeksvragen onder 1)

In aansluiting op de quickscan onder basisscholen die RegioPlan eerder heeft uitgevoerd (Van der Ploeg, 2000), is een nadere verkenning van de huidige overblijfsituatie uitgevoerd. Daartoe is informatie ingewonnen bij de belangrijkste partijen die bij het overblijven betrokken zijn: gemeenten, scholen en ouders.

Interviews gemeenten (kwalitatief onderzoekdeel)

De gemeenten zijn benaderd met name om inzicht te verkrijgen in de mate waarin lokale overheden financieel bijdragen aan het overblijven. Daarnaast is nagegaan hoe de betreffende respondenten het beleid ten aanzien van het overblijven in de toekomst zien en hoe zij staan tegenover het opnemen van de TSO in een wettelijke regeling.

Er zijn vijftien gesprekken met beleidsmedewerkers (afdeling Welzijn en afdeling Onderwijs) gevoerd. Alleen die gemeenten waarvan op grond van de interviews met de scholen (zie hieronder) verwacht werd dat ze een actieve rol spelen en/of waar relatief veel wordt overgebleven, kwamen voor deelname aan het onderzoek in aanmerking. De interviews hebben circa 30 minuten geduurd en zijn afgenomen door onderzoekers van RegioPlan. De interviewleidraad is opgenomen in bijlage 1 van dit rapport.

Interviews op scholen¹⁰ (kwalitatief onderzoeksdeel)

Voor het in kaart brengen van de huidige financieringsstromen is gestreefd naar het afnemen van 50 uitgebreide telefonische interviews bij degenen die op dit moment verantwoordelijk zijn voor het overblijven op school, bijvoorbeeld de schoolleider of een coördinator overblijven.

Voor de selectie van respondenten is gebruik gemaakt van de gegevens uit de quickscan. Het uitgangspunt bij de samenstelling van de onderzoeksgroep was dat de verschillende ‘type overblijfscholen’ voldoende vertegenwoordigd zouden zijn, opdat een goed beeld verkregen kon worden van verschillende overblijfsituaties. Dat wil zeggen dat zowel scholen waar veel als waar weinig wordt overgebleven, als scholen met een continurooster in voldoende mate in de steekproef aanwezig dienden te zijn. In de opzet was uitgegaan van 20 interviews op scholen met een continurooster en 30 interviews op scholen waar relatief weinig, gemiddeld of relatief veel wordt overgebleven.

In de praktijk is hier iets van afgeweken (zie ook hoofdstuk 3), omdat de definitie van een continuroosterschool niet altijd even helder was en/of tijdens het verdiepende interview duidelijk werd dat de overblijfsituatie op school enigszins verschilde van hetgeen op grond van de gegevens uit de quickscan verwacht werd. Uiteindelijk zijn er 57 interviews afgenomen, waarvan 13 met respondenten op continuroosterscholen. Voor de exacte samenstelling van de steekproef verwijzen we naar hoofdstuk 3, waarin de resultaten van dit deel van het onderzoek besproken worden.

Tijdens de uitgebreide interviews onder scholen is ingegaan op de huidige overblijfsituatie, de financiële en organisatorische gang van zaken en de houding ten opzichte van professionalisering van het overblijven. Om de gegevens uit de interviews onderling goed te kunnen vergelijken en een optimale kwaliteit te bewerkstelligen, hebben de respondenten voorafgaand aan de gesprekken informatie ontvangen over het doel van het onderzoek en over het soort informatie dat van hen zou worden gevraagd. De interviews hebben ruim 30 minuten geduurd en zijn afgenomen door onderzoekers van RegioPlan. De lijst met besproken onderwerpen is opgenomen in bijlage 2.

¹⁰ Dit zijn reguliere basisscholen. Speciaal onderwijs, waar het overblijven vaak verplicht is, wordt buiten dit onderzoek gehouden.

Telefonische enquête ouders (kwantitatief onderzoeksdeel)

Door middel van onderzoek onder ouders is nagegaan welke groep ouders om welke redenen (geen) gebruik maakt van de huidige overblijfvoorzieningen. Tevens is de ouders gevraagd hoe zij de huidige overblijfvoorzieningen en de daaraan verbonden kosten beoordelen en in welke mate er bij ouders behoefte aan kwaliteitsverbetering bestaat.

Voor de telefonische enquête onder ouders is gebruik gemaakt van een bestaande database. Deze bevat onder meer de gegevens van ouders met (jonge) kinderen die ooit eerder hebben meegedaan aan telefonisch onderzoek. Daardoor is de gezinssituatie van de respondenten bekend en is het mogelijk de doelgroep gericht te benaderen.

Bij de steekproeftrekking is rekening gehouden met voldoende en representatieve spreiding voor wat betreft achtergrondkenmerken als welstandsklasse, urbanisatiegraad en gezinsgrootte. Aan het onderzoek is deelgenomen door ruim 500 gebruikers en niet-gebruikers van overblijfvoorzieningen. Dit aantal biedt voldoende basis voor het doen van betrouwbare uitspraken over het profiel en de motieven van de (potentiële) doelgroep en voor het doen van aannames over de te verwachten ontwikkelingen in het overblijven op school. De gesprekken hebben in totaal 12 tot 15 minuten geduurd¹¹.

Voor het uitvoeren van de telefonische enquête is samengewerkt met een daartoe gespecialiseerd veldwerkbureau. Bij de start van het veldwerk zijn een aantal pilotgesprekken gevoerd, opdat de gespreksduur kon worden gecheckt en de vragenlijst nog op enkele punten kon worden aangepast.

Voor responsverantwoording van de drie verschillende deelonderzoeken, verwijzen wij naar de betreffende hoofdstukken.

Fase 2: Deskresearch en formuleren van aannames voor kostenberekening van professionalisering TSO (ten behoeve van de onderzoeksvragen onder 2)

In de tweede onderzoeksfase is door middel van deskresearch – en waar nodig aangevuld met informatie afkomstig van ‘sleutelinformanten’ – een overzicht gemaakt van de belangrijkste kostenposten en bijbehorende bedragen. Er is met zeven ‘sleutelinformanten’ gesproken: deskundigen op het terrein van kinderopvang, tussenschoolse opvang, onderwijs en/of actief in pilotprojecten TSO. Daarnaast is zoveel mogelijk gebruik gemaakt van secundaire bronnen, zoals bestaande statistieken (o.a. leerlingenramingen, verwachte ontwikkelingen in de kinderopvang), eerdere onderzoeksbevindingen en kostenramingen.

¹¹ Aan ouders die ook een kind hebben in de leeftijd van 2 tot 4 jaar, is ten behoeve van het onderzoek naar peuterspeelzalen enkele extra vragen gesteld. (*Peuterspeelzaalwerk in Nederland: de huidige praktijk*, verwacht in 2001). Resultaten hiervan blijven buiten beschouwing in dit rapport.

Met behulp van de deskresearch en onderzoeksresultaten zijn zogenaamde uitgangspunten geformuleerd, op basis waarvan de kosten van de scenario's konden worden berekend. Deze uitgangspunten hadden onder andere betrekking op het totaal en het gemiddeld aantal overblijvers per dag, het aantal scholen met een overblijfmogelijkheid, het aantal kinderen en overblijfkrachten per groep en de lengte van de pauze.

Fase 3: Analyse: doorrekenen scenario's en aangeven van kansen en knelpunten (onderzoeksvragen onder 2)

Op grond van de verzamelde gegevens is een berekening gemaakt van de financiële consequenties van verschillende combinaties van kwaliteitsverbeterende maatregelen (scenario's). In overleg met de begeleidingscommissie is afgesproken om voor wat betreft het berekenen van de kosten voor de professionalisering van de TSO, een onderscheid te maken tussen exploitatiekosten en investeringskosten. Bij het laatste moet vooral gedacht worden aan de investeringen die nodig zijn om een geprofessionaliseerde TSO op te zetten (basisvoorziening), zoals het opzetten van scholing/cursussen en de structurele aanpassingen op het gebied van de huisvesting. In dit rapport zijn de investeringskosten slechts ten dele uitgewerkt. Voor wat betreft de huisvestingssituatie geldt dat relevante gegevens op het moment van schrijven ontbreken, bijvoorbeeld over de beschikbaarheid van lokalen en de mate waarin aanpassing danwel nieuwbouw in verband met de professionalisering van de tussenschoolse opvang noodzakelijk danwel gewenst is. Er zijn aanzienlijke verschillen in de huisvestingscriteria van scholen (het aantal vierkante meters per lokaal) en die voor kinderopvang (minimaal beschikbare ruimte per kind). Omdat nog veel onduidelijkheid bestaat over toekomstige huisvestingsmogelijkheden en de daarbij te hanteren criteria, is 'huisvesting' als rekeneenheid niet opgenomen in dit onderzoek. Wel zullen we op een kwalitatieve manier aandacht besteden aan de huidige huisvestingssituatie (zie hoofdstuk 3).

Naast een indicatie van investeringskosten gemoeid met scholing, zijn verschillende scenario's voor professionalisering opgesteld. De scenario's zijn opgebouwd met variatie op de volgende items:

1. deskundigheid van overblijfkrachten;
2. leidster/kind ratio.

Daarnaast worden kosten in de berekening meegenomen die betrekking hebben op de inrichting (met name speelmateriaal) en overhead/coördinatiekosten.

1.4 Leeswijzer

In de hiernavolgende hoofdstukken worden de onderzoeksbevindingen gepresenteerd. In hoofdstuk 2 gaan we in op de resultaten van de gesprekken met gemeenteambtenaren, over het huidige en toekomstige lokale beleid ten aanzien van het overblijven. De bevindingen van de uitgebreide interviews op scholen worden in hoofdstuk 3 gepresenteerd. In hoofdstuk 4 staan de uitkomsten van de enquête met gebruikers en niet-gebruikers van overblijfsvoorzieningen centraal. Vervolgens beschrijven we in hoofdstuk 5 verschillende scenario's voor de professionalisering van het overblijven. We besluiten het rapport met een samenvatting en overzicht van de belangrijkste conclusies in hoofdstuk 6.

2 RESULTATEN GEMEENTENINTERVIEWS

In dit hoofdstuk wordt verslag gedaan van de telefonische gesprekken met ambtenaren van veertien gemeenten. Het doel van de gesprekken was om inzicht te krijgen in de huidige financiële bijdrage van gemeenten aan het overblijven en om een beeld te vormen van het huidige en het toekomstig beleid op het gebied van de tussenschoolse opvang.

In de eerste paragraaf wordt stilgestaan bij het huidige gemeentebeleid en in paragraaf 2.2 gaan we in op de plannen voor toekomstig beleid op het gebied van het overblijven. We sluiten het hoofdstuk af met een samenvatting in paragraaf 2.3.

Er zijn in totaal zeventien gemeenten/stadsdelen benaderd. Het betreft gemeenten waarvan, op basis van de scholeninterviews, eerder onderzoek (Van der Ploeg, 2000) en deskresearch, verwacht mag worden dat er relatief veel wordt overgebleven en/of dat er meer dan gemiddeld actief beleid is op het gebied van het overblijven. Zes van de zeventien gemeenten zijn gesitueerd in zeer sterk stedelijke gebieden en drie in sterk stedelijke gebieden. In de categorie ‘matig’ en ‘niet stedelijk’ vallen ieder twee gemeenten. Drie van de zeventien benaderde gemeenten hebben niet deelgenomen aan het onderzoek, omdat de juiste respondent niet bereikbaar was in de veldonderzoekperiode.

Het overblijven is geen verantwoordelijkheid van gemeenten en om die reden was het waarschijnlijk lastig de juiste respondent te vinden, namelijk degene die zich (al is het zijdelings) bezighoudt met het beleid rond het overblijven/tussenschoolse opvang. Bij het achterhalen van de juiste respondent bleek het overblijven als beleidsthema onbekend of over meerdere afdelingen binnen de gemeente verdeeld te zijn. Uiteindelijk hebben we voornamelijk gesproken met beleidsmedewerkers binnen de afdelingen Welzijn en Onderwijs, van wie er vier de functie hadden van beleidsmedewerker Kinderopvang.

2.1 Huidig beleid

We hebben de beleidmedewerkers eerst gevraagd naar de plaats van de tussenschoolse opvang binnen het huidige beleid van de gemeente. Hierbij is gekeken of de afgelopen jaren stimuleringsmaatregelen zijn toegepast, subsidies zijn verstrekt of direct is bijgedragen aan het overblijven. Ook werd besproken of het overblijven een onderwerp van discussie is en of er in het kader van de TSO contacten zijn met instellingen voor kinderopvang.

Bijna alle respondenten stelden eerst vast dat het overblijven geheel de verantwoordelijkheid is van de ouders en de school. Dit is volgens hen ook een reden dat veel gemeenten (zes in onze steekproef) geen beleid voeren met betrekking tot, of structureel financiën ter beschikking te stellen voor het overblijven. Een andere reden om geen actief beleid te voeren ten

aanzien van de TSO is dat de prioriteit ligt bij de uitbreiding van de buitenschoolse opvang (BSO) of bij het Brede-School-concept. Bij een gemeente ‘scoort’ TSO en kinderopvang in het algemeen slecht op de politieke agenda en wordt er om die reden niet veel aandacht aan besteed.

Tabel 2.1 Huidig beleid gemeenten ten aanzien van het overblijven

	Aantal gemeenten
Geen beleid	6
Proactief: wel beleid, TSO op beleidsagenda	3
Reactief: wel beleid (stimuleringsmaatregelen, subsidies) op basis van vraag	5
Totaal	14

In totaal gaven daarentegen drie gemeenten aan dat de situatie rond het overblijven volop in discussie was. Een van de gemeenten plaatst de kwestie binnen het beleid van de Gemeentelijke Onderwijsachterstanden (GOA). De zogenaamde GOA-scholen hebben meer moeite de ouders te betrekken bij het overblijven, waardoor de continuïteit en kwaliteit ervan onder druk komt te staan. Professionalisering van het overblijven wordt hier gezien als reële noodzaak. Twee andere gemeenten waar TSO op de agenda staat, zien de professionalisering van het overblijven direct in relatie tot de uitbreiding van de BSO. Via de ‘Regeling Uitbreiding Kinderopvang en Buitenschoolse Opvang’ kunnen gemeenten extra financiering krijgen, als zij streven naar de integratie van de tussenschoolse opvang binnen de kinderopvang: een zogenaamde ‘totaaloplossing’. De twee respondenten ervaren deze stimuleringsmaatregel nog als onvoldoende uitgekristalliseerd en onduidelijk (“Welke kinderopvang is hier van toepassing?” en “Wat is precies een totaaloplossing?”). Zij kunnen om die reden nog weinig zeggen over concrete plannen in dit verband.

Stimuleringsmaatregelen

Gemeenten kunnen verschillende stimuleringsmaatregelen toepassen op het gebied van de tussenschoolse opvang. Ze kunnen bijvoorbeeld een continurooster en de professionalisering van overblijfkrachten stimuleren of een overblijfcoördinator aanstellen binnen de gemeente. Bij vier gemeenten in onze steekproef is een project in uitvoering (geweest) of wordt de behoefte geïnventariseerd naar het verbeteren van het overblijven. Twee gemeenten nemen deel aan het pilotproject van het Instituut voor Ontwikkeling van Schoolkinderopvang (IOS) genaamd ‘Professionalisering Tussenschoolse Opvang’. Het doel van het project is onder andere een opleiding verzorgen voor overblijfkrachten en de doorstroom van deze krachten bevorderen naar de buitenschoolse opvang. Dit project wordt gefinancierd in het kader van de subsidieregeling ‘Dagindeling’ en vraagt een bijdrage van de betreffende gemeente van fl. 7.000,- per jaar voor ontwikkel- en uitvoeringskosten. De gemeenten zijn door het IOS benaderd en bieden scholen de mogelijkheid tot deelname aan de cursus. Het project is in

september 2000 gestart en zal in het geheel over drie jaar geëvalueerd worden. Een van de gemeenten stelde de start van de opleiding uit wegens gebrek aan aanmeldingen van scholen. De respondent van de betreffende gemeente denkt dat dit voornamelijk te maken heeft met de toenemende druk op scholen om mee te doen aan verschillende projecten (de buurtschool, de brede school), terwijl het tekort aan leerkrachten als prioriteit wordt gezien.

Een andere stimuleringsmaatregel is het aanstellen van een overblijfcoördinator op gemeentelijk niveau. Eén gemeente in de steekproef heeft sinds 1993 via een stichting een overblijfcoördinator aangesteld, voor 25 uur per week. Alle basisscholen, zowel voor openbaar als bijzonder onderwijs, kunnen een beroep doen op deze functionaris. Op dit moment begeleidt en ondersteunt de coördinator de overblijfkrachten op 26 scholen. De gemeente betaalt het salaris en draagt zo'n fl. 5.000,- per jaar bij voor het inkopen van studiedagen en extra materiaal voor de tussenschoolse opvang.

In het kader van de stimulering van de professionalisering van de overblijfkrachten wijst een respondent op de Stichting 'Broodje Mee'. Deze stichting is in 1970 voortgekomen uit een werkgroep van de actiegroep 'Dolle Mina' met als doel het verbeteren van de kwaliteit van het overblijven. De stichting begon met het verhuren van ruimten en het verzorgen van het overblijven op verschillende scholen. Tegenwoordig helpt ze oudercommissies met het opzetten en verbeteren van de overblijfvoorziening en biedt ze cursussen voor de begeleiders. In het verleden werd deze stichting door de gemeente financieel ondersteund. In 2000 heeft 'Broodje Mee' aangekondigd te stoppen wegens een tekort aan financiering en mankracht.

Subsidies

De respondenten werd gevraagd in hoeverre er subsidie wordt verstrekt aan scholen, ouders of aan instellingen die TSO verzorgen. Dit gebeurt weinig en nauwelijks structureel. Voorbeelden van subsidies aan scholen zijn: een eenmalige startsubsidie, huursubsidie van de overblijfruimte of het subsidiëren van het inzetten van onderwijsassistenten. Geen van de gemeenten in de steekproef verstrekke dergelijke subsidies.

Als gemeenten al subsidies verstrekken, ligt de maatregel voornamelijk op het gebied van het tegemoetkomen in de overblijfbijdrage van ouders met een minimuminkomen, bijvoorbeeld via de regeling 'Minima Zonder Marge'. Dit is een regeling waarbij ouders van overblijfkinderen die moeten rondkomen van een minimuminkomen, een bijdrage kunnen vragen aan de gemeente van fl. 1,- per kind per dag. De mate waarin dergelijke subsidies worden verstrekt en de hoogte van de totale kosten die daarmee gemoeid zijn, blijkt moeilijk te achterhalen. Soms was er bijvoorbeeld slecht zicht op deze kostenpost, omdat de bijdragen worden geboekt onder 'kosten voor kinderopvang', waarbij geen onderscheid wordt gemaakt tussen TSO en BSO.

Een ander soort subsidie die ten behoeve van het overblijven verstrekt kan worden, is financiële ondersteuning aan BSO-instellingen die ook tussenschoolse opvang aanbieden. In verschillende gemeenten hebben TSO-instellingen bij de lokale overheid aangeklopt met de vraag of ze financiële steun konden krijgen voor het uitbreiden van hun diensten met tussenschoolse opvang. Dit zou hun concurrentiepositie aanzienlijk verbeteren. De reactie van gemeenten op deze verzoeken was in alle gevallen dat er geen budget voor is. Het bleek ook dat de bestaande TSO-voorzieningen binnen BSO-instellingen geheel gefinancierd worden door de ouders, zonder subsidie van de gemeente. Een van de onderzochte gemeenten verstrekt wel subsidie voor de professionalisering van leidsters in de buitenschoolse opvang, leidsters die ook voor de TSO ingezet kunnen worden. Geen van de gemeenten stelt middelen uit de kinderopvang direct beschikbaar voor de TSO.

Bij het bespreken van de verschillende maatregelen die gemeenten tot hun beschikking hebben, bleek dat deze niet binnen één afdeling geconcentreerd zijn. Zo zou de afdeling Onderwijs meer op de hoogte zijn van de subsidies aan scholen, de afdeling Sociale Zaken van subsidies aan ouders en de afdeling Welzijn heeft meer kennis op het gebied van de kinderopvang en het jeugdbeleid. Er lijkt dus sprake te zijn van versnipperd beleid en bovendien blijken verschillende afdelingen slecht op de hoogte te zijn van de mogelijkheden en activiteiten binnen andere delen van de gemeente als het gaat om de TSO.

We vroegen de respondenten ook of de tussenschoolse opvang een onderwerp van gesprek was binnen het netwerk jeugdbeleid of het netwerk kinderopvang. Overeenkomstig de verdeeldheid van het thema over verschillende afdelingen, is tussenschoolse opvang een gesprekstema binnen verschillende netwerken. In een paar gemeenten is het een thema binnen het netwerk (integraal) jeugdbeleid of Gemeentelijk Onderwijsachterstandenbeleid (GOA-beleid). Bij andere wordt er juist over gesproken in het netwerk kinderopvang en bij de overige is het helemaal geen onderwerp van gesprek. Als het al onderwerp van gesprek is, is het meestal naar aanleiding van een concreet project, of komt het zijdelings aan de orde bij gesprekken over de uitbreiding van de buitenschoolse opvang. In deze gevallen vindt er dan ook contact plaats met instellingen van de kinderopvang.

2.2 Toekomstig beleid

In het tweede deel van het gesprek met de beleidsmedewerker, werden de toekomstige plannen van de gemeente op het gebied van de TSO besproken. Het blijkt dat de mate waarin gedacht wordt over verandering van beleid, een directe relatie heeft met het huidige beleid. Gemeenten die nu het thema op de agenda hebben staan, lijken dat ook eerder in de directe toekomst te hebben en vice versa. Hoe het toekomstig beleid eruit zal zien, in de vorm van

stimulerende maatregelen of subsidies, is vaak nog onduidelijk. Zoals eerder gebleken denken drie gemeenten in onze steekproef na over een integraal beleid op het gebied van kinderopvang.

Wij vroegen de respondenten hoe zij er tegenover staan als de TSO zou worden opgenomen in een wettelijke regeling. Zestien van de zeventien scholen blijken daar positief tegenover te staan. De aandacht aan het thema ervaren de respondenten als positief, omdat ze vinden dat alle zorg voor jonge kinderen wettelijk geregeld zou moeten zijn. De helft van de respondenten noemt de vreemde situatie dat er uitgebreide (kwaliteits)eisen gesteld worden aan de kinderopvang, terwijl er geen eisen gesteld worden aan het overblijven. Een wettelijke regeling zou ook recht doen aan het streven naar een sluitende dagindeling voor schoolgaande kinderen. De respondenten denken overwegend aan het organiseren van de TSO binnen de school, waarbij de school eindverantwoordelijk is, maar waarbij de gemeente een regiefunctie vervult.

Toch worden er ook kanttekeningen geplaatst bij een wettelijke regeling. Zeven respondenten merkten op dat er al zo veel wordt vastgelegd en dat het weer een taakverzwaring voor de gemeente zal betekenen. Daarnaast is er twijfel of de wettelijke regeling wel flexibel genoeg zal zijn om die goed toe te passen op de eigen situatie. Volgens drie respondenten wordt er vaak beleid geschreven met een stadssituatie als uitgangspunt, waarbij de specifieke situatie van de niet stedelijke gebieden veronachtzaamd wordt.

De meeste respondenten bleken op de hoogte van de Wet basisvoorziening kinderopvang (WBK) en zeven van hen legden de link met een mogelijke opname van de TSO in deze wet. Ook hier is de algemene reactie van de respondenten positief. Zij waren op de hoogte van de vraagfinanciering die onder de wet tot stand zou komen en waarbij de uitvoering op landelijk niveau komt te liggen. De lokale overheid zal, als gevolg van deze wet, veel meer een registrerende en stimulerende rol krijgen¹. Voor wat betreft de rol van de gemeente worden de volgende opmerkingen geplaatst:

- Vier respondenten veronderstellen dat een huidige rol van de lokale overheid ook in de toekomst zal blijven bestaan. Dit is de rol van 'vangnet' voor bepaalde doelgroepen voor wie de financiering van de opvang een probleem kan vormen: uitkeringsgerechtigden, werkzoekenden en nieuwkomers. Daarnaast spreken deze respondenten hun bezorgdheid uit over het voornemen het financiële aandeel van werkgevers in de WBK vrijwillig te laten zijn. Zij veronderstellen dat de gemeente daarom ook zal moeten bijspringen voor andere groepen. Zij signaleren bijvoorbeeld dat, vanwege de krapte op de arbeidsmarkt in de Randstad, werkgevers daar eerder bereid zullen zijn te betalen voor kinderopvang dan in gebieden waar de arbeidsmarkt wat ruimer is.

¹ *Hoofdlijnen Wet basisvoorziening kinderopvang*, p. 6.

- De vraagfinanciering wordt over het algemeen als positief ervaren. Als ouders echter een te grote keuzevrijheid krijgen, is het mogelijk dat sommige faciliteiten, bijvoorbeeld in achterstandswijken, niet in stand kunnen worden gehouden. In het voorkomen van een dergelijke situatie zal de gemeente volgens enkele respondenten ook een rol blijven spelen.
- Om duidelijk beleid te kunnen voeren op TSO, is het volgens verschillende respondenten belangrijk dat het thema bij één afdeling wordt ondergebracht: Welzijn of Onderwijs. Volgens hen is het wellicht daarvoor eerst nodig dat de TSO op rijksniveau duidelijk wordt ingedeeld binnen één ministerie.

2.3 Conclusies

Over het algemeen kan gezegd worden dat lokale overheden de tussenschoolse opvang op dit moment primair als verantwoordelijkheid van ouders in samenwerking met de school zien. Zij nemen daarom vaak een afwachtende houding aan: alleen bij een vraag vanuit scholen, ouders of de kinderopvang zal er nagedacht worden over beleid. Vragen komen echter weinig en de situatie rondom het overblijven heeft vooralsnog weinig prioriteit. Als er al aanvragen komen voor subsidie worden ze veelal afgewezen op grond van bovengenoemde verantwoordelijkheidsverdeling. De financiële bijdrage van de gemeenten blijft hierdoor (zeer) beperkt.

Respondenten constateren en ervaren het als negatief dat het thema niet binnen één afdeling geconcentreerd is. Er zijn meerdere afdelingen op verschillende wijze bezig met (aspecten van) TSO en ze lijken weinig op de hoogte van elkaars regelingen of activiteiten.

Tot voor kort was TSO niet echt een thema; de uitbreiding van de buitenschoolse opvang had prioriteit. Nu wordt er in het kader van de Brede School meer over nagedacht, worden er pilotprojecten gestart en worden binnen sommige gemeenten de mogelijkheden gevonden om tussenschoolse opvang te integreren in buitenschoolse opvang. De ondervraagde gemeentebtenaren plaatsen voor wat betreft de rol van de gemeente enkele kanttekeningen bij het opnemen van de TSO in de WBK, maar ze staan er over het algemeen positief tegenover.

3 RESULTATEN SCHOLENINTERVIEWS

In dit hoofdstuk bespreken we de resultaten van de telefonische interviews met schoolleiders en overblijfcoördinatoren op reguliere basisscholen¹. Dit deel van het onderzoek was kwalitatief van aard. Het doel van de interviews was inzicht te verkrijgen in de huidige overblijfsituaties, in de financiële en organisatorische gang van zaken en in de houding van de respondenten ten aanzien van professionalisering van het overblijven.

In paragraaf 3.1 zal worden ingegaan op de organisatie van het overblijven. In paragraaf 3.2 gaan we in op de uitvoering. Vervolgens zullen we in paragraaf 3.3 een overzicht geven van de financiële situatie en administratie. Daarna worden in paragraaf 3.4 de gesignaleerde knelpunten en oplossingen aangegeven en wordt ingegaan op de manier waarop de respondenten aankijken tegen professionalisering van het overblijven. We besluiten het hoofdstuk met de belangrijkste conclusies.

We willen duidelijk vermelden dat de resultaten van dit deelonderzoek niet representatief zijn voor alle scholen. Omdat het hier gaat om een kleine steekproef, zijn in het navolgende verslag wel enige tabellen opgenomen met exacte getallen, maar zijn de resultaten niet weergegeven in percentages. Het opnemen van percentages zou eventueel verkeerde veronderstellingen over de conclusies kunnen veroorzaken en de indruk kunnen wekken dat het hier een kwantitatief onderzoek betreft.

Voordat overgegaan wordt tot het bespreken van de resultaten zullen we eerst kort stilstaan bij de samenstelling van de onderzoeksgroep en de respons.

De scholen zijn geselecteerd op basis van de gegevens uit de quickscan die begin dit jaar door RegioPlan is uitgevoerd (Van der Ploeg, 2000). We hebben gesproken met respondenten op scholen met een continuooster, scholen met relatief weinig overblijvende kinderen (<10 procent per dag), scholen met een gemiddeld aantal overblijvende kinderen (10 procent tot 20 procent per dag) en scholen met relatief veel overblijfkinderen per dag (20 procent of meer).² Aanvankelijk was het de bedoeling de steekproef te laten bestaan uit 20 scholen met een continuooster en 30 ‘gewone’ scholen, waarvan uit iedere categorie (laag, midden en hoog percentage overblijfkinderen) circa 10 scholen. Uiteindelijk zijn er meer interviews gerealiseerd dan vooraf was gepland; het aandeel van scholen met een continuooster valt echter lager uit dan was voorzien (zie tabel 3.1 responsoverzicht).

¹ Speciaal onderwijs, waar het overblijven vaak verplicht is, wordt buiten dit onderzoek gehouden.

² Op de meeste scholen blijft minder dan 20 procent van de kinderen over.

Hieraan liggen verschillende redenen ten grondslag: de overblijfsituatie had zich soms gewijzigd en het begrip continuooster is niet eenduidig geïnterpreteerd, zodat voor enkele scholen geldt dat pas tijdens het verdiepende interview duidelijk werd dat er feitelijk geen sprake was van een continuoosterschool.

De bereidheid van scholen deel te nemen aan het onderzoek kan hoog worden genoemd; van de in totaal 68 benaderde scholen hebben er 11 van deelname afgezien, voornamelijk vanwege tijdgebrek. De respons ligt hiermee op ruim 80 procent.

Van de 57 scholen waarmee gesproken is hebben:

- 13 scholen een continuooster (continooosterschool);
- 15 scholen relatief weinig overblijvers (categorie ‘laag’);
- 9 scholen een hoog percentage overblijvers (categorie ‘hoog’);
- 19 scholen een percentage overblijfkinderen in de middencategorie.

Bij het benaderen van de scholen is in eerste instantie gevraagd naar de schoolleiding; aan hem of haar is gevraagd met wie in het kader van dit onderzoek het beste een gesprek zou kunnen worden gevoerd. Uiteindelijk is er gesproken met 41 (adjunct)directeuren en met 10 overblijfcoördinatoren. Op de resterende scholen is gesproken met een leerkracht of overblijfbegeleider. Voor een deel van de scholen geldt dat er met meerdere personen is gesproken, opdat de overblijfsituatie zo goed mogelijk in kaart kon worden gebracht³.

Tot slot moet worden opgemerkt dat de scholen met een continuooster in het onderzoek een aparte positie innemen. Op deze scholen wordt immers (vaker) toezicht gehouden door leerkrachten zelf, blijven vrijwel alle kinderen over, is de pauze vaak korter en vindt het overblijven veelal in de eigen klas plaats. Een van de onderzoeksvragen heeft specifiek betrekking op de organisatie en financiering op continuoosterscholen. Bij de bespreking van de resultaten zal daarom steeds apart worden stilgestaan bij de situatie op scholen met een continuooster.

3.1 Organisatie

In deze paragraaf wordt ingegaan op de wijze waarop het overblijven op de scholen is georganiseerd. Achtereenvolgens komen aan bod: de dagelijkse organisatie en formele verantwoordelijkheid, het beleid ten aanzien van scholing, eventuele samenwerking met andere organisaties en redenen voor het instellen of werken met een continuooster.

³ Zo bleken de schoolleiders soms onvoldoende op de hoogte te zijn van de exacte aantallen overblijfkinderen of van de jaarlijkse in- en uitgaven; in dergelijke gevallen is navraag gedaan bij een coördinerende ouder of overblijfkraacht.

Dagelijkse organisatie en formele verantwoordelijkheid

We vroegen de respondenten bij wie de organisatie/coördinatie van het overblijven in handen is en wie de financiën beheert. In onderstaande tabel worden de antwoorden gepresenteerd voor de reguliere overblijfscholen⁴, tabel 3.2 toont de situatie voor de continuroosterscholen.

Tabel 3.1 Organisatie en beheer financiën reguliere overblijfscholen (aantallen)

	Organisatie	Financieel beheer
Schoolleiding	1	2
Schoolleiding + ouders	2	1
Ouderraad	9	12
Ouderraad + schoolleiding	1	1
Werkgroep of commissie van ouders/leerkrachten	23	21
Werkgroep + MR	1	1
Alleen ouders	6	5
Alleen leerkrachten	1	1
Totaal	44	44

Uit de gesprekken komt naar voren dat de meerderheid van de scholen zowel de dagelijkse organisatie als het financiële beheer van het overblijven overlaten aan een werkgroep of commissie van ouders. Ook de ouderraad neemt een belangrijk deel van de (financiële) organisatie op zich. De schoolleiding is op de meeste scholen nauwelijks betrokken bij de dagelijkse uitvoering, maar dient vaak als aanspreekpunt en springt bij als dat nodig mocht zijn (bijvoorbeeld bij ziekte of calamiteiten).

Tabel 3.2 Organisatie en beheer financiën continuroosterscholen (aantallen)

	Organisatie	Financieel beheer
Bestuur	0	1
Schoolleiding	3	1
MR	0	1
Werkgroep of commissie van ouders/leerkrachten	3	2
Combinatie werkgroep + MR	1	
Combinatie werkgroep + schoolleiding	1	1
Alleen leerkrachten	2	1
Aparte stichting of instelling	3	4
Niet van toepassing/ int geen overblijfgeld	0	2
Totaal	13	13

Uit bovenstaande tabel blijkt dat op de scholen met een continurooster de schoolleiding actiever betrokken is bij de organisatie van het overblijven dan op de reguliere overblijfscholen. Bij ongeveer een derde van de scholen met een continurooster zien we dat de schoolleiding een rol speelt.

⁴ Onder 'reguliere overblijfscholen' verstaan we alle scholen waar wordt overgebleven, exclusief de continuroosterscholen.

Daarnaast blijken twee continuoosterscholen het overblijven uitbesteed te hebben aan een aparte instelling buiten de school. Het gaat om een instelling voor kinderopvang en een stichting voor tussentijdse opvang voor scholen met dezelfde pedagogische achtergrond. De andere twee continuoosterscholen die vermeld worden in de categorie ‘aparte stichting of instelling’, hebben een aparte stichting opgericht waarbinnen een deel van de organisatie is ondergebracht. Een van de twee scholen heeft een ‘Stichting Overblijven’ die wordt beheerd door een groep ouders. De andere school heeft alleen het financiële beheer ondergebracht bij een aparte stichting, die wordt beheerd door het onderwijzend personeel.

Formele verantwoordelijkheid

Bij de vraag wie formeel verantwoordelijk is voor het overblijven, blijkt er enige onduidelijkheid en ook twijfel te bestaan bij de respondenten. Onderstaande tabel presenteert de antwoorden.

Tabel 3.3 Formele verantwoordelijkheid van het overblijven (aantallen)

	Reguliere overblijfscholen	Continuosterscholen	Totaal
1. Bestuur	9	4	13
2. Schoolleiding	18	3	21
3. MR	3	0	3
4. Ouderraad	3	0	3
5. Werkgroep of commissie van ouders	9	3	12
6. Aparte stichting of instelling	0	2	2
Anders	2	1	3
Totaal	44	13	57

Sommige schoolleiders die we gesproken hebben, leggen de verantwoordelijkheid geheel bij de coördinerende ouders of zelfs bij de ouders die hun kind laten overblijven. Anderen geven expliciet aan hierover niet zeker te zijn, maar verwachten dat de school wel formeel verantwoordelijk zal zijn omdat het overblijven daar plaatsvindt. Op enkele scholen hebben de ouders een aparte stichting in het leven geroepen. De belangrijkste reden daarvoor lijkt overigens te zijn dat het overblijven op deze manier ook financieel buiten de boeken van de school blijft. Op dit punt wijken de scholen met een continuooster niet of nauwelijks af van scholen zonder continuooster.

Ongeveer driekwart van de scholen geeft aan dat de afspraken rond de rechten en plichten van ouders met overblijfkinderen schriftelijk zijn vastgelegd. Deze afspraken zijn dan meestal vastgelegd in een reglement dat de kinderen mee naar huis krijgen bij de aanmelding of in de schoolgids. Andere scholen hebben het reglement ten aanzien van het overblijven op school ter inzage.

Scholing van overblijfbegeleiders

Op het merendeel van de scholen wordt voor het toezichthouden gewerkt met vaste niet-professionele overblijfbegeleiders (meestal ouders). Maar weinig van deze overblijfbegeleiders blijken een cursus gevolgd te hebben. Op in totaal 5 van de 57 scholen (scholen zonder continurooster), is door een of meerdere overblijfbegeleiders een cursus gevolgd.

Tabel 3.4 Scholing voor overblijfbegeleiders (aantallen)

	Reguliere overblijfscholen	Continuroosterscholen	Totaal
Geen opleiding, want:	38	11	49
Geen behoefte	13	4	17
Zeer ervaren krachten	5	0	5
Begeleiding intern met directie	2	1	3
Anders	18	6	24
Wel opleiding	5	0	5
Onbekend, niet van toepassing	1	2	3
Totaal	44	13	57

De gevolgde cursussen omvatten meestal een paar dagdelen en worden door diverse instellingen verzorgd of aangeboden, zoals een onderwijsadviesdienst, een instituut voor de ontwikkeling van kinderopvang, een stichting voor de ondersteuning van de tussenschoolse opvang ('Broodje Mee'). De cursussen bevatten onderdelen als 'normen en waarden', 'straffen en belonen', 'omgaan met groepen', maar kunnen ook onderdelen bevatten als 'tekenen' en 'EHBO'.

Op bijna de helft van de scholen in de steekproef bestaat er volgens de respondenten geen behoefte aan scholing of worden de overblijfkkrachten ervaren genoeg geacht. Op de andere helft van de scholen in de steekproef (zie categorie 'anders' in bovenstaande tabel) blijkt nooit echt over scholing nagedacht te zijn of is onbekend of hier werkelijk behoefte aan is. Soms is wel overwogen een cursus te volgen, maar is dit er om praktische redenen (tijd en/of geld) niet van gekomen. Op een deel van de scholen blijkt er bij de schoolleiding meer belangstelling voor scholing van overblijfkkrachten te bestaan dan bij de overblijfbegeleiders/ouders zelf. De laatsten lijken sneller tevreden te zijn met de gang van zaken en de eigen deskundigheid op het gebied van het overblijven.

Samenwerking met andere organisaties

Scholen zoeken voor het overblijven nog weinig samenwerking met andere organisaties. Op circa de helft van de scholen geeft men aan dat hieraan ook geen behoefte bestaat, bijvoorbeeld omdat het overblijven op school weinig problemen geeft en/of goed is georganiseerd. Wanneer er contacten zijn geweest met organisaties buiten de school, is dit met een instelling voor NSO/BSO en in mindere mate met een overkoepelend overleg vanuit gemeente, een particuliere stichting of een vrijwilligersorganisatie.

Redenen om geen contacten aan te gaan, of waarom een poging tot samenwerking werd afgeblazen zijn divers:

- de pauze is te kort;
- er blijven te weinig leerlingen over of de groep blijkt juist te groot te zijn;
- de kosten zouden te hoog worden;
- er is geen personeel te krijgen;
- het ontbreekt aan voorzieningen in de buurt van de school;
- of de openingstijden van de kinderopvangvoorzieningen sluiten niet aan.

Met name respondenten van scholen met een continuooster ervaren beperkingen ten aanzien van de mogelijkheden tot samenwerking met andere organisaties.

Toch zijn er twee scholen in de steekproef, beide met een continuooster, die samenwerken met een aparte stichting waaraan de opvang (deels) wordt uitbesteed. Deze instellingen leveren de overblijfbegeleiders en dragen soms zorg voor de financiën voor meerdere scholen. De samenwerking wordt als positief ervaren, ondanks het feit dat de werving van voldoende overblijfkraften soms problemen geeft.

Redenen voor het instellen van een continuooster

Aan scholen met een continuooster is gevraagd wat de reden of aanleiding is geweest voor het instellen van een continuooster. Er worden verschillende redenen aangedragen:

- Voor een belangrijk deel wordt verwezen naar onderwijskundige motieven, zoals het beter aansluiten van de lessen wanneer een kortere pauze wordt gehanteerd.
- Soms komt het werken met een continuooster voort uit bepaalde pedagogische normen en waarden (bijvoorbeeld in het Jenaplan), waarbij het belangrijk wordt gevonden om met de eigen groep te eten en te spelen.
- Andere redenen om voor een continuooster te kiezen, die minder vaak worden genoemd, hebben betrekking op de behoefte van ouders, het beter kunnen opvangen van het groeiend aantal overblijvers of hangen samen met het feit dat de school een streekfunctie heeft.

Opvallend is dat op slechts een klein deel van de continuoosterscholen het overblijven voor iedereen verplicht is gesteld (vier in onze steekproef). Op de meeste scholen gaan tussen de middag dan ook nog enkele kinderen naar huis. Het gaat dan om kinderen die dichtbij wonen of die nog moeten wennen aan de schoolsituatie (kleuters).

3.2 Uitvoering

In deze paragraaf wordt stilgestaan bij de uitvoering van het overblijven. Achtereenvolgens komen aan bod: de duur van de pauze, het toezichthouden, het aantal kinderen dat overblijft, de overblijfruimte en aparte overblijfvoorzieningen zoals het verzorgen van een maaltijd.

Pauze

Uit de interviews blijkt dat de pauze op de reguliere overblijfscholen (44 scholen), gemiddeld een uur en een kwartier duurt. Onderstaande tabel toont de verschillende duur van de pauze voor zowel de reguliere overblijf- als de continuroosterscholen.

Tabel 3.5 Duur van de pauze/overblijperiode (afgerond) in aantallen

	Reguliere overblijfscholen		Continuroosterscholen	
	onderbouw	bovenbouw	onderbouw	bovenbouw
< 30 min			1	1
30 minuten			1	1
45 minuten			1	7
1 uur	5	9	7	4
1 uur 15 minuten	19	23	3	
1 uur 30 minuten	14	11		
1 uur 45 minuten	6	1		
Totaal	44	44	13	13

De duur van de pauze voor de onder- en bovenbouw verschilt vaak; ook op continuroosterscholen blijkt dit overigens het geval te zijn. Van de 13 scholen met een continurooster is de duur van de pauze van de onderbouw gemiddeld ongeveer een uur en van de bovenbouw ongeveer drie kwartier.

Opgemerkt moet worden dat de het overblijven bestaat uit een deel eten van de lunch en een deel (buiten) spelen. Daarbij rekenen scholen met een continurooster soms het eten met de leerkracht als onderdeel van de schooltijd, waardoor de tijd die gereserveerd wordt voor het overblijven beperkt blijft.

Toezicht

De respondenten is gevraagd door wie er tijdens het overblijven toezicht wordt gehouden en hoeveel overblijfbegeleiders de school in totaal tot haar beschikking heeft. In tabel 3.6 staat aangegeven wie toezichthouden tijdens het overblijven op reguliere overblijfscholen en continuroosterscholen. In de praktijk komen vaak combinaties van verschillende categorieën toezichthouders voor. In de tabel wordt daarom weergegeven hoe vaak een bepaalde categorie toezichthouders is genoemd.

Tabel 3.6 Toezichthouders/direct betrokkenen bij het overblijven (aantal keer genoemd)

	Reguliere overblijfscholen	Continu- roosterscholen	Totaal
Schoolleiding	2	1	3
Leerkrachten	6	9	15
Onderwijsassistenten	1	1	2
Conciërge	1	1	2
Professionele overblijfkrachten	1	1	2
Betaalde niet-professionele overblijfkrachten (ouders, studenten, buurtmoeders)	41	10	51
Vrijwilligers (zonder vergoeding)	5	2	7
Anders	-	1	1
Totaal	57	26	83*

* Meerdere antwoorden mogelijk, aantal telt niet op.

Over het algemeen worden vooral betaalde, niet-professionele overblijfkrachten ingezet. Dit zijn hoofdzakelijk ouders, buurtmoeders en soms studenten. Daarnaast blijken de leerkrachten actieve toezichthouders, voornamelijk op de continuoosterscholen en in enkele gevallen op de reguliere overblijfscholen. Andere begeleiders die worden genoemd zijn: de schoolleiding, een onderwijsassistent, vrijwilligers (zonder vergoeding), de conciërge en in enkele gevallen professionele overblijfkrachten. Vaak gaat het om een combinatie van verschillende toezichthouders. De scholen waar weinig wordt overgebleven steunen het meest op betaalde niet-professionele krachten. Scholen waar relatief veel wordt overgebleven, zetten daarentegen ook vaker vrijwilligers, leerkrachten of de schoolleiding in. Op de meerderheid van de scholen met een continuooster eten de kinderen met de leerkracht in de klas. Daarna worden eventueel overblijfkrachten ingezet om toezicht te houden bij het buitenspelen. In enkele gevallen helpen overblijfkrachten mee in de onderbouw of met het uitdelen van drinken in de klassen. Bij de andere scholen met een continuooster (de minderheid) wordt uitsluitend toezicht gehouden door aparte overblijfkrachten en springen leerkrachten soms in. Ook is er een continuoosterschool die gebruik maakt van een onderwijsassistent, aangesteld via een I/D-baan.

Het aantal vaste overblijfbegeleiders dat een school tot haar beschikking heeft, varieert sterk (van 1 tot 55 ‘toezichthouders’) en is onder meer afhankelijk van het aantal overblijfkinderen op school. Op twee continuoosterscholen worden in principe alle ouders, bij toerbeurt, als overblijfbegeleiders ingeschakeld. Bij een andere continuoosterschool geldt dit systeem alleen in de onderbouw.

Aantal overblijfkinderen

Relatief veel respondenten blijken niet te beschikken over de exacte aantallen overblijvers per dag van de week. Dit heeft te maken met het feit dat het aantal overblijvende kinderen niet wordt geregistreerd of zodanig wisselt per week, dat slechts een schatting kon worden

gemaakt. In het volgende hoofdstuk, waarin verslag wordt gedaan van de enquête onder ouders, zullen we uitgebreid ingaan op de aantallen overblijvers per dag en de frequentie van het overblijven.

Over het algemeen bieden scholen de mogelijkheid vier dagen in de week over te blijven. Er is een school in de steekproef die ook op woensdag de mogelijkheid tot overblijven biedt; dit in verband met repetities van het koor die die middag plaatsvinden op school. Voor de meerderheid van de scholen geldt dat de vrijdagmiddag voor de onderbouw (groep 1 tot en met 4) vrij is, waardoor de overblijfgroep een stuk kleiner is dan op andere dagen. Het aantal overblijvers per dag is op continuoosterscholen vrijwel gelijk, maar ook hier komt het voor dat de onderbouw een vaste middag in de week vrij is en dus niet overblijft.

Overblijfruimte

Ruim de meerderheid van de scholen in de steekproef organiseert het overblijven in een aparte ruimte, voornamelijk in de zogenaamde gemeenschappelijke ruimte of aula. Daarnaast komt het redelijk vaak voor dat kinderen worden ondergebracht in de hal of het handenarbeidlokaal. Soms wordt er van meerdere ruimtes gebruik gemaakt, afhankelijk van de beschikbaarheid van een bepaald lokaal of de grootte van de groep. Er wordt regelmatig gewezen op ruimtegebrek.

Tabel 3.7 Overblijfruimte (aantallen)

	Reguliere Continuoosterscholen overblijfscholen		Totaal
In eigen klas	3	12	15
In aparte ruimtes	40	1	41
Niet beantwoord	1	-	1
Totaal	44	13	57

Op 15 van de 57 scholen blijven kinderen over in hun eigen klas. Zoals verwacht kon worden gaat het hier vooral om scholen met een continuooster (zie tabel 3.7). Als er sprake is van het gebruik van een aparte ruimte voor het overblijven (in of buiten de school), wordt er in geen van de door ons onderzochte gevallen huur betaald.

De scholen is gevraagd in hoeverre de (aparte) ruimte aangepast of geschikt gemaakt was voor het overblijven. Over het algemeen is er altijd wel extra speelmateriaal aangeschaft, zoals spellen en tekenmateriaal. Van echte aanpassing van de ruimte was slechts in enkele gevallen sprake. Het ging dan om het maken van een keukenblok of het aanpassen van het meubilair, zoals het aanschaffen van extra kasten en aangepaste tafels.

Eten en drinken

We vroegen de respondenten of en in hoeverre de overblijfbegeleiders tijdens het overblijven zorgt voor het eten en/of drinken. Hierbij gaat het dus niet om het aanbieden van bijvoorbeeld schoolmelk, maar om eten en drinken dat wordt betaald uit de overblijfbijdrage. Op de meeste scholen nemen de kinderen zelf hun eten en drinken mee. Op ongeveer een derde van de scholen wordt iets te drinken aangeboden; vaak gaat het om een kopje thee. Op slechts enkele scholen maakt het verzorgen van de maaltijd deel uit van de geboden overblijfvoorziening.

3.3 Financiën

In deze paragraaf bespreken we de financiële situatie en organisatie van het overblijven op school. Achtereenvolgens wordt ingegaan op de hoogte en wijze van betaling van de overblijfbijdrage, de vergoeding die overblijfbegeleiders ontvangen en de jaarlijkse in- en uitgaven (voor zover bekend).

De hoogte van de overblijfbijdrage

Op vrijwel alle reguliere overblijfscholen en circa de helft van de scholen met een continu-rooster wordt aan de ouders een aparte overblijfbijdrage gevraagd.

Tabel 3.8 Het vragen van een overblijfbijdrage (aantallen)

	Reguliere overblijfscholen	Continu- roosterscholen	Totaal
Geen overblijfbijdrage	1	5	6
Overblijfbijdrage	43	8	51
Totaal	44	13	57

Op zes van de scholen in de steekproef wordt geen ouderbijdrage gevraagd voor het overblijven. Het gaat hier in alle gevallen om continuroosterscholen. De respondenten op deze scholen zijn van mening dat er geen extra geld gevraagd kan worden voor een situatie die verplicht is gesteld of waar geen extra inspanningen voor worden verricht. Ook wordt opgemerkt dat ouders al een hoge ouderbijdrage betalen en dat het instellen van een aparte overblijfbijdrage te veel gevraagd is.

Het uitgangspunt bij het bepalen van de hoogte van deze bijdrage is meestal dat het overblijven (net) kostendekkend is en voor iedereen toegankelijk dient te zijn. De gemiddelde overblijfbijdrage per kind per dag ligt op scholen zonder continurooster rond de fl. 2,50 per keer (minimum: fl. 0,65, maximum: fl. 5,-). Voor de acht continuroosterscholen die een ouderbijdrage vragen, komt het gemiddelde op fl 1,50 per keer.

Van de 51 scholen die een overblijfbijdrage vragen, worden door 23 scholen kortingsmogelijkheden in de ouderbijdrage geboden.

Tabel 3.9 Aanwezigheid van kortingsmogelijkheid in de overblijfbijdrage (aantallen)

	Reguliere overblijfscholen	Continu- roosterscholen	Totaal
Kortingsmogelijkheid	20	2	22
Geen kortingsmogelijkheid	23	6	29
Totaal	43	8	51*

* Exclusief de 6 scholen waar geen overblijfbijdrage wordt gevraagd.

Er bestaan vooral kortingsregelingen voor ouders die meedraaien als overblijfkracht en voor de situatie waarbij meerdere kinderen uit één gezin overblijven.

Op in totaal vier scholen wordt min of meer rekening gehouden met minder draagkrachtige ouders. Respondenten geven aan dat in dergelijke situaties ‘wel iets geregeld kan worden’ of dat de school daar ‘soepel mee omgaat’. Op twee scholen is de grote afstand tussen huis en school een reden de overblijfbijdrage bij te stellen; de kinderen kunnen dan gratis overblijven.

Uit de resultaten komt naar voren dat op vrijwel alle scholen waar een overblijfbijdrage wordt gevraagd ook een aparte financiële administratie wordt gevoerd. Er is slechts één school in de steekproef, een school met een continuooster, waarbij de overblijffinanciën onderdeel uitmaken van de algemene ouderbijdrage. Op de andere scholen zijn dit dus gescheiden geldcircuits.

Wijze van betalen

Er blijkt een grote variëteit te bestaan in regelingen en mogelijkheden om de overblijfbijdrage te innen. De meeste scholen blijken ook meerdere manieren van betaling te bieden. Vaak is het mogelijk per keer te betalen, per week of maand, maar ook het gebruik van zogenaamde strippenkaarten is populair. Door deze laatste betalingsmogelijkheid is er geen persoonlijke registratie en blijkt het voor scholen lastig via de financiële administratie zicht te houden op wie hoe vaak overblijft.

Onderstaande tabel laat de verschillende betalingsmogelijkheden zien en de manier waarop de scholen daarin variëren. Reguliere overblijfscholen blijken meer verschillende mogelijkheden te bieden.

Tabel 3.10 Wijze van betalen per overblijfsituatie (aantal keer genoemd)

	Reguliere overblijfscholen	Continuuroosterscholen
1. Vast bedrag per keer	37	2
2. Per week	5	
3. Per maand	6	1
4. Per half jaar	1	2
5. Per jaar	4	7
6. Strippenkaart	31	1
7. Anders	1	2
Totaal	85*	15*

* Meerder antwoorden mogelijk, antwoorden tellen niet op.

Strippenkaarten zijn op bijna de helft van de onderzochte scholen verkrijgbaar, waarmee tien of twintig keer overblijven kan worden gekocht. Slechts op een klein deel van de scholen is het mogelijk direct voor een heel jaar te betalen. Het gaat hierbij vooral om scholen waar veel wordt overgebleven of om continuuroosterscholen. In alle gevallen wordt dan voor 160 keer betaald met een bedrag tussen de fl. 25,- en fl. 430,-.

Een van de scholen, met een continuurooster, die geen financiële ouderbijdrage vraagt, vraagt de ouders toezicht te houden. Wel wordt de mogelijkheid geboden het toezichthouden voor fl. 300,- per jaar af te kopen. Een andere school draait het om en vraagt per gezin fl. 50,- per jaar. Ieder gezin wordt geacht acht keer per jaar toezicht te houden en verdient op die manier de fl. 50,- terug.

Het bieden van kortingen bij bepaalde betalingswijzen is zeer gevarieerd: los overblijven is over het algemeen duurder en grote strippenkaarten zijn bijvoorbeeld goedkoper.

Ook is de respondenten gevraagd of er aan ouders een financiële verantwoording wordt gegeven van de gang van zaken rond het overblijven. Op een aantal scholen is dit niet van toepassing, omdat er geen bijdrage wordt gevraagd. Als we deze buiten beschouwing laten, wordt op iets minder dan de helft van de scholen in de steekproef de financiële administratie verantwoord, maar meestal niet rechtstreeks aan de ouders. Vaak wordt verslag gedaan in de medezeggenschapsraad of de ouderraad/-commissie. Een enkele keer wordt het jaarverslag gepubliceerd in de schoolkrant.

Vergoeding overblijfbegeleiders

Op vrijwel alle scholen in de steekproef kunnen overblijfbegeleiders rekenen op een vergoeding. Wanneer er een geldelijke vergoeding wordt gegeven, gaat het in alle gevallen om een onkostenvergoeding en niet om een salaris.

Het bedrag en de manier van uitkeren varieert per school. Op meer dan de helft van de scholen wordt er gerekend met een vast bedrag per keer dat per maand of per week wordt uitgekeerd, waardoor een soort boekhouding al noodzakelijk wordt. Van de scholen die een bedrag per keer konden noemen ligt de gemiddelde onkostenvergoeding rond fl. 16,-.

Eén school hanteert de berekening fl. 1,- per kind per keer. En andere school keert per week 50-75 procent van de opbrengst uit aan de overblijfbegeleiders. Op zo'n 10 procent van de scholen is het bedrag en de manier van uitkeren vrij willekeurig: afhankelijk van de wensen van de overblijfbegeleider wordt de hoogte van de vergoeding en de wijze van betalen bepaald.

Vijf scholen in de steekproef bieden geen onkostenvergoeding, maar vragen wel een overblijfbijdrage aan de ouders (zie tabel 3.11). Deze bijdrage wordt dan volledig besteed aan inrichting en materiaal, een extraatje voor de overblijfbegeleiders of een extraatje voor de school. In plaats van een vergoeding ontvangen de overblijfbegeleiders ieder jaar een etentje, een attentie of bijvoorbeeld een vlaai.

Tabel 3.11 Het verstrekken van een onkostenvergoeding voor scholen met overblijfbijdrage (aantallen)

	Reguliere overblijfscholen	Continu-roosterscholen	Totaal
Wel onkostenvergoeding	39	7	46
Geen onkostenvergoeding	4	1	5
Totaal	43	8	51

Op geen van de door ons onderzochte continuroosterscholen waarbij de leerkrachten toezicht houden (vijf scholen), krijgen deze leerkrachten extra betaald voor het toezichthouden of de organisatie van het overblijven. De uren die de leerkrachten aan toezichthouden besteden, zijn op continuroosterscholen meestal opgenomen in de normjaartaak. In drie gevallen is er geen compensatie en vinden de respondenten dat het bij de taak van de leerkracht hoort en een kwestie van loyaliteit is.

Op bijna een kwart van de scholen kunnen de overblijfkraften een overzicht krijgen van de gewerkte dagen en/of de ontvangen vergoeding. Meestal gebeurt dit niet, omdat de overblijfbegeleiders dit volgens de respondenten zelf bijhouden. Soms ligt de boekhouding op school ter inzage.

Jaarlijkse inkomsten en uitgaven

Om een overzicht te krijgen van de inkomsten en uitgaven met betrekking tot het overblijven, is de respondenten gevraagd een overzicht te geven van de inkomstenbronnen en uitgavenposten en de bijbehorende bedragen per schooljaar. Dit bleek voor veel respondenten een lastige vraag om te beantwoorden. Vooral directieleden hebben niet altijd zicht op de financiële administratie⁵.

⁵ In die gevallen is naast de directeur toch vaak nog met een overblijffouder gesproken of is later teruggebeld, opdat alsnog inzicht kon worden verkregen in de jaarlijkse inkomsten en uitgaven.

De overblijfcoördinatoren bleken beter op de hoogte en konden de administratie er soms bij pakken, ook al bleek deze niet altijd van het meest recente schooljaar te zijn.

Van de 57 scholen konden 16 scholen, waarvan 4 continuroosterscholen, geen overzicht van de begroting geven. Dit had uiteenlopende redenen: soms was de betreffende respondent niet op de hoogte, de school was net dit jaar begonnen met het bijhouden van de financiën, de school vindt het niet nodig de inkomsten en uitgaven exact te registeren of het bijhouden van een financiële administratie is niet van toepassing (gaat buiten de school om, geen aparte inkomsten/uitgaven).

Over het algemeen is de vraag naar het financiële overzicht globaal beantwoord met schattingen van de bedragen en posten. Slechts op een klein deel van de scholen, acht in onze steekproef, was men in staat voor de verschillende inkomsten- en uitgavenposten exacte bedragen te noemen. Bij het bespreken van de aan het overblijven verbonden jaarlijkse inkomsten en uitgaven, zullen we ons daarom vooral concentreren op de verhoudingen tussen de verschillende inkomstenbronnen en kostenposten. Hiervoor is gebruik gemaakt van het financiële overzicht van 41 scholen, inclusief 9 continuroosterscholen. Eerst bespreken we hieronder de financiële overzichten van de 32 reguliere overblijfscholen.

Het grootste deel van de *inkomsten* van het overblijven is afkomstig van de ouderbijdrage. Op verreweg de meeste scholen bestaan de inkomsten uitsluitend uit dit bedrag. Gemiddeld bestaat 97 procent van de inkomsten op scholen uit de overblijfbijdrage.

- De overige inkomsten komen van gelden die het schoolbestuur of de gemeente bijdraagt. In slechts drie gevallen wordt de post ‘bijdrage van gemeente’ genoemd. In één geval gaat het om een bijdrage van fl. 500,- in het kader van het instellen van een onderwijsassistent in een I/D-baan. Bij een andere school gaat het om een vergoeding van de gemeente van fl. 250,- per jaar voor overblijfmateriaal.
- Ook maakt een school melding van het ontvangen van giften van ouders om het overblijven te steunen.

Duidelijk is dat de personele kosten (vergoeding voor het begeleiden van het overblijven) de belangrijkste *uitgavenpost* is.

- Voor één op de zeven scholen geldt dat er behalve het personeel geen andere kostenposten zijn. Hier gaan alle inkomsten dus naar de overblijfbegeleiders.
- Driekwart van de scholen geeft behalve aan personeel ook geld uit aan inrichting/ speel-materiaal. Te denken valt hierbij aan serviesgoed, spellen en opbergruimte. Van de 32 scholen noemen 22 scholen deze post op de begroting; het gaat hier voornamelijk om de scholen met relatief weinig of hooguit een gemiddeld aantal overblijfkinderen per week. De bedragen die worden opgevoerd variëren sterk per school en liggen tussen fl. 76,90 en fl. 5.528,- per jaar.

- Een derde van de scholen geeft ook iets uit aan het drinken (en in een enkel geval ook het eten) van de overblijfkinderen.
- Op geen enkele school wordt voor de huisvesting betaald en slechts twee scholen boeken jaarlijks schoonmaakkosten.
- Enkele scholen geven aan jaarlijks een bedrag te reserveren, bijvoorbeeld als reserve voor tijden of dagen waarop weinig wordt overgebleven, maar er wel overblijfbegeleiders moeten worden ingezet.

In percentages uitgedrukt gaat bijna 80 procent van de uitgaven naar het personeel en 10 procent naar de inrichting. Het restenterende bedrag komt voor rekening van het eten/drinken, administratiebenodigdheden of bijvoorbeeld een presentje of traktatie.

Het overblijven is op het grootste deel van de scholen kostendekkend. Als er geld ‘over is’ wordt het veelal direct geïnvesteerd in ‘de overblijf’ zelf, voornamelijk door de aankoop van (extra) speelmateriaal; een enkele keer wordt er gespaard voor ‘duurdere spullen’, zoals een koelkast of groot speelmateriaal voor buiten. Op vier scholen komt het overschot nog wel eens in de algemene schoolkas terecht ter compensatie of als schenking. Andere (ook vier) scholen reserveren het overschot en laten het aan de oudervergadering of MR over hoe het besteed dient te worden.

Voor wat betreft het soort inkomsten en uitgaven dat wordt opgevoerd blijken de negen scholen met een continurooster (waarvan een begroting beschikbaar is) niet af te wijken van scholen zonder continurooster. De inkomsten bestaan bij deze scholen gemiddeld voor 99 procent uit de ontvangen overblijfbijdrage. De overige inkomsten komen uit de verkoop van melk/thee en één school maakt melding van het ontvangen van giften van ouders. Verder nemen acht van de negen scholen een uitgavepost voor toezichthouders op.

3.4 Knelpunten en oplossingen

Uit de scholeninterviews blijkt dat circa de helft van de respondenten tevreden is over de huidige overblijfsituatie en ongeveer een derde zegt redelijk tevreden te zijn. Respondenten van één op de tien geïnterviewde scholen zeggen echter ontevreden te zijn (zie tabel 3.12).

Tabel 3.12 Tevredenheid met de huidige overblijfsituatie (aantallen)

	Reguliere overblijfscholen	Continu- roosterscholen	Totaal
Tevreden	23	7	30
Redelijk/gematigd tevreden	19	3	22
Ontevreden	2	3	5
Totaal	44	13	57

Alle overblijfoördinatoren met wie gesproken is zijn (redelijk) tevreden. Degenen die uitgesproken ontevreden zijn, zijn allen schoolleiders. Van de scholen die aangeven niet helemaal of gematigd tevreden te zijn, is het merendeel een school met een gemiddeld aantal overblijvers. De scholen met minder dan 10 procent overblijvers per dag, lijken het meest tevreden met de huidige situatie. Continuroosterscholen wijken niet opvallend af van de andere typen scholen.

Van de 30 tevreden scholen zien 10 scholen geen enkel knelpunt, de overige 21 en ‘ontevreden’ scholen konden er wel enkele noemen. Deze worden in onderstaande tabel samengevat:

Tabel 3.13 Gesignaleerde knelpunten (aantal keer genoemd)

	Reguliere overblijfscholen	Continu- roosterscholen	Totaal
<i>Geen knelpunten</i>	8	2	10
Tekort personeel	14	2	16
Deskundigheid leidster	10	4	14
Tekort ruimte	8	5	13
Onrust op school	4	2	6
Grote werkbelasting	-	4	4
Tekort inrichting/speelmateriaal	3	1	4
Contact ouders/school	1	1	2
Conflict pedagogisch idee	1	1	2
Financiering (zwart)	1	-	1
Totaal	50	22	72*

* Meer dan één antwoord mogelijk, aantallen tellen niet op.

Op de vraag waar de knelpunten precies liggen in het overblijven, waren de respondenten het bijzonder eens. Het merendeel van de antwoorden valt in de volgende categorieën: tekort aan overblijfkrachten, te weinig deskundigheid van de leidsters en een tekort aan geschikte ruimte. Opmerkelijk is dat één op de tien knelpunten te maken heeft met de onrust die het overblijven op school blijkt te veroorzaken. Hieronder gaan we kort in op de belangrijkste knelpunten.

Personeel

Een van de grootste knelpunten wordt gevormd door het gebrek aan continuïteit in de begeleiding: het vinden en behouden van geschikte overblijfbegeleiders. Er is vooral vraag naar meer overblijfbegeleiders, deskundigheidsbevordering lijkt op de tweede plaats te komen. Voor de oplossing van de verschillende personeelsproblemen stellen verschillende respondenten voor de opvang uit te besteden aan een instelling voor buitenschoolse opvang.

Daarnaast wordt genoemd dat wanneer de overblijfbegeleiders een salaris zouden ontvangen in plaats van een onkostenvergoeding, dit mogelijk een deel van de continuïteitsproblemen zou oplossen.

Huisvestingssituatie

De ruimte blijkt ook een groot probleem. Soms wordt er overgebleven in de klaslokalen, waardoor er voor en na de pauze veel werk verricht moet worden om de klas aan te passen. In een gemeenschappelijke ruimte zijn vaak niet de benodigde voorzieningen aanwezig, zoals aangepaste tafels en stoelen.

De meeste scholen lijken met een ruimtegebrek te kampen. Op geen van de scholen was een aparte overblijfruimte en sommige scholen gaven aan dat zelfs de aula of gemeenschappelijke ruimte al door een klas bezet was.

Onrust/interne samenwerking

De overblijfgroep is vaak onrustig. Sommige ouders kunnen de kinderen niet in de hand houden en moeten de leerkrachten erbij roepen om te assisteren. Een paar schoolleiders benadrukt dat het overblijven veel werk en veel overlast met zich meebrengt, vooral als kinderen niet buiten kunnen spelen. Zij hebben dan ook moeite met de voorziening in hun school: “We zijn geen oppasdienst”.

De samenwerking tussen ouders die het overblijven coördineren en de school blijkt niet altijd even vlekkeloos te verlopen. Enkele overblijfcoördinatoren ‘klagen’ erover dat ze slechts in beperkte mate toestemming hebben om gebruik te maken van ruimtes in de school, zoals de gymzaal. Ook over de samenwerking met en/of overdracht aan leerkrachten waren beide partijen niet altijd tevreden.

3.5 Professionalisering van het overblijven

We vroegen de respondenten hoe ze staan tegenover het idee om het overblijven te professionaliseren, bijvoorbeeld door te werken met professionele overblijfkrachten en in aparte ruimten. Op ruim de helft van de scholen toont men zich voorstander van professionalisering. Een derde van de voorstanders heeft desondanks wel bedenkingen: onduidelijkheid over waar personeel te vinden, het wordt financieel moeilijk haalbaar (personeel duurder) of er wordt opgezien tegen samenwerking met een andere instelling. Een belangrijke reden om voorstander te zijn van professionalisering, lijkt terug te voeren te zijn op het idee dat de problemen rond de overblijfsituatie dan worden opgelost en niet (meer) onder de verantwoordelijkheid van de school vallen.

Toch is ruim een derde geen voorstander van professionalisering, met name omdat men het niet nodig vindt. Ze zijn tevreden met de huidige situatie, hebben het allemaal redelijk onder controle en vinden het niet de verantwoordelijkheid van de school. Ook de hogere kosten vormen soms een argument tegen professionalisering; overblijven moet voor iedereen toegankelijk blijven en het vragen van een (hogere) bijdrage is moeilijk te verkopen aan ouders. Opvallend hierbij is dat vaak opgemerkt wordt dat bij een hoger bedrag ouders wellicht een andere school zullen kiezen. De overblijfbijdrage wordt dus misschien een concurrentiefactor bij schoolkeuze. Overigens geeft circa de helft van de scholen aan dat het overblijven best iets duurder kan zijn (“We zijn nu een goedkope oppas.”). Inkomensafhankelijkheid van de ouderbijdrage wordt daarbij door de meerderheid gesteund.

Scholen willen in het algemeen de overblijf laagdrempelig houden, ook vanwege het concurrentie-element. Aan de andere kant zijn scholen zich ervan bewust dat het overblijven de verantwoordelijkheid van ouders is; ze onderschrijven dat en juichen creativiteit en zelfredzaamheid toe in het zoeken naar de beste opvangsituatie.

Respondenten van continuroosterscholen hebben over het algemeen dezelfde mening en bedenkingen over professionalisering. Zij zien vooral problemen bij het aanbod van overblijfbegeleiders, omdat de pauze op deze scholen korter is en het nog moeilijker zal zijn mensen te vinden die voor zo’n korte periode toezicht willen houden. Ook zijn er vijf continuroosterscholen die op onderwijskundige gronden nadelen zien of zelfs bezwaar hebben tegen professionalisering. De respondenten gaven aan niet te geloven in professionalisering en scholing van overblijfkrachten. Het zou meer moeten gaan om saamhorigheid in de groep, in plaats van mensen van buiten erbij te betrekken.

3.6 Conclusie

De meerderheid van de scholen laat zowel de dagelijkse organisatie als het financiële beheer van het overblijven over aan de ouders. De schoolleiding is op de meeste scholen zijdelings betrokken bij de dagelijkse uitvoering. Wanneer het gaat om de formele verantwoordelijkheid voor het overblijven blijkt er enige onduidelijkheid en twijfel te bestaan. Wie is nu uiteindelijk verantwoordelijk: de school of de ouders? Slechts in enkele gevallen is er sprake van een aparte stichting of rechtspersoon.

Voor het houden van toezicht wordt over het algemeen gebruik gemaakt van betaalde niet-professionele overblijfkrachten. Dit geldt ook voor circa de helft van de scholen met een continurooster. Op dit moment wordt er op de meeste scholen nauwelijks iets gedaan aan de scholing of professionalisering van de overblijfkrachten. De overblijfbegeleiders krijgen doorgaans een onkostenvergoeding van gemiddeld fl. 16,- per keer.

De uren die de leerkrachten besteden aan de opvang tussen de middag en/of het eten met de kinderen in de klas vallen op continuroosterscholen meestal binnen de normjaartaak en worden in ieder geval niet apart vergoed.

Op verreweg de meeste scholen wordt een overblijfbijdrage gevraagd en worden de inkomsten en uitgaven apart gehouden van de schooladministratie. De overblijfbijdrage is voor scholen zonder continurooster gemiddeld fl. 2,50 per keer. Op bijna de helft van de scholen zijn er verschillende kortingsmogelijkheden en is er grote variëteit in regelingen om de bijdrage te innen.

Voor veel scholen was het moeilijk een overzicht van de jaarlijkse inkomsten en uitgaven van het overblijven te geven; relatief vaak zijn de opgegeven bedragen dan ook gebaseerd op schattingen. De ouderbijdrage is de belangrijkste en vaak ook de enige inkomstenbron voor het overblijven; schoolbesturen en/of gemeenten betalen nauwelijks mee. In percentages uitgedrukt blijkt bijna 80 procent van de uitgaven naar het personeel te gaan en gaat circa 10 procent naar de inrichting van de ruimte.

Circa de helft van de respondenten is tevreden met de huidige overblijfsituatie, ongeveer een derde zegt redelijk tevreden te zijn en één op de tien respondenten is ontevreden. Schoolleiders blijken minder tevreden te zijn dan overblijfcoördinatoren. De knelpunten die genoemd worden liggen vooral op het gebied van personeel, de huisvesting en de onrust die het overblijven in de school teweegbrengt. Op ruim de helft van de scholen toont men zich voorstander van professionalisering van het overblijven; soms heeft men desondanks bedenkingen ten aanzien van de realisatie daarvan. Een deel van de scholen met een continurooster ziet op onderwijskundige gronden nadelen of heeft zelfs bezwaar tegen professionalisering.

4 RESULTATEN OUDERENQUÊTE

Om na te gaan door welke ouders momenteel gebruik wordt gemaakt van de overblijfsvoorzieningen en om inzicht te krijgen in de motieven van gebruik en tevredenheid over de faciliteiten, is een groep ouders met kinderen in de leeftijdscategorie 4 tot en met 12 jaar benaderd voor een telefonisch interview. De resultaten van deze enquête worden gepresenteerd in dit hoofdstuk. Een deel van deze resultaten zal in hoofdstuk 5 gebruikt worden bij het opstellen van uitgangspunten en het doen van aannames wanneer de scenario's geschetst worden. In paragraaf 4.1 wordt de steekproef beschreven. In paragraaf 4.2 worden de uitkomsten van de ouderenquête beschreven, waarmee een deel van de onderzoeksvragen wordt beantwoord.

4.1 Steekproefverantwoording en representativiteit

Om (een deel van) de onderzoeksvragen te beantwoorden, zijn telefonische interviews gehouden met ouders van kinderen in de leeftijd van 4 tot en met 12 jaar. Aanvullend zijn er nog enkele interviews gehouden met ouders met kinderen van 2 en 3 jaar, in het kader van het onderzoek naar peuterspeelzalen dat door RegioPlan O en A wordt uitgevoerd. De gebruikte vragenlijst is terug te vinden in bijlage 3. Aangezien het om een zeer specifieke groep respondenten gaat, hebben wij gebruik gemaakt van een bestaand adressenbestand dat eerder gebruikt is voor een omnibus¹. Op deze manier konden gezinnen met kinderen in de basisschoolleeftijd direct benaderd worden en hoefde er geen selectievraag ingebouwd te worden. In de omnibus zitten 17.892 huishoudens, waarvan er 4.419 een kind in de leeftijd van 2 tot en met 12 jaar hebben². De omnibus is landelijk representatief naar geslacht, leeftijd, opleiding, Nielsen-indeling³, urbanisatiegraad, gezinsgrootte en welstandsklasse.

De telefonische interviews hebben plaatsgevonden in oktober 2000. De respondenten zijn in de avonden gebeld en de gesprekken duurden ruim tien minuten. Voorafgaand aan de interviews is een aantal pilotgesprekken gevoerd. Op basis daarvan is de vragenlijst op enkele punten aangescherpt.

¹ De achtergrondinformatie van dit bestand is recent en voor het laatst gecontroleerd in de eerste zes maanden van 2000.

² In de omnibus zijn 3829 gezinnen met kinderen in de leeftijd van 4 tot en met 12 jaar.

³ Een regio-indeling met de volgende vijf categorieën:

- drie grote steden
- rest regio West
- Noord
- Oost
- Zuid

Respons

Uiteindelijk is er met 532 gezinnen een gesprek over het overblijven gevoerd. In totaal zijn 1328 gezinnen gebeld. In tabel 4.1 wordt een overzicht gegeven van de gezinnen die gebeld zijn, de gezinnen die bereikt zijn en het deel daarvan dat gerepsondeerd heeft.

Tabel 4.1 Responsverantwoording

	Aantal	%
Benaderd	1.328	100
Niet bereikt (geen gehoor, in gesprek, e.d.)	542	41
Niet in doelgroep	103	8
Wel bereikt	683	51
Weigering	133	20
Respons	550 ⁴	81

Bijna 41 procent van de huishoudens die zijn gebeld, is niet bereikt. Dit lijkt veel, maar omdat er 's avonds gebeld is, verwachten wij niet dat dit een specifieke groep is die we hebben misgelopen. Iets meer dan de helft van de huishoudens die gebeld zijn, is bereikt. Een deel daarvan wilde niet meewerken aan het onderzoek om uiteenlopende redenen, maar de belangrijkste reden was dat ze er geen zin in hadden. Bij 550 gezinnen is uiteindelijk een interview afgenomen. Het responspercentage is gelijk aan 80,5 procent, dit is erg hoog.

Representativiteit

De steekproef is getoetst op representativiteit van de gezinsgrootte, Nielsen-indeling, sociale klasse en urbanisatiegraad⁵. In bijlage 4 wordt een overzicht gegeven van de verdeling van de steekproef en van de populatie⁶ over deze variabelen. Bovendien worden de resultaten van de χ^2 -toets op de representativiteit vermeld. Bij een significantieniveau van 0,05 blijkt dat de steekproef waar het de Nielsen-indeling en de sociale klasse betreft significant verschilt van de populatie. Uit de procentuele verdeling blijken deze verschillen echter zeer klein te

⁴ Er is dus tevens een aantal gezinnen gebeld in het kader van het onderzoek naar peuterspeelzalen. In de responsanalyse kunnen deze niet los van de gesprekken met de gezinnen met kinderen in de basisschoolleeftijd gezien worden. Naast de 532 gezinnen met een kind in de basisschoolleeftijd, is er met 18 gezinnen gesproken die een kind van 2 of 3 jaar hebben. Er is dus in totaal met 550 gezinnen gesproken. In de totale steekproef zijn 50 gezinnen met een kind van 2 of 3 jaar.

⁵ Er is ook gekeken naar het geslacht en de opleiding van de respondent, maar de verdeling naar deze achtergrondkenmerken is uiteraard niet representatief, aangezien wij aan het begin van de vragenlijst nadrukkelijk gevraagd hebben naar de volwassene binnen het huishouden die de meeste contacten met de school van de kinderen heeft. Dit is meestal de moeder.

⁶ Aangezien de omnibus wat betreft geslacht, leeftijd, opleiding, Nielsen-indeling, urbanisatiegraad, gezinsgrootte en welstandsklasse landelijk representatief is, gaan we er bij het toetsen van de representativiteit van uit dat de verdeling over achtergrondinformatie binnen de omnibus gelijk is aan de verdeling binnen de populatie. Wanneer er gesproken wordt over de populatie, dan zijn het dus de gegevens uit de omnibus waarmee vergeleken wordt.

zijn, hooguit een verschil van 3,5 procentpunt. Bovendien is de steekproef naar urbanisatiegraad wel representatief, dus wordt de significantie van de Nielsen-indeling waarschijnlijk voornamelijk verklaard doordat er wat minder mensen uit de regio Oost in de steekproef zitten. Besloten is de steekproef niet te wegen om te corrigeren voor het aantal respondenten in de regio Oost. Daarvoor zijn de verschillen te klein en voor de resultaten van de enquête niet relevant genoeg. Om dit te controleren zijn een paar analyses uitgevoerd waarbij wel een weegfactor gebruikt is en de resultaten hiervan verschilden zeer weinig van de ongewogen resultaten.

Samenstelling steekproef

Om een idee te krijgen van de samenstelling van de (gewogen) steekproef, wordt hier een overzicht gegeven van achtergrondinformatie waarnaar gevraagd is in de enquête. Hierbij is eerst een selectie gemaakt van de respondenten met kinderen in de basisschoolleeftijd (532 gezinnen), dus de gezinnen met alleen maar peuters worden hier buiten beschouwing gelaten. Bovendien worden gezinnen met kinderen in het speciaal onderwijs en niet in het basisonderwijs in de analyses ook buiten beschouwing gelaten. In totaal gaat het dan om 518 gezinnen, waarvan de achtergrondinformatie bekeken is.

Het grootste deel van de respondenten is vrouw (84,0%), dit is waarschijnlijk een direct gevolg van het feit dat we hebben aangegeven het liefst te spreken met degene die de meeste contacten heeft met de school. In de meeste gevallen zal dit de moeder zijn. Van de respondenten is bovendien 93,4 procent samenwonend, slechts 6,6 procent is alleenstaand. Van de respondenten is 71,8 procent werkzaam en 25,7 procent is niet werkzaam en volgt ook geen opleiding, terwijl van de partners 95,2 procent werkzaam is (slechts 4,3 procent is niet werkzaam en volgt ook geen opleiding). Dit zijn zeer hoge percentages⁷. Van de werkende respondenten heeft het grootste deel een parttime baan van 30 uur per week of minder; 27,2 procent werkt meer dan 30 uur. De partners van de respondenten werken echter grotendeels fulltime, 87,8 procent werkt meer dan 30 uur per week.

Het nettogezinsinkomen van de meeste respondenten ligt tussen de 2.000 en 6.000 gulden per maand. Van de respondenten die antwoord kunnen en willen geven op de vraag naar hun gezinsinkomen (86,5%), geeft bijna de helft aan dat het inkomen tussen de 2.000 en 4.000 gulden ligt (44,4%). Van de respondenten geeft 35,9 procent aan dat het gezinsinkomen tussen de 4.000 en 6.000 gulden ligt. Van de huishoudens heeft 12,3 procent een gezinsinkomen tussen de 6.000 en 8.000 gulden en slechts weinig gezinnen hebben een gezinsinkomen dat boven de 8.000 gulden ligt (4,5%) of onder de 2.000 gulden (2,9%).

⁷ Ter vergelijking: uit het *Meerjarenbeleidplan Emancipatie* van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (ontvangen via de opdrachtgever) blijkt dat in 1999 51 procent van de vrouwen (van 15–65 jaar) en 76 procent van de mannen (van 15–65 jaar) ten minste 12 uur per week werken. In de vragenlijst is echter niet nadrukkelijk benadrukt dat het om betaalde arbeid ging, waardoor er enige vertekening mogelijk is.

De meeste respondenten hebben een afgeronde beroepsopleiding (HBO/WO (23,4%), MBO (32,4%) of VBO/MAVO (30,7%)). Slechts 2,1% heeft alleen de lagere school afgerond en 11,4% heeft HAVO/VWO als hoogst genoten afgeronde opleiding. De verdelingen van de respondenten en die van de partners over de hoogst genoten opleiding komen behoorlijk met elkaar overeen.

Aan de interviews onder ouders is dus deelgenomen door zowel hoog- als laagopgeleide gezinnen en gezinnen met een modaal, beneden- en bovenmodaal inkomen.

In bijlage 5 wordt de samenstelling van de steekproef in tabelvorm nogmaals weergegeven.

4.2 Uitkomsten ouderenquête

In de ouderenquête zijn met name vragen gesteld die betrekking hebben op het gebruik van de overblijfmogelijkheden, de motieven om daar al dan niet gebruik van te maken en de tevredenheid met de overblijfmogelijkheden. Aan de hand van deze enquête kunnen de volgende onderzoeksvragen beantwoord worden:

- Wat is het profiel van de huidige groep gebruikers (o.a. gezinssamenstelling, werksituatie, opleidingsniveau, gebruik andere kinderopvangvoorzieningen) en in hoeverre verschilt dit van het profiel van de niet-gebruikers?
- Welke motieven hebben ouders om al dan niet gebruik te maken van de bestaande overblijfvoorziening op school (bij gebruikers: bijvoorbeeld situatie werk/opleiding, afstand, gemak, op verzoek kind; bij niet-gebruikers: bijvoorbeeld voorkeur voor andere vorm van opvang, geen opvang nodig, ontevredenheid overblijffaciliteiten, kosten)?
- Hoe worden de huidige overblijfvoorzieningen door ouders beoordeeld (o.a. tevredenheid voorzieningen, hoogte van 'ouderbijdrage')?

Deze vragen worden puntsgewijs beantwoord. Daarnaast is er een aantal vragen gesteld met betrekking tot de bijdrage die de ouders moeten betalen en de mate waarin ouders in de toekomst denken gebruik te gaan maken van overblijfmogelijkheden op school. Deze resultaten komen aan het eind van deze paragraaf aan de orde. Voordat er ingegaan wordt op de onderzoeksvragen, wordt er kort aandacht besteed aan het aantal gezinnen met overblijvende kinderen en het aantal keer per week dat de kinderen overblijven.

4.2.1 Aantal overblijvers

Van de respondenten met kinderen op de basisschool, geeft 52,7 procent aan dat kinderen uit het gezin op school overblijven⁸. Bij een aantal respondenten (3,1%) zijn er echter geen overblijfmogelijkheden op school. Van de gezinnen met kinderen met overblijfmogelijkheden op school laat 54,4 procent de kinderen overblijven. De analyses zullen zich in principe beperken tot de gezinnen met kinderen op een basisschool die de mogelijkheid biedt om over te blijven⁹.

In tabel 4.2 wordt een overzicht gegeven van het aantal kinderen dat overblijft, uitgesplitst naar het aantal keer dat er overgebleven wordt. Deze tabel is dus op het niveau van de kinderen en niet op het niveau van de gezinnen die bevestigd zijn¹⁰. Bovendien gaat het hier dus alleen om kinderen op basisscholen waar overblijfmogelijkheden zijn.

Tabel 4.2 Aantal kinderen dat overblijft en aantal keer dat ze overblijven

	Aantal kinderen	%
Blijven niet over	285	35
Blijven minder dan één keer per maand over	73	9
Niet iedere week, wel één of meer keer per maand	87	11
Eén keer per week	84	10
Twee keer per week	92	11
Drie keer per week	68	8
Vier keer per week	96	12
Vijf keer per week	28	3
Totaal	813	100

Het blijkt dat 35,1 procent van de kinderen helemaal niet overblijft. Van de kinderen blijft 45,3 procent structureel over, dat wil zeggen één keer per week of vaker. Deze structurele overblijvers blijven gemiddeld 2,7 keer per week over. Van de kinderen blijft 19,7 procent af en toe over, dit zijn waarschijnlijk zogenaamde ‘pretoverblijvers’, kinderen die incidenteel overblijven, niet vanwege het werk van de ouders of de afstand van huis naar school, maar omdat de ouders andere bezigheden hebben en het overblijven op dat moment een handige opvangmogelijkheid is. Gezinnen waarvan de kinderen minder dan eens per maand over-

⁸ Hierbij zijn gezinnen waarin de kinderen minder dan één keer per maand overblijven, niet tot de overblijvers gerekend.

⁹ Er zijn slechts 16 gezinnen die deze mogelijkheid niet hebben, aan hen zijn verder alleen wat achtergrondvragen gesteld.

¹⁰ Per gezin is het aantal kinderen en hun leeftijd bekend. Bij de berekening van het aantal overblijvende kinderen is ervan uitgegaan dat het aantal keer dat de kinderen overblijven (dit is gevraagd in de vragenlijst), geldt voor alle kinderen in het gezin van 4 tot en met 12 jaar die naar het basisonderwijs gaan. De kinderen in het gezin die buiten deze groep vallen, zijn dus niet meegenomen in deze berekeningen.

blijven, zijn bij het afnemen van de vragenlijst gerekend tot de niet-overblijvers. Alleen gezinnen waarvan de kinderen minimaal eens per maand overblijven, is gevraagd naar een oordeel over het overblijven. Wanneer er in de rapportage dus gesproken wordt over gezinnen met overblijvende kinderen, worden de gezinnen bedoeld met kinderen die minimaal eens in de maand overblijven. Wanneer in de rapportage gesproken wordt over gezinnen zonder overblijvende kinderen, worden de gezinnen bedoeld waar wél overblijfmogelijkheden zijn op school, maar die daar geen gebruik van maken of minder dan eens per maand gebruik maken van deze faciliteiten.

4.2.2 Profiel van huishoudens met overblijvers

In bijna de helft van de gezinnen met overblijvende kinderen zijn twee volwassenen en twee kinderen. In bijna een kwart van deze gezinnen zijn twee volwassenen met drie kinderen. De samenstelling van gezinnen zonder overblijvende kinderen is hiermee vergelijkbaar. Ook wanneer de leeftijdverdeling van de overblijvende kinderen vergeleken wordt met die van niet overblijvende kinderen, blijkt er nauwelijks verschil te zijn.

Een klein deel van de respondenten blijkt alleenstaand te zijn (34 respondenten, dit is 6,8 procent). Deze respondenten laten hun kinderen wat vaker overblijven tussen de middag dan de respondenten die samenwonen.

Het werken van de respondent blijkt significant samen te hangen met het al dan niet laten overblijven van de kinderen ($p = 0,000$). Het werken van de partner hangt niet significant samen met het laten overblijven van de kinderen ($p = 0,100$). Dit gevonden effect hangt naar alle waarschijnlijkheid samen met het feit dat er met name met vrouwen gesproken is. Kennelijk is het vooral afhankelijk van het al dan niet werkzaam zijn van de vrouw in het gezin, of de kinderen tussen de middag overblijven op school. De duur van de werkweek is niet van invloed op het laten overblijven van de kinderen. Dit geldt zowel voor het werk van de respondent als dat van de partner.

Interessant is om de gezinnen in te delen in gezinnen waar beide partners werken, gezinnen met één kostwinner, gezinnen waar geen inkomen vanuit werk verkregen wordt en alleenstaanden. In tabel 4.3 wordt binnen deze groepen gekeken naar het gebruik van de overblijffaciliteiten. Tussen haakjes worden de kolompercentages gepresenteerd. Bovendien is aan de tabel een kolom toegevoegd met het gemiddeld aantal keer dat er in totaal overgebleven wordt.

Tabel 4.3 Aantal kostwinners binnen het gezin uitgesplitst naar gebruik van de overblijfmogelijkheden per gezin (percentages)

	Geen overblijvers	Overblijvers	Totaal	Gemiddeld aantal keer
Tweeverdieners	123 (54%)	199 (73%)	322 (64%)	1,35
Één kostwinner	93 (41%)	48 (18%)	141 (28%)	0,99
Geen kostwinner/werk	2 (1%)	3 (1%)	5 (1%)	1,19
Alleenstaand	11 (5%)	23 (8%)	34 (7%)	1,88
Totaal	229 (100%)	273 (100%)	502 (100%)	1,28

Er blijken maar heel weinig gezinnen te zijn waar helemaal geen kostwinner is (slechts 1 procent van de steekproef). Om de significantie te kunnen toetsen, zijn deze gezinnen weggelaten uit de analyses en de relatie tussen het aantal kostwinners en het overblijven blijkt dan sterk significant te zijn ($p = 0,000$). Uit de tabel blijkt duidelijk dat het overblijven binnen gezinnen met tweeverdieners en gezinnen met alleenstaanden relatief veel voorkomt. Binnen gezinnen met maar één kostwinner wordt juist relatief weinig overgebleven door de kinderen. Ook het gemiddeld aantal keer dat er overgebleven wordt, is het hoogst onder tweeverdieners en alleenstaanden. Het gemiddeld aantal keer ligt lager onder gezinnen met één kostwinner. Overblijvende kinderen blijken significant vaker uit een gezin met een hoog gezinsinkomen afkomstig te zijn dan kinderen die niet overblijven. Dit is eenvoudig te verklaren door het aantal tweeverdieners dat onder huishoudens met een hoog gezinsinkomen hoger is dan onder huishoudens met een laag gezinsinkomen.

Gezinnen met hoogopgeleide volwassenen maken meer gebruik van de overblijfmogelijkheden ($p_{\text{respondent}} = 0,004$, $p_{\text{partner}} = 0,025$). Dit is een gevolg van het feit dat hogeropgeleiden vaker werkzaam zijn dan lageropgeleiden. Wanneer dat wordt meegenomen in de analyses, blijkt dat onder de gezinnen met overblijvers, met name veel werkzame respondenten met een hoge opleiding zijn en onder de gezinnen zonder overblijvers met name veel respondenten zijn die niet werkzaam zijn en een laag opleidingsniveau hebben. De combinatie opleidingsniveau en werk van de partner is niet interessant om te maken, aangezien de partners bijna allemaal werkzaam zijn.

Een derde van de gezinnen waarin de kinderen overblijven, maakt buiten schooltijd ook gebruik van andere vormen van opvang. Daarbij gaat het met name om een oppas (al dan niet betaald) of opvang bij vriendjes of vriendinnetjes. Er wordt door de gezinnen die gebruik maken van andere vormen van opvang nauwelijks gebruik gemaakt van voorschoolse opvang (1,1%) en weinig van de naschoolse opvang (10%) en de buitenschoolse opvang (8,9%). Van de gezinnen zonder overblijvers maakt een kwart gebruik van andere vormen van opvang buiten schooltijd, dat is wat minder dan onder gezinnen met overblijvende kinderen. Ook hier gaat het met name om opvang bij vriendjes of vriendinnetjes of om een oppas. Deze gezinnen die gebruik maken van andere vormen van opvang, maken ook weinig gebruik van

de voorschoolse, naschoolse en buitenschoolse opvang (respectievelijk 1,8 , 7,1 en 3,6 procent). Over de hele groep genomen, blijkt 29 procent van de respondenten gebruik te maken van andere vormen van opvang buiten schooltijd. Van de hele groep maakt een verwaarloosbaar aantal gebruik van de voorschoolse opvang, 2,5 procent maakt gebruik van de naschoolse opvang en 1,9 procent maakt gebruik van de buitenschoolse opvang. Volgens het SGBO (Onderzoeks- en Adviesbureau van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten) lag het percentage gebruik van de kinderopvang in 1998 (onder 4- tot en met 7-jarigen) op 3,1 procent (Mutsaers en Delemarre, 1999). Dit is dus vergelijkbaar met de resultaten die wij hebben verkregen¹¹. In verband met de eventuele toekomstige financiering van de tussenschoolse opvang is het van belang na te gaan wat het aantal overblijvende kinderen in gezinnen met tweeverdieners die buiten schooltijd nog gebruik maken van andere vormen van opvang is, in gezinnen met tweeverdieners die dat niet doen, gezinnen waarbij er overdag iemand thuis is en eenoudergezinnen. De tabel met de resultaten hiervan is terug te vinden in bijlage 6.

In de zeer verstedelijkte gebieden wordt significant meer gebruik gemaakt van de overblijfmogelijkheden dan in niet stedelijke gebieden ($p = 0,002$). Dit heeft onder meer te maken met het feit dat het overblijven in zeer verstedelijkte gebieden vaker verplicht is (in het kader van de scholen met een continurooster) en dat de opvang tussen de middag voor ouders in zeer verstedelijkte gebieden vaker nodig is in verband met werk of opleiding (er zijn echter wel wat minder ouders in de zeer verstedelijkte gebieden dan in de niet verstedelijkte gebieden die hun kinderen laten overblijven vanwege de afstand tussen school en thuis). Voor alle gebieden geldt echter dat werk de belangrijkste reden is om de kinderen te laten overblijven. De gezinnen in de niet verstedelijkte gebieden waarin niet wordt overgebleven geven vaker aan dat het niet nodig is om hun kinderen te laten overblijven.

4.2.3 Motieven al dan niet gebruik overblijfvoorzieningen

Achtereenvolgens komen in deze paragraaf aan de orde: de motieven van de gezinnen die hun kinderen laten overblijven, de motieven van de gezinnen die dat niet doen en alternatieve vormen van opvang tussen de middag van deze laatste groep.

In tabel 4.4 wordt een overzicht gegeven van de redenen die gezinnen met overblijvende kinderen opgeven om gebruik te maken van de overblijffaciliteiten op school. Er is de respondenten gevraagd naar de belangrijkste reden en vervolgens is gevraagd of er nog andere redenen waren. In het eerste deel van de tabel wordt de belangrijkste reden weergegeven, in het tweede deel wordt het totaal aantal keer dat een reden is genoemd door de respondenten weergegeven.

¹¹ NB: Bij de desbetreffende vraag in de vragenlijst, konden mensen meerdere antwoorden geven, dus er kan overlap zijn tussen het gebruik van de voorschoolse, naschoolse en de buitenschoolse opvang.

Tabel 4.4 Redenen om kinderen te laten overblijven

	Belangrijkste reden		Totaal aantal keer	
	aantal gezinnen	%	aantal gezinnen	%
Opvang nodig in verband met werk/opleiding	160	59	174	64
Het is verplicht/alle kinderen blijven over	29	11	34	12
Vanwege de grote afstand tussen school en huis	29	11	34	12
Gewoon makkelijk (niet uit noodzaak i.v.m. werk)	15	5	27	10
Gezelligheid: vriendjes en vriendinnetjes blijven ook over	9	3	26	10
Handig i.v.m. afwezigheid ouders (af en toe)	11	4	21	8
Op verzoek van kind zelf	6	2	19	7
Zelf overblijfmoeder/-vader	7	3	9	3
Verkeerssituatie rond de school	-	-	-	-
Overige redenen	7	3	18	7
Totaal	273	100	273	133*

* Aangezien respondenten meerdere redenen konden noemen bij één vraag, tellen de percentages op tot meer dan 100 procent.

Uit de tabel blijkt dat voor het overgrote deel van de ouders de belangrijkste reden om de kinderen te laten overblijven het werk of de opleiding van de ouders is, het gaat om bijna 60 procent van de respondenten. Ruim 10 procent laat de kinderen overblijven omdat alle kinderen overblijven op school en nog eens 10 procent laat de kinderen overblijven omdat de afstand tussen school en thuis te groot is. Wanneer respondenten gevraagd wordt of er nog andere redenen zijn, geeft 70 procent aan dat de belangrijkste reden ook de enige reden is. De andere redenen die de overige respondenten noemen lopen uiteen. Het blijkt dat er relatief veel ouders zijn die als bijkomend voordeel van het overblijven de gezelligheid zien of het feit dat het kind het zelf ook leuk vindt. Andere redenen die nog genoemd worden door de respondenten hebben vooral te maken met een specifieke situatie, bijvoorbeeld de combinatie met naar zwembles gaan met school.

Kinderen die vanwege de afstand of het werk van de ouders overblijven, vormen een specifieke groep, aangezien het overblijven voor deze groep noodzaak is. In totaal blijkt 63,7 procent van de gezinnen de kinderen te laten overblijven vanwege het werk van de ouders. Van de gezinnen geeft 12,5 procent aan dat de kinderen overblijven vanwege de afstand tussen huis en school.

Gezinnen die geen overblijvende kinderen hebben, is gevraagd waarom zij geen gebruik maken van de overblijfmogelijkheden op school. Net als de respondenten met overblijvende kinderen is hen eerst gevraagd naar de belangrijkste reden en vervolgens naar mogelijke andere redenen. In tabel 4.5 wordt een overzicht gegeven van de belangrijkste reden die de ouders opgeven en het totaal aantal keer dat de reden genoemd wordt door de respondenten.

Tabel 4.5 Redenen om geen gebruik te maken van overblijfmogelijkheden

	Belangrijkste reden		Totaal aantal keer	
	aantal gezinnen	%	aantal gezinnen	%
Geen opvang nodig	155	68	171	75
Maak tussen de middag gebruik van andere vorm van opvang	9	4	9	4
Kind(eren) willen niet (graag) overblijven	22	10	32	14
Belangrijk dat kinderen thuis kunnen eten	19	8	32	14
Ontevreden over overblijffaciliteiten/slechte ervaring	5	2	8	3
De schooldag duurt anders te lang (Te) duur	1	0	7	3
Taak voor ouders om kinderen op te vangen tussen de middag	2	1	6	3
Maak buiten schooltijden gebruik van andere opvang, waarvan ook tussen de middag gebruik gemaakt kan worden	5	2	5	2
Overige redenen	3	1	3	1
Totaal	8	3	13	6
Totaal	229	100	229	125*

* Aangezien respondenten meerdere redenen konden noemen bij één vraag, tellen de percentages op tot meer dan 100 procent.

Wanneer respondenten gevraagd wordt naar de belangrijkste reden om de kinderen niet te laten overblijven, blijkt het grootste deel van de respondenten hun kinderen niet op school te laten overblijven tussen de middag, omdat het gewoon niet nodig is. Daarnaast blijven in 9,6 procent van de gezinnen de kinderen in eerste instantie niet op school over omdat ze het niet willen. Van de ouders vindt 8,3 procent het belangrijk dat de kinderen thuis kunnen eten. Slechts 5,2 procent van de respondenten maakt tussen de middag gebruik van een andere vorm van opvang. Wanneer respondenten vervolgens wordt gevraagd naar andere redenen om geen gebruik van de overblijfmogelijkheden op school te maken, blijkt dat voor 66,8 procent van de respondenten dit de belangrijkste en enige reden is. Een aantal respondenten geeft wel aan dat er meerdere redenen zijn. Zo zegt 15,7 procent van de respondenten alsnog dat de opvang tussen de middag eigenlijk niet nodig is. Naast de redenen in tabel 4.5 kunnen de respondenten zelf andere redenen opgeven; deze hebben echter bijna altijd te maken met een specifieke situatie voor het betreffende gezin, zoals ziekte van een van de kinderen. Tot slot is het interessant om te kijken hoeveel respondenten in totaal genoemd hebben dat de opvang tussen de middag niet nodig is, aangezien dit een groep respondenten is die in deze situatie en ook in de toekomst mogelijk geen gebruik zal gaan maken van de overblijfmogelijkheden. Uit de analyses blijkt dat in totaal 74,7 procent van de respondenten die geen gebruik maken van de overblijfmogelijkheden, deze opvang momenteel ook niet nodig heeft. Van de respondenten van wie de kinderen niet overblijven op school heeft 12,7 procent een andere vorm van opvang geregeld voor tussen de middag (in totaal 29 respondenten).

Voor het grootste deel gaat het om opvang bij familie, vrienden of buren. Slechts enkele respondenten maken gebruik van betaalde vormen van kinderopvang zoals de buitenschoolse opvang (N = 1) en een gastoudergezin (N = 3).

4.2.4 Beoordeling van overblijfvoorzieningen

De gezinnen waarin gebruik wordt gemaakt van overblijfvoorzieningen is gevraagd naar de tevredenheid met de overblijfvoorzieningen en eventuele knelpunten op het punt van de begeleiding en de ruimte waarin wordt overgebleven. Respondenten die hun kinderen niet laten overblijven omdat ze ontevreden zijn over de voorzieningen of er slechte ervaringen mee hebben, is gevraagd of ze dit konden toelichten. Deze punten komen hier achtereenvolgens aan de orde.

Veruit het grootste deel van de respondenten met overblijvende kinderen (87%) is tevreden (62%) of zeer tevreden (25%) over de wijze waarop het overblijven op school is georganiseerd. Dit is opvallend veel. Slechts 4 procent is ontevreden en 1 procent is zeer ontevreden met de huidige situatie.

In tabel 4.6 wordt een overzicht gegeven van de redenen tot tevredenheid die de respondenten aangeven.

Tabel 4.6 Redenen tot tevredenheid

Redenen tot tevredenheid	Aantal gezinnen	%
Is allemaal goed geregeld	101	43
Goede begeleiding/het toezicht op de kinderen is goed	94	40
Kinderen vinden het leuk	76	32
Vanwege de activiteiten tijdens overblijf	38	16
Geen klachten	25	11
De meeste kinderen blijven over/het hoort erbij	8	3
Fijn dat het mogelijk is	7	3
Het is goed voor de kinderen, de regelmaat, brengt rust	6	3
Er wordt gelet op het eten	5	2
Het zijn kleine groepen	4	2
Overblijven is nodig: geen echte keuze	4	2
Lage kosten	3	1
Overige redenen	13	5
Totaal	237	162*

* Aangezien respondenten meerdere antwoorden konden geven op deze vraag, tellen de percentages op tot meer dan 100 procent.

Van de respondenten geeft 42,6 procent aan dat ze tevreden zijn omdat alles goed geregeld is bij het overblijven op de school van hun kinderen. Bovendien geeft 39,7 procent aan dat ze tevreden zijn vanwege de goede begeleiding en nog eens 32,1 procent geeft aan dat de kinderen het leuk vinden. Van de respondenten is 16,0 procent tevreden vanwege de activiteiten die tijdens het overblijven worden georganiseerd en 10,6 procent geeft aan dat ze tevreden zijn omdat ze geen klachten hebben. Naast bovenstaande redenen voert een aantal respondenten nog andere redenen op. Dit zijn bijna allemaal zaken die met de specifieke overblijfsituatie op school te maken hebben, zoals een respondent die aangeeft dat de school op een ideale plek in een bosrijke omgeving ligt, waar veel ruimte is voor de kinderen om te spelen.

Er zijn twaalf respondenten die hebben aangegeven dat ze (zeer) ontevreden zijn over de wijze waarop het overblijven op school is georganiseerd. Zeven van hen zijn ontevreden omdat de begeleiding niet goed/te rommelig is of omdat er te weinig toezicht is. Daarnaast zijn er drie respondenten die het overblijven te duur vinden en worden er nog een paar uiteenlopende redenen genoemd.

In tabel 4.7 wordt aangegeven wie er toezicht houden tijdens het overblijven.

Tabel 4.7 Toezicht bij het overblijven

	Aantal	%
Ouders	209	77
Leerkrachten	71	26
klassenassistenten	9	3
Andere overblijfbegeleiders (bijv. studenten)	43	16
Professionele opvang	10	4
Overig	6	2
Totaal	273	100

Bij het grootste deel van de respondenten met overblijvende kinderen worden de kinderen tijdens het overblijven begeleid door ouders (77%). Bij 26 procent worden er ook leerkrachten ingezet en bij 16 procent wordt er gebruik gemaakt van andere overblijfbegeleiders (bijvoorbeeld studenten). Bij 4 procent van de gezinnen is er sprake van professionele opvang bij het overblijven. Wanneer respondenten expliciet gevraagd wordt naar knelpunten op het punt van de begeleiding, blijkt dat 18 procent inderdaad knelpunten ervaart. Van de respondenten geeft 81 procent aan dat er geen knelpunten zijn. De knelpunten die genoemd worden hebben vooral te maken met het aantal mensen dat voor een groep overblijvende kinderen staat. Er zijn relatief veel respondenten die aangeven dat dit er vaak niet genoeg zijn. Daarnaast geeft een aantal respondenten aan dat de begeleiding onervaren of niet professioneel is.

Tabel 4.8 geeft een overzicht van de ruimte waar de kinderen verblijven tijdens het overblijven.

Tabel 4.8 Ruimte waar wordt overgebleven

	Aantal	%
In het eigen klaslokaal	127	47
In een speciaal overblijflokaal	76	28
In een andere gemeenschappelijke ruimte in school (bijv. gymzaal, aula, handenarbeidlokaal)	94	34
In een buurthuis	1	0
Ruimte in kinderopvang (kinderdagverblijf, BSO)	-	-
Buiten/op het schoolplein	83	30
Weet niet	1	0
Totaal	273	100

Bijna de helft (47%) van de gezinnen geeft aan dat hun kinderen in het eigen klaslokaal overblijven. Van de respondenten geeft 34 procent aan dat de kinderen in een gemeenschappelijke ruimte in de school (bijvoorbeeld een gymzaal, aula of handenarbeidlokaal) overblijven, 30 procent zegt dat de kinderen in de pauze naar buiten gaan en 28 procent blijft over in een speciaal overblijflokaal. Het komt niet voor dat kinderen tijdens het overblijven in een ruimte van de kinderopvang verblijven. Ook over de ruimte zegt 81 procent van de respondenten geen knelpunten te ervaren. Van de respondenten ervaart 16 procent wel knelpunten en die bestaan er vooral uit dat de ruimte waarin wordt overgebleven te klein is. Verder is er een aantal respondenten dat aangeeft dat er aparte overblijfruimtes zouden moeten zijn en een paar respondenten geven aan dat ze de ruimte waarin wordt overgebleven ongezellig en niet leuk vinden.

Van de 229 respondenten die hun kinderen niet laten overblijven, zijn er 39 die dat niet doen omdat de kinderen het niet willen of omdat zij zelf ontevreden zijn of slechte ervaringen ermee hebben. Zij zijn gevraagd om deze ontevredenheid toe te lichten. De helft van deze respondenten geeft aan dat de kinderen het niet leuk vinden. Daarnaast is er een aantal respondenten (N = 5) dat vindt dat het overblijven niet goed geregeld is of dat de begeleiding niet goed is en een aantal respondenten geeft aan dat de groep kinderen die overblijft te groot is (N = 4).

In totaal hebben 51 respondenten aangegeven ontevreden te zijn over het overblijven. Van hen zijn 12 ouders met overblijvende kinderen en 39 van hen zijn ouders zonder overblijvende kinderen. Van alle respondenten met overblijfmogelijkheden op school (502), is dit dus iets meer dan 10 procent.

4.2.5 Kosten

De gemiddelde bijdrage die de respondenten per kind moeten betalen komt neer op fl. 2,24. Het maximale bedrag dat betaald wordt is fl. 8,- en in de minimale situatie is het overblijven gratis. Bij 4 procent van de respondenten (9 respondenten) die een overblijfbijdrage betalen, is deze bijdrage inkomensafhankelijk, bij de rest niet. De respondenten is tevens gevraagd wat het totaalbedrag is dat zij per jaar voor alle kinderen in het gezin op de basisschool aan het overblijven betalen. Gemiddeld komt dat neer op fl. 245,73 per jaar. Het maximale bedrag dat per jaar betaald wordt voor het overblijven is fl. 1.200,-.

Slechts 9 procent van de respondenten vindt de overblijfbijdrage per keer veel. Van de respondenten vindt 24 procent de bijdrage weinig en 67 procent vindt het redelijk. Wanneer gekeken wordt naar de bijdrage die deze respondenten per dag betalen, blijkt dat de respondenten die de bijdrage veel vinden, gemiddeld één gulden per dag meer betalen dan de respondenten die de bijdrage weinig vinden (gemiddeld betalen zij respectievelijk fl. 3,12 en fl. 2,03). Ook het gemiddelde bedrag dat de ouders per jaar betalen, ligt hoger voor deze groep respondenten. Het idee dat de respondenten over de hoogte van de bijdrage hebben, komt dus overeen met de realiteit. Wanneer we kijken naar het gezinsinkomen van deze respondenten, blijkt bovendien dat onder de respondenten die de bijdrage hoog vinden relatief veel gezinnen zitten met een lager gezinsinkomen en dat onder de respondenten die de bijdrage laag vinden, relatief meer respondenten zitten met een hoger gezinsinkomen. De last van de bijdrage voor de ouders is dus niet alleen afhankelijk van de hoogte van de bijdrage, maar ook van het gezinsinkomen¹².

Overigens geeft 95 procent van de respondenten van wie de kinderen niet overblijven aan dat de kosten van het overblijven geen belemmering vormen voor het gebruikmaken van de overblijfvoorzieningen op school. Voor bijna 5 procent is het wel een belemmering.

4.2.6 Toekomstig gebruik

In de vragenlijst staat een aantal vragen die een idee kunnen geven van het gebruik van overblijfmogelijkheden in de toekomst. Zo is er direct aan de respondenten gevraagd of ze in de toekomst meer gebruik gaan maken van de overblijfmogelijkheden en waarom. Maar daarnaast zijn er vragen gesteld waaruit moet blijken of er bij verhoging of verlaging van de ouderbijdrage meer of minder gebruik zal worden gemaakt van het overblijven. Verder is er aan respondenten naar verbeterpunten gevraagd en of zij, bij realisering van deze verbeterpunten, meer gebruik zullen gaan maken van de overblijfmogelijkheden. De resultaten zullen ook in deze volgorde beschreven worden.

¹² Er lijkt overigens geen duidelijke relatie te zijn tussen de hoogte van het gezinsinkomen en de hoogte van de overblijfbijdrage die ouders betalen. Wanneer naar de uitgaven per jaar wordt gekeken, lijken de uitgaven voor gezinnen met een hoger inkomen wat hoger te liggen dan voor gezinnen met lagere inkomens.

Toe- of afname overblijven in relatie tot werk

Aan alle gezinnen met kinderen op de basisschool (dus ook aan de gezinnen met kinderen op scholen zonder overblijfmogelijkheden) is gevraagd of zij in de toekomst meer of minder vaak behoefte zullen hebben aan opvang tussen de middag. Een overzicht van de resultaten wordt gegeven in tabel 4.9.

Tabel 4.9 Toekomstige behoefte aan opvang tussen de middag

	Aantal	%
Meer	86	17
Gelijk	265	51
Minder	167	32
Totaal	518	100

Uit bovenstaande tabel blijkt dat ruim de helft van de respondenten denkt dat het overblijven in hun gezin in de nabije toekomst gelijk blijft. Ongeveer een derde van de respondenten denkt dat het in de nabije toekomst minder wordt en de rest (16,6%) denkt in de nabije toekomst meer gebruik te gaan maken van de overblijfmogelijkheden op school. Wanneer respondenten dachten meer of minder gebruik te zullen gaan maken, is naar de reden daarvan gevraagd. De redenen voor meer of minder gebruik worden weergegeven in tabel 4.10.

Tabel 4.10 Redenen voor verwachte toe- of afname van overblijven in de toekomst

Redenen	Toename		Afname	
	aantal	%	aantal	%
Meer/minder werk	62	72	12	7
Opleiding respondent/partner	1	1	n.v.t.	n.v.t.
Kinderen worden zelfstandiger	n.v.t.	n.v.t.	137	82
Andere persoonlijke omstandigheid	23	17	18	11
Totaal	86	100	167	100

Het grootste deel (72,1%) van de respondenten dat meer gebruik denkt te gaan maken van de overblijfmogelijkheden, verwacht dat omdat de respondent of de partner meer gaat werken. Van de respondenten die in de nabije toekomst minder behoefte aan opvang tussen de middag denken te hebben, denkt 82 procent dat omdat de kinderen in het gezin zelfstandiger worden. Het is niet bekend hoeveel procent van de respondenten in totaal van plan is meer of minder te gaan werken.

Toe- of afname overblijven in relatie tot de prijs

Hierboven is reeds aangegeven dat 9 procent van de respondenten de overblijfbijdrage per keer veel vindt en 24 procent vindt het weinig. Vervolgens is aan de respondenten die een overblijfbijdrage betalen, gevraagd of zij hun kinderen meer of minder zouden laten overblijven wanneer het overblijven goedkoper of duurder zou worden. De resultaten hiervan staan samengevat in tabel 4.11.

Tabel 4.11 Overblijven bij verlaging c.q. verhoging van de overblijfbijdrage

	Vaker overblijven bij goedkoper worden overblijven		Minder vaak overblijven bij duurder worden overblijven*	
	aantal	%	aantal	%
Ja, waarschijnlijk wel	4	2	40	15
Misschien, hangt af van bedrag	7	3	22	8
Nee, zeker niet	188	80	201	74
Weet niet	2	1	10	4
Kinderen blijven al iedere dag over	34	14	n.v.t.	n.v.t.
Totaal	235	100	273	100

* Aan de respondenten die momenteel niks betalen voor het overblijven, is ook gevraagd of zij hun kinderen minder vaak zouden laten overblijven, wanneer zij wel voor het overblijven zouden moeten gaan betalen. Deze 38 respondenten zijn in deze kolom toegevoegd aan de 235 respondenten aan wie de vraag over de prijsverhoging gesteld is.

Uit de tabel blijkt dat voor het grootste deel van de respondenten de kosten van het overblijven niet van invloed zijn op het laten overblijven van de kinderen. Wanneer het overblijven goedkoper wordt, laat 80 procent van de respondenten de kinderen zeker niet vaker overblijven en wanneer het overblijven duurder zou worden, laat 74 procent de kinderen niet minder vaak overblijven. Wanneer het overblijven echter duurder zou worden, is dat toch voor 15 procent van de respondenten een reden om de kinderen minder vaak te laten overblijven. Bij het goedkoper worden van het overblijven is het maar 2 procent van de respondenten die aangeven dat ze hun kinderen vaker zullen laten overblijven. Van de respondenten laat 14 procent zijn kind reeds elke dag overblijven, dus voor hen is meer overblijven geen optie. Kortom, het lijkt erop dat de kosten van het overblijven voor driekwart van de respondenten niet van invloed is op de frequentie van het overblijven van hun kinderen. Wanneer het overblijven echter duurder zou worden, zou dit voor een substantieel deel van de respondenten wel een reden zijn om hun kinderen minder vaak te laten overblijven.

Toe- of afname in relatie tot kwaliteitsverbetering

Zowel aan de respondenten met overblijvende kinderen als aan de respondenten zonder overblijvende kinderen, is gevraagd aan welke verbeteringen van de kwaliteit van het overblijven extra geld besteed zou moeten worden. De resultaten van deze vraag worden gepresenteerd in tabel 4.12.

Tabel 4.12 Verbeteringen kwaliteit in geval van extra geld

	Gezinnen met overblijvers		Gezinnen zonder overblijvers		Totaal	
	aantal	%	aantal	%	aantal	%
Extra activiteiten/speelmogelijkheden voor de kinderen	88	32	37	16	125	25
Betere huisvesting/aparte overblijfruimte	67	25	33	14	100	20
Meer overblijfbegeleiding	37	14	28	12	65	13
Betere/professionelere overblijfbegeleiding	31	11	23	10	54	11
Verlagen van de ouderbijdrage	12	4	3	1	15	3
Vergoeding overblijfkrachten omhoog	12	4	6	3	18	4
Geen verbetering nodig	11	4	12	5	23	5
Eten en drinken/maaltijd verzorgd door school	9	3	5	2	14	3
Kleinere groepen	-	-	5	2	5	1
Overige verbeteringen	22	8	17	7	39	8
Noemt geen verbetering/weet niet	58	21	96	42	154	31
Totaal*	273	127	229	116	502	122

* Aangezien respondenten meerdere antwoorden konden geven op deze vraag, tellen de percentages op tot meer dan 100 procent.

Uit bovenstaande tabel blijkt dat de gezinnen met overblijvende kinderen extra geld met name aan betere huisvesting, extra activiteiten en speelmogelijkheden zouden willen besteden. Andere punten die veel genoemd worden zijn verbetering van de overblijfbegeleiding en meer overblijfbegeleiding. Een vijfde van de respondenten kan geen verbetering noemen. Dezelfde vraag laat onder de gezinnen zonder overblijvende kinderen ongeveer hetzelfde beeld zien, behalve dat het percentage respondenten dat geen verbetering kan noemen daar, zoals verwacht kan worden, hoger ligt. Verder liggen de verbeterpunten ook hier vooral bij betere en meer overblijfbegeleiding, betere huisvesting en extra activiteiten/speelmateriaal voor de kinderen. Het is dus vooral de begeleiding, de ruimte en de inrichting waar de ouders belangrijke verbeterpunten zien. De andere verbeterpunten die ouders noemen en die onder het kopje ‘overig’ vallen, lopen zeer uiteen; het verbeteren van voor- en naschoolse opvang en meer scholen met een continuooster zijn twee punten die vaker genoemd worden. Vervolgens is gevraagd of de respondenten bij het doorvoeren van deze door henzelf voorgestelde verbeteringen meer/wel gebruik zouden gaan maken van de overblijfvoorzieningen. In tabel 4.13 wordt een overzicht gegeven van de uitkomsten van deze vraag.

Tabel 4.13 Vaker overblijven in geval van genoemde verbeteringen

	Gezinnen met overblijvers		Gezinnen zonder overblijvers		Totaal	
	aantal	%	aantal	%	aantal	%
Ja, waarschijnlijk wel	25	12	18	15	43	13
Misschien	7	3	21	17	28	9
Nee	134	66	82	68	216	66
Kinderen blijven nu ook al iedere dag over	38	19	-	-	38	12
Totaal*	204	100	121	100	325	100

* Ouders die geen verbetering genoemd hebben, zijn niet opgenomen in deze tabel, waardoor de totalen lager liggen.

Van zowel de gezinnen met overblijvers als van de gezinnen zonder overblijvers geldt dat voor twee derde de verbeteringen geen gevolgen hebben voor de frequentie waarmee ze hun kinderen laten overblijven. Het percentage gezinnen dat zijn kinderen wel meer wil laten overblijven wanneer er zaken verbeterd worden, ligt onder gezinnen met overblijvers op 12 procent en onder gezinnen zonder overblijvers op 15 procent. Gemiddeld gaat het om 13 procent. Dit is als het ware een maximale inschatting van de toename van het overblijven bij professionalisering; maximaal omdat deze respondenten hebben aangegeven hun kinderen meer te laten overblijven wanneer verbeteringen worden doorgevoerd die zij zelf belangrijk vinden. In de praktijk zullen doorgevoerde verbeteringen niet altijd de prioriteit van alle ouders hebben.

De ouders met overblijvende kinderen is ook nog gevraagd of zij bereid zouden zijn om meer te betalen wanneer de door hen gewenste verbeteringen zouden worden doorgevoerd. Twee derde van de respondenten is daar inderdaad toe bereid. Van de respondenten wil 21 procent bij verbeteringen echter niet meer gaan betalen voor het overblijven.

4.2.7 Samenvatting

De resultaten van de interviews met de ouders worden hieronder puntsgewijs samengevat:

- Op een klein deel van de scholen (3%) wordt geen overblijfmogelijkheden geboden.
- Van de kinderen die naar een school gaan waar overgebleven kan worden, blijft bijna de helft minstens één keer per week over.
- De gezinssamenstelling van gezinnen met overblijvende kinderen is vergelijkbaar met de gezinssamenstelling van gezinnen zonder overblijvende kinderen, net als de leeftijdsverdeling van de kinderen.
- Met name gezinnen met tweeverdieners en eenoudergezinnen laten hun kinderen overblijven.

- Een derde van de gezinnen waar de kinderen overblijven, maakt buiten schooltijd ook gebruik van andere vormen van opvang. Twee derde van de gezinnen doet dat dus niet.
- In zeer verstedelijkte gebieden wordt meer overgebleven dan in niet stedelijke gebieden.
- Het overgrote deel van de ouders laat de kinderen overblijven vanwege hun werk of opleiding.
- Het overgrote deel van de ouders dat zijn kinderen niet laat overblijven, vindt dat dit niet nodig is.
- Van de gezinnen met overblijvende kinderen is 87 procent (zeer) tevreden over de wijze waarop het overblijven op school is georganiseerd.
- De belangrijkste redenen van tevredenheid zijn het feit dat alles goed geregeld is, de goede begeleiding en het feit dat de kinderen het leuk vinden.
- Bij de meeste van de weinige ouders die ontevreden zijn over het overblijven, heeft dit te maken met het feit dat de kinderen het niet leuk vinden.
- Gemiddeld betalen de ouders fl. 2,24 per kind per dag.
- Voor 95 procent van de ouders vormen de kosten van het overblijven geen belemmering voor het gebruikmaken van de overblijfvoorzieningen op school.
- De helft van de ouders denkt dat het overblijven binnen hun gezin in de nabije toekomst gelijk blijft, een derde denkt dat het minder wordt.
- Het overgrote deel van de ouders denkt de frequentie van het overblijven niet te veranderen wanneer het overblijven goedkoper of duurder zou worden.
- Ook wanneer er verbeteringen doorgevoerd zouden worden denkt ongeveer twee derde van de ouders niet dat zij hun kinderen vaker of minder vaak zullen laten overblijven.
- Een maximale inschatting van de toename van het overblijven in geval van professionalisering komt neer op 13 procent van de gezinnen die hun kinderen vaker zullen laten overblijven dan ze momenteel doen.
- Twee derde van de respondenten zou bereid zijn om meer te betalen voor het overblijven wanneer de door hen gewenste verbeteringen zouden worden doorgevoerd.

5 SCENARIO'S VOOR PROFESSIONALISERING VAN HET OVERBLIJVEN

In dit hoofdstuk zal verslag worden gedaan van de financiële consequenties van verschillende combinaties van kwaliteitsverbeterende maatregelen (scenario's). In de eerste paragraaf gaan wij in op de uitgangspunten die bij het opstellen van de scenario's en het uitvoeren van de berekeningen gehanteerd zijn. Vervolgens wordt ingegaan op de scenario's zelf. In de derde paragraaf worden de financiële consequenties van de scenario's berekend, op verschillende niveaus (kosten per groep kinderen per jaar, kosten per kind per dag, kosten per kind per uur en de totaalkosten voor de landelijke situatie). Daarna worden er kanttekeningen en nuanceringen geplaatst bij de scenario's en wordt er ingegaan op de verwachtingen voor de toekomst. Tot slot wordt aandacht besteed aan de kansen en belemmeringen die de scenario's met zich meebrengen.

5.1 Uitgangspunten en aannames

Bij het opstellen van de scenario's is een aantal aannames gemaakt en geldt een aantal uitgangspunten. Deze uitgangspunten en aannames zijn geformuleerd op basis van de interviews met scholen, gemeenten, ouders en op basis van literatuuronderzoek. Deze onderwerpen komen in deze paragraaf puntsgewijs aan de orde. Aan de uitgangspunten ligt geen uitgewerkt plan van aanpak met kwaliteitseisen of normering ten grondslag. Bij de scenario's gaat het slechts om een ruwe indicatie van de richting waarin gedacht kan worden.

Gemiddeld aantal overblijvers per dag in Nederland

Uit de interviews die met de ouders gehouden zijn, is bekend hoe vaak per week de kinderen in het gezin overblijven¹. Zo is het totaal aantal kinderen dat overblijft uitgerekend en (bovendien) het aantal keer per week dat zij overblijven. Deze gegevens zijn geëxtrapoléerd naar de hele populatie², een overzicht van deze gegevens en prognoses voor de toekomst wordt gegeven in tabel 5.1. De aantallen in de tabel zijn overigens over alle gezinnen met kinderen op een basisschool berekend, dus ook voor de scholen met een continurooster.

¹ Hierbij is ervan uitgegaan dat het aantal keer dat de kinderen overblijven, geldt voor de kinderen in het gezin van 4 tot en met 12 jaar die naar het basisonderwijs gaan. De kinderen in het gezin die buiten deze groep vallen, zijn dus niet meegenomen in deze berekeningen.

² Volgens de cijfers op de website van het Ministerie van OCenW (www.minocw.nl), zijn er in het schooljaar 1999/2000 1.542.800 leerlingen in het basisonderwijs.

Tabel 5.1 Aantal overblijfkinderen per dag in Nederland, in 1999/2000 en de prognoses voor 2004/2005 en 2009/2010

	Steekproef	1999/2000	2004/2005	2009/2010
Blijven niet over	307*	567.233	568.299	554.806
Blijven minder dan één keer per maand over	73	134.880	135.133	131.925
Niet iedere week, wel één of meer keer per maand	87	160.747	161.049	157.225
1 x per week	84	155.204	155.496	151.804
2 x per week	92	169.985	170.305	166.261
3 x per week	68	125.641	125.877	122.889
4 x per week	96	177.376	177.709	173.490
5 x per week	28	51.735	51.832	50.601
Totaal	835	1.542.800**	1.545.700	1.509.000**

* Dit aantal is groter dan in tabel 4.2, aangezien dit inclusief de scholen zonder overblijfmogelijkheden is.

** Omdat de prognoses bepaald zijn aan de hand van de verdeling in de steekproef, worden in de tabel afgeronde aantallen gepresenteerd, die door de afronding niet altijd helemaal optellen tot het totaal.

Uit de cijfers in tabel 5.1 kan het gemiddeld aantal overblijvers per dag in Nederland berekend worden. In de berekening gaan we ervan uit dat kinderen die niet iedere week, maar wel één of meer keer per maand overblijven, één keer in de twee weken overblijven op school. Kinderen die minder dan één keer per maand overblijven, nemen we niet mee in deze berekeningen, omdat het niet mogelijk is een betrouwbare inschatting te maken van het aantal keer dat deze kinderen overblijven. Verder gaan we ervan uit dat er in principe vier dagen per week mogelijkheid tot overblijven is op een school. Wij vermoeden dat op scholen waar vijf keer wordt overgebleven, dat vaak in combinatie met buitenschoolse activiteiten op school op de woensdagmiddag gebeurt (bijvoorbeeld een knutselclub; zie ook hoofdstuk 3, de resultaten van de verdiepende interviews met de scholen). Voor de huidige situatie (1999/2000) is de berekening van het gemiddeld aantal overblijvers per dag in Nederland als volgt: $51.735 + 177.376 + (0,75 * 125.641) + (0,5 * 169.985) + (0,25 * 155.204) + (0,125 * 160.747) = 467.229$ overblijvers per dag in Nederland.

In de *Ramingen leerlingen en studenten 1998* (Ministerie van OCenW, 1998) worden ook prognoses van de leerlingenaantallen voor de komende tien jaar gegeven. Wanneer onze cijfers naar deze populatieaantallen geëxtrapoléerd worden, blijkt dat er, onder gelijkblijvende omstandigheden, vijf jaar later gemiddeld 468.106 kinderen per dag zullen zijn die overblijven; tien jaar later is dat gedaald naar gemiddeld 456.992 kinderen per dag.

Totaal aantal overblijvers in Nederland

Uit de gegevens uit tabel 5.1 kan tevens het totaal aantal kinderen worden afgeleid dat wel eens overblijft. Ook hier worden kinderen die minder dan één keer per maand overblijven, buiten beschouwing gelaten. In 1999/2000 zijn er 840.688 kinderen die minstens één keer per week overblijven. Vijf jaar later zullen dat er onder dezelfde omstandigheden 842.268 zijn en tien jaar later 822.270.

Totaal aantal scholen met overblijfmogelijkheden

Uit de quickscan over het overblijven in het basisonderwijs (Van der Ploeg, 2000) blijkt dat op 94 procent van de scholen de mogelijkheid bestaat om over te blijven. Op 16 procent van de scholen wordt gewerkt met een continurooster. Uit onderzoek van het ITS (Smit en Claessen, 1997) blijkt dat op 13,5 procent van de scholen met overblijfmogelijkheden gebruik wordt gemaakt van een continurooster. Bovendien blijkt uit de ouderenquête (tabel 4.5) dat 12,5 procent van de ouders zijn kinderen laat overblijven, omdat het verplicht is op school. Op grond van deze resultaten doen wij de aanname dat op 94 procent van de scholen wordt overgebleven en dat 15 procent van de scholen een continurooster heeft (op 6 procent van de scholen wordt niet overgebleven). Met 15 procent scholen met een continurooster gaan we dus tussen de resultaten van de quickscan en het ITS zitten. We zitten iets dichterbij de resultaten van de quickscan, omdat deze gegevens recenter zijn. In absolute aantallen betekent dat dat er in 1999/2000 circa 6.643 scholen zijn waarop overgebleven kan worden. Op circa 1.060 scholen wordt gewerkt met een continurooster. In totaal zijn er momenteel (1999/2000) 7.067 basisscholen in Nederland (website OCenW).

Bezettingsgraad

Wanneer we uitgaan van een bepaalde groeps grootte, zullen er op (bijna) alle scholen groepen zijn die niet gevuld kunnen worden, omdat er niet genoeg overblijfkinderen zijn om de groep te vullen. Daarom is het bij het kiezen van de groeps grootte van belang om een idee te hebben van de mate waarin die groepen gevuld zullen zijn. Uit de quickscan weten we het aantal kinderen dat overblijft op een school op maandag en donderdag (Van der Ploeg, 2000). Het gemiddelde hiervan is berekend en op grond van dit gemiddeld aantal overblijfkinderen per dag is het aantal overblijfgroepen per school berekend. Hierbij is uitgegaan van drie verschillende situaties: overblijfsituaties met een groeps grootte van 15, 20 en 30 kinderen. Vervolgens is in die situatie gekeken in hoeverre de groepen gevuld zouden zijn met de overblijfkinderen op school. Er is als het ware een gemiddelde bezettingsgraad binnen de groepen berekend. Bijvoorbeeld, er is voor alle scholen die één groep van 15 overblijvers zouden hebben, berekend in hoeverre deze groep gemiddeld gevuld zou zijn (in dit geval voor 66,24 procent). Bovendien is voor alle scholen een 'overall'-bezettingsgraad berekend. De resultaten worden gepresenteerd in tabel 5.2.

Tabel 5.2 Aantal groepen per school, de gemiddelde bezettingsgraad daarvan en de totale bezettingsgraad

	15 overblijvers in één groep		20 overblijvers in één groep		30 overblijvers in één groep	
	Aantal scholen (%)	Bezettingsgraad	Aantal scholen (%)	Bezettingsgraad	Aantal scholen (%)	Bezettingsgraad
1 groep	78 (22%)	66,24	111 (31%)	63,34	174 (48%)	58,99
2 groepen	96 (26%)	80,16	107 (29%)	75,59	80 (22%)	71,16
3 groepen	51 (14%)	81,96	36 (10%)	85,17	26 (7%)	82,63
4 groepen	29 (8%)	87,99	19 (5%)	87,56	9 (3%)	85,14
5 groepen	15 (4%)	90,90	14 (4%)	91,29	13 (4%)	94,70
6 groepen	11 (3%)	92,75	3 (1%)	92,37	17 (5%)	91,93
7 groepen	7 (2%)	94,18	4 (1%)	90,54	7 (2%)	90,66
8 groepen	2 (1%)	93,49	16 (5%)	94,63	6 (2%)	92,97
9 groepen	4 (1%)	93,90	11 (3%)	95,54	9 (2%)	94,34
10 groepen of meer*	70 (19%)	97,25	43 (12%)	96,90	20 (6%)	95,99
Totaal	363		363		363	
'Overall'-bezettingsgraad		82,65		78,28		71,10

* Voor de overzichtelijkheid zijn de scholen met tien groepen of meer in deze tabel samengevoegd in één categorie. Voor deze categorie is een gemiddelde bezettingsgraad berekend voor alle scholen met tien of meer overblijfgroepen bij elkaar. Scholen met veel overblijvende leerlingen hebben uiteraard veel overblijfgroepen, waardoor de bezettingsgraad daar ook hoger is.

De gemiddelde bezettingsgraad is dus 82,65 procent, 78,28 procent en 71,10 procent wanneer er respectievelijk maximaal 15, 20 of 30 kinderen per groep ingedeeld zouden worden. Dit betekent wanneer er gekozen zou worden voor een groeps grootte van 15 kinderen, dat de groepen gemiddeld voor 83 procent gevuld zijn; er zijn dan gemiddeld 12 à 13 kinderen per groep aanwezig. Wordt er gekozen voor een groeps grootte van 20 of 30 kinderen, dan zijn er gemiddeld 15 à 16, respectievelijk 21 à 22 kinderen aanwezig.

Aantal kinderen per groep

De gemiddelde bezettingsgraad is het hoogst wanneer een indeling van 15 kinderen per groep gehanteerd zou worden. Dit komt doordat op een relatief groot deel van de scholen weinig wordt overgebleven, op deze scholen is de bezettingsgraad hoger wanneer er wordt uitgegaan van groepen van 15 kinderen. Wanneer echter naar de bezettingsgraad op schoolniveau gekeken wordt, blijkt dat deze niet zo veel verschilt voor de drie varianten. De bezettingsgraad is weliswaar het hoogst voor de situatie waar de groepen bestaan uit 15 kinderen, maar deze verschilt niet zo veel van de situatie waar er 20 kinderen per groep zijn. De situatie met 30 kinderen per groep laat een iets groter verschil zien, maar dit verschil is nog steeds niet erg groot. Uit de tabel blijkt echter tevens dat wanneer er gekozen zou worden voor 15 kinderen per groep, 19 procent van de scholen te maken krijgt met een situatie waar ze voorzieningen moeten treffen voor tien of meer groepen. In het geval van een groeps grootte van 20 kinderen

is dat 12 procent en in het geval van 30 kinderen per groep slechts 6 procent. Daarom hebben we ervoor gekozen om uit te gaan van een situatie waarin de groepen bestaan uit 20 kinderen (BSO-norm) of 30 kinderen.

Aantal groepen in Nederland

De resultaten uit tabel 5.2 zijn geëxtrapoleerd naar alle 7.067 scholen die in 1999/2000 in Nederland gevestigd waren³. Wanneer voor alle scholen bekend is hoeveel groepen zij voor de tussenschoolse opvang hebben, kan het totaal aantal groepen voor de tussenschoolse opvang in heel Nederland berekend worden. Wanneer er 15 kinderen in een groep zijn, betekent dat dat er in Nederland circa 38.341 groepen per dag zouden zijn tussen de middag, voor 20 kinderen per groep zouden er circa 29.602 groepen in Nederland zijn en voor 30 kinderen per groep zou het om circa 21.021 groepen gaan. Deze aantallen zijn erg hoog, omdat het om slechts gedeeltelijk 'gevulde' groepen gaat. Een flexibelere omgang met het aantal leerlingen in een groep (bijvoorbeeld ook over scholen heen) heeft direct een daling van het aantal groepen tot gevolg. Bovendien zijn de aantallen hoog doordat ook de scholen met een continuïteitsrooster meegeteld zijn, met name op deze scholen zijn grote aantallen groepen overblijvers. In bijlage 7 wordt een uitgewerkt overzicht gegeven van het aantal groepen voor de scholen in de steekproef en de extrapolatie naar de landelijke situatie.

Aantal krachten op een groep

Bij het berekenen van de scenario's gaan wij ervan uit dat er twee overblijfskrachten op een groep werken. In het kader van de professionalisering zou dit een vereiste genoemd kunnen worden en het doet bovendien recht aan de huidige situatie waarin vaak ook meerdere begeleiders naast elkaar werkzaam zijn.

Continuïteitscholen

Bij de berekeningen die in paragraaf 5.3 voor de scenario's worden gedaan, zal worden uitgegaan van de situatie dat alle scholen het overblijven professionaliseren, dus ook de scholen die momenteel met een continuïteitsrooster werken. De kosten worden apart berekend voor de situatie waarin de professionalisering alleen plaatsvindt op de scholen zonder een continuïteitsrooster en de kosten worden berekend voor professionalisering op alleen de scholen die momenteel met een continuïteitsrooster werken. Met name voor deze laatste berekening zullen weer aparte aannames gedaan moeten worden.

³ Website van het Ministerie van OCenW, www.minocw.nl.

Pauze

Uit de interviews met de scholen blijkt dat de pauze op scholen die niet met een continu-rooster werken (44 scholen), gemiddeld een uur en een kwartier duurt. Deze vijf kwartier hanteren wij ook als uitgangspunt en we gaan ervan uit dat overblijfskrachten 1,5 uur werkzaam zullen zijn per dag (een kwartier voorbereidingen en/of opruimen achteraf). Voorts is ervan uitgegaan dat de kinderen zélf hun eten en drinken meenemen, hetgeen ook in de huidige situatie eerder regel dan uitzondering is.

Aanstellingsomvang

De werkzaamheden voor tussenschoolse opvang nemen per dag dus 1,5 uur in beslag, ze vinden vier dagen per week plaats, 40 weken per jaar, dus dat is in totaal 240 uur per jaar. Daarnaast hebben de overblijfskrachten recht op vakantiedagen, dit betekent dat een overblijfskracht een aanstelling voor 264 uur per jaar zou moeten krijgen⁴. Dit komt neer op een aanstellingsomvang van 5,1⁵ uur per week.

Inrichtingskosten

Bij inrichtingskosten moet men denken aan de jaarlijkse kosten die gemaakt worden met bijvoorbeeld het aankopen en vervangen van speelmateriaal, borden, bestek, opbergruimte, koelkast, et cetera. Uit de verdiepende interviews met de scholen blijkt dat deze kosten onder de verschillende scholen zeer variëren, maar gemiddeld zijn de scholen per overblijfsplaats ongeveer fl. 30,- per jaar aan inrichtingskosten kwijt. Daarnaast is voor het bepalen van de inrichtingskosten gekeken naar (berekende) inrichtingskosten van andere/meer geprofessionaliseerde instellingen en organisaties. De Stichting Kinderopvang Ommoord geeft bijvoorbeeld aan fl. 239,50 per groep per jaar aan inrichtingskosten te hebben. Het Instituut voor Ontwikkeling van Schoolkinderopvang (IOS) gaat in de discussienota (2000) uit van fl. 2.000,- inrichtingskosten per jaar per groep (van 17 tot 20 kinderen). Omdat onze eigen gegevens niet gebaseerd zijn op een situatie waarin de tussenschoolse opvang geprofessionaliseerd is en bovendien het beschikbare speelmateriaal een knelpunt lijkt te vormen (zie interviews met de scholen), is het bedrag waarschijnlijk een vrij lage inschatting van de inrichtingskosten die bij professionalisering gemaakt zullen moeten worden. De kosten van de Stichting Kinderopvang Ommoord zijn overigens nog lager. De inrichtingskosten die het IOS als uitgangspunt neemt, lijken relatief hoog. Besloten is om er tussenin te gaan zitten: voor een groep van 20 kinderen gaan we uit van fl. 1.000,- aan inrichtingskosten per groep per

⁴ In de CAO Kinderopvang staat dat iemand die 36 uur per week werkt (en dus 1.872 uur per jaar), recht heeft op 170 vakantie-uren per jaar. Deze persoon werkt dan dus daadwerkelijk $1.872 - 170 = 1.702$ uur per jaar. Iemand die 240 uur per jaar zou moeten werken, zoals een overblijfskracht, zou dus een aanstelling van 264 uur moeten krijgen ($(1.872 / 1.702) * 240 = 264$). Een overblijfskracht heeft dus 24 vakantie-uren.

⁵ $(264 / 52) = 5,1$.

jaar, voor een groep van 30 kinderen gaan we uit van fl. 1.500,- inrichtingskosten per groep per jaar.

Salariskosten

De investering in de deskundigheidsbevordering heeft ook gevolgen voor de structurele personeelskosten. Afhankelijk van de opzet van het overblijven, maken we onderscheid tussen zes mogelijke ‘functies’ binnen de tussenschoolse opvang. In tabel 5.3 wordt een overzicht gegeven van deze functies en de kosten op jaarbasis, wanneer personeel zou worden aangesteld voor 5,1 uur per week. Opgemerkt moet worden dat TSO-leidster nu nog geen erkende opleiding/functie is⁶.

Tabel 5.3 Personeelskosten per jaar voor verschillende functies

	Kosten op jaarbasis (incl. 30% werkgeverslasten)
BSO-leidster	fl. 7.505,16*
Onderwijsassistent	fl. 7.142,72**
TSO-leidster	fl. 6.203,47***
Schoolassistent	fl. 5.617,82****
Overblijfskracht in dienst	fl. 4.494,34*****
Vrijwilligers	fl. 2.400,-*****

* Schaal 14 CAO Kinderopvang: fl. 3.396,- per maand (36 uur), voor 5,1 uur: fl. 481,10 per maand. Per jaar en inclusief werkgeverslasten: fl. 7.505,16.

** Schaal 4 CAO Onderwijs: gemiddeld fl. 3.232 per maand (36 uur); voor 5,1 uur: fl. 457,87 per maand. Per jaar en inclusief werkgeverslasten: fl. 7.142,72.

*** Schaal 7 CAO Kinderopvang: fl. 2.807,- per maand (36 uur); voor 5,1 uur: fl. 397,66 per maand. Per jaar en inclusief werkgeverslasten: fl. 6.203,47.

**** 125 Procent van het minimumloon: fl. 2.542,- per maand (36 uur); voor 5,1 uur: fl. 360,12. Per jaar en inclusief werkgeverslasten: fl. 5.617,82.

***** Minimumloon: fl. 2.033,64 (36 uur); voor 5,1 uur: fl. 288,10 per maand. Per jaar en inclusief werkgeverslasten: fl. 4.494,34.

***** Wij gaan uit van een gemiddelde onkostenvergoeding voor een vrijwillige overblijfskracht van fl. 15,- per keer voor 1,5 uur (dit is ook de gemiddelde uitkomst van de verdiepende interviews met de scholen). Dat komt neer op fl. 10,- per uur, dus per week is dat fl. 60,-. Er wordt 40 weken gewerkt in een jaar, dus het jaarbedrag komt neer op fl. 2.400,-. Hierbij moet een kanttekening geplaatst worden: een vrijwilliger mag per jaar niet meer dan fl. 1.470,- aan onkostenvergoeding ontvangen, dus deze fl. 2.400,- moet verdeeld worden over minimaal twee vrijwilligers.

Overheadkosten

De inschatting van kosten van administratie en coördinatie van het overblijven lijken bij verschillende scholen en organisaties ontzettend uiteen te lopen. Hoewel in de verdiepende interviews met de scholen hier niet expliciet naar is gevraagd, blijkt uit de interviews wel dat er op een aantal scholen iemand een paar uur per week, per maand of per zes weken (onder meer afhankelijk van het aantal groepen of overblijvers) bezig is met de coördinatie en administratie. Deze persoon ontvangt soms een paar gulden extra boven op de onkostenvergoe-

⁶ Uit gesprekken met de opdrachtgever bleek dat de intentie er leek te zijn om hier een reguliere opleiding voor te ontwikkelen.

ding. Bij veel andere scholen echter is onduidelijk hoeveel tijd er besteed wordt aan het opstellen van een rooster, innen van het overblijfgeld, bijhouden van de administratie, uitbetalen van de overblijfkosten, regelen van vervanging bij ziekte, et cetera. Vaak wordt dit door een overblijfcoördinator verzorgd, zonder dat daar extra voor wordt betaald. Bij de Stichting Kinderopvang Ommoord maken de kosten voor administratie en coördinatie ongeveer een kwart uit van de totale begroting. Het IOS gaat ervan uit dat de coördinatie één uur per week per groep zal kosten en de administratie vijf uur per week per groep. Dit laatste lijkt ons heel erg hoog. Dit zou inhouden dat het aantal uren ‘toezicht’ per groep bijna gelijk is aan het aantal uren coördinatie en/of administratie. Aangezien deze cijfers dus ver uit elkaar liggen, hebben we een inschatting gemaakt per groep die voor de situatie van één overblijfgroep bij een school wellicht laag uitvalt, maar recht doet aan de situatie waarin er meerdere groepen zijn. Wij gaan ervan uit dat de coördinatie en administratie van de tussenschoolse opvang, straks in geprofessionaliseerde vorm, per groep ongeveer 2,5 uur per week zal kosten. Dit is 20 procent van de 12 uur die twee leidsters werken in een week. Dus 20 procent van de salariskosten moet nog bij het bedrag voor de personeelskosten worden opgeteld⁷. De kosten voor coördinatie en administratie zijn hiermee afhankelijk van de scenario's en dus van de verschillende functies, die gekozen worden.

Huisvestingskosten

Voor wat betreft de mogelijkheden op het gebied van huisvesting beschikken wij op dit moment niet over de noodzakelijke informatie om te komen tot realistische aannames en/of uitgangspunten voor de door te rekenen scenario's. In de huidige overblijfsituatie blijven de kinderen tussen de middag op school en vindt het overblijven op circa twee derde van de scholen *zonder* continurooster plaats in een gemeenschappelijke ruimte op school. Naarmate het aantal overblijvers op een dag groter is, wordt noodgedwongen meer gebruik gemaakt van klaslokalen (Van der Ploeg, 2000). Aangenomen mag worden dat er op dit moment nauwelijks scholen zullen zijn met een aparte overblijfruimte⁸. Als gevolg van de klassenverkleining zal de mogelijkheid een aparte overblijfruimte te creëren alleen nog maar zijn afgenomen. Ook het Ministerie van OCenW beschikt op dit moment niet over de meest recente gegevens over huisvestingssituatie van scholen. Wel wordt hiernaar op dit moment onderzoek gedaan (uitgevoerd door SGBO). Vanwege ontbrekende gegevens over de

⁷ Wanneer voor de administratie apart een financieel-administratief medewerker aangenomen zou worden, zou deze persoon voor 2 uur per week werk hebben (exclusief de coördinatie en organisatie, die zal nog steeds voor een deel bij de overblijfkosten liggen) en dus een aanstelling voor 1,7 uur hebben. Volgens het IOS zijn de kosten voor een financieel-administratief medewerker fl. 8.534,- per jaar, bij een aanstellingsomvang van 5,8 uur per week. Het aannemen van een financieel-administratief medewerker met een aanstellingsomvang van 1,7 uur, zou een kostenpost van fl. 2.501,- per jaar betekenen. De hoogte van het salaris van een financieel-administratief medewerker is vergelijkbaar met het salaris van een BSO-leidster.

⁸ Uit onderzoek is bekend dat in 1993 nog circa 12 procent van de scholen de beschikking had over een aparte ruimte speciaal voor het overblijven (ITS, 1993).

beschikbaarheid van lokalen en de mate waarin verbouwing, aanpassing van ruimtes of nieuwbouw in verband met de professionalisering noodzakelijk danwel gewenst is, is er in onderling overleg met de opdrachtgever voor gekozen de kosten verbonden aan huisvesting (huur, gas, licht, maar ook schoonmaak) in dit onderzoek buiten beschouwing te laten. Duidelijk wordt in ieder geval wel dat het huisvesten van overblijfgroepen, zonder dat daarbij ook gebruik gemaakt wordt van klaslokalen, slechts in beperkte mate mogelijk zal zijn. Immers, circa 40 procent van de scholen (inclusief de scholen met een continuooster) zal bij groeps grootte van ten hoogste 20 kinderen te maken krijgen met meer dan twee overblijfgroepen.

Scholingskosten

Naast aanpassingen in de huisvesting brengt professionalisering van de tussenschoolse opvang ook kosten voor deskundigheidsbevordering met zich mee. Op het moment dat met gekwalificeerde overblijfbegeleiders wordt gewerkt lijkt enige vorm van scholing gewenst. Daarbij kan gedacht worden aan het bijscholen/opleiden van overblijfbegeleiders tot leidster kinderopvang, leidster tussenschoolse opvang of het aanbieden of verplicht stellen van een overblijfcursus, zoals die nu reeds door verschillende instellingen en organisaties wordt aangeboden. Voor zowel een opleiding tot BSO-leidster, als een opleiding tot onderwijsassistent, geldt dat het hier een driejarige MBO-opleiding betreft. Deze opleidingen worden bekostigd door het Ministerie van OCenW; aan college- en studiemateriaal is de student/deelnemers zelf circa 6.500 gulden kwijt. Voor wat betreft de éénjarige opleiding tot leidster TSO geldt dat deze opleiding zich nog in een experimenteel stadium bevindt; van legitimering is op dit moment dan ook nog geen sprake. De opleiding wordt aangeboden door het IOS en wordt gesubsidieerd in het kader van de projecten Commissie Dagindeling. Op dit moment wordt de opleiding aangeboden voor fl. 2.250,- per deelnemer. Opgemerkt moet worden dat deze opleiding dus (nog) niet door het Ministerie van OCenW bekostigd wordt en dat er binnen het IOS ook (nog) niet met commerciële tarieven wordt gewerkt. De huidige kostprijs van de opleiding TSO wordt geschat op circa 4.500 gulden⁹. In het geval besloten wordt ook in de toekomst te werken met vrijwilligers of ‘ongeschoolde’ krachten, dan zou voor wat betreft de kosten voor deskundigheidsbevordering uitgegaan kunnen worden van de prijs van een korte cursus, zoals die door de Stichting ‘Broodje Mee’ of een vergelijkbare organisatie thans wordt aangeboden. Voor de prijzen van dergelijke cursussen, die bestaan uit 8 tot 12 bijeenkomsten (c.q. dagdelen), dient rekening gehouden te worden met circa 300 gulden per deelnemer. De kosten voor scholing en deskundigheidsbevordering worden in eerste instantie als investeringskosten aangemerkt en zijn direct gerelateerd aan de gekozen kwaliteitsverbeteringen. In paragraaf 5.3.1 wordt nader op de investeringskosten ingegaan. Voor een deel gaat het echter ook om een structurele kostenpost. Overblijfkrachten zullen

⁹ Bron: IOS.

na verloop van tijd namelijk weer vervolgcursussen gaan volgen. Deze incidentele kosten komen boven op de vaste exploitatiekosten.

5.2 Scenario's

In dit hoofdstuk worden negen verschillende scenario's uitgewerkt, die variëren met twee variabelen. Deze variabelen zijn de deskundigheid van de overblijfkraften en de leidster/kind ratio binnen een groep.

Deskundigheid van de overblijfkraften

De deskundigheid van de overblijfkraften varieert met het functieniveau van het aan te nemen personeel. De verschillende functieniveaus waaraan zou kunnen worden gedacht, staan reeds genoemd in tabel 5.3. In de scenario's zijn de onderwijsassistent en de schoolassistent niet meegenomen, omdat gekozen is voor scenario's die het dichtst bij de huidige situatie liggen en voor scenario's waarin de tussenschoolse opvang het meest geprofessionaliseerd is in de richting van kinderopvang.

Leidster/kind ratio

Bij de leidster/kind ratio gaan wij ervan uit dat er twee leidsters op een groep zijn. Daarbij onderscheiden wij twee varianten: twee leidsters voor 20 kinderen en twee leidsters voor 30 kinderen. De eerste situatie is namelijk de norm die voor de buitenschoolse opvang geldt. De tweede situatie komt voort uit de bevindingen naar aanleiding van de verdiepende interviews met de scholen. Daaruit bleek dat er, hoewel er grote spreiding is, momenteel gemiddeld één overblijfkraft op 15 kinderen is.

De negen scenario's die verder uitgewerkt zullen worden in dit hoofdstuk staan in tabel 5.4.

Tabel 5.4 Negen scenario's

Scenario	Leidster/kind ratio	Functieniveau
1	2 op 20	twee BSO-leidsters
2		één BSO-leidster en één TSO-leidster
3		twee TSO-leidsters
4	2 op 30	één BSO-leidster en één overblijfkraft in dienst van een stichting
5		één TSO-leidster en één overblijfkraft in dienst van een stichting
6		twee TSO-leidster
7		één TSO-leidster en een overblijfkraft in dienst van een stichting
8		twee overblijfkraften in dienst van een stichting
9		twee vrijwilligers met onkostenvergoeding

Het bovenste scenario met twee BSO-leidsters op 20 kinderen is het scenario dat voor wat betreft de begeleiding het dichtst ligt bij de norm voor de kinderopvang. Het laatste scenario, met twee vrijwilligers op 30 kinderen, is het scenario dat het dichtst bij de huidige overblijfsituatie ligt.

In de volgende paragraaf zullen de kosten voor deze verschillende scenario's berekend worden.

5.3 Kosten van de verschillende scenario's

Zoals in de eerste paragraaf al aan de orde is geweest, zullen de kosten berekend worden voor de situatie waarin het overblijven geprofessionaliseerd is, ook op de scholen die momenteel een continurooster hebben. In twee aparte paragrafen zal ingegaan worden op de situatie waarin de scholen met een continurooster niet meegenomen worden in de berekeningen en de situatie waarin alleen de scholen met een continurooster professionaliseren. Deze situaties sluiten in feite op elkaar aan.

5.3.1 Kosten voor alle scholen

Wat betreft de kosten van de professionalisering wordt een onderscheid gemaakt tussen de investeringskosten en exploitatiekosten. Bij de eerste moet vooral gedacht worden aan de investeringen die nodig zijn om een geprofessionaliseerde tussenschoolse opvang op te zetten (basisvoorziening). Hierbij moet gedacht worden aan scholing van de overblijfskrachten en eventuele aanpassingen op het gebied van de huisvesting. Deze kostenposten zijn eenmalig en hiervoor geldt doorgaans een afschrijvingstermijn. Het is momenteel echter lastig om een inschatting te maken van deze kosten, voor zover mogelijk wordt hier aan het eind van de paragraaf apart op ingegaan. In tegenstelling tot de investeringskosten zijn de exploitatiekosten vaste kosten die gemoeid zijn met het draaiend houden van de voorziening en dus periodiek terugkeren. Deze kosten worden in de scenario's doorberekend. Deze exploitatiekosten bestaan uit de inrichtingskosten (materiaal), de salariskosten en de overheadkosten die daar bovenop komen. In paragraaf 5.1 is reeds een specificatie gegeven van deze kosten. In eerste instantie worden de kosten per groep kinderen per jaar berekend. Dit wordt omgerekend naar de gemiddelde kosten per kind per dag, dit is als het ware de prijs per kind. Dit is een gemiddelde, omdat er rekening moet worden gehouden met de bezettingsgraad binnen een groep. Deze bezettingsgraad is een gemiddelde, berekend op basis van gegevens uit de quickscan. Daardoor is de prijs per dag ook een gemiddelde, in werkelijkheid zal deze prijs per dag variëren voor de verschillende scholen/groepen, afhankelijk van het aantal overblijvers en dus de mate waarin de groep gevuld is. Daarnaast worden op verzoek van de opdrachtgever de gemiddelde kosten per kind per uur berekend en tot slot wordt een totaalbe-

drag per jaar berekend, waarbij gebruik wordt gemaakt van een inschatting van het totaal aantal overblijfkinderen in Nederland (zie paragraaf 5.1). In bijlage 8 wordt per scenario een overzicht gegeven van de manier waarop de kosten berekend zijn, zodat het voor de lezer makkelijker is de gevolgen van eventuele wijzigingen door te berekenen (bijvoorbeeld wanneer men een financieel-administratief medewerker wil aannemen in plaats van de coördinatie en administratie in handen van de overblijfkrachten te laten).

In tabel 5.5 wordt een overzicht gegeven van deze kosten voor de verschillende scenario's. Ter vergelijking is het interessant om te weten hoeveel geld er momenteel in het overblijven omgaat. Uitgaande van de gemiddelde kosten voor de ouders van fl. 2,24 per kind per dag (paragraaf 4.2.5) en het feit dat er in Nederland gemiddeld 467.229 kinderen per dag overblijven (paragraaf 5.1), komen we op een totaalbedrag van fl. 167.455.000,- voor de overblijfkosten per jaar (160 dagen) in heel Nederland. Uiteraard hebben ook de scholen nog wat indirecte kosten, zoals slijtage van het meubilair, dus de daadwerkelijke kosten zullen nog wat hoger liggen.

Tabel 5.5 De kosten van de negen scenario's

Scenario's	Kosten per groep per jaar	Gemiddelde kosten per kind per dag	Gemiddelde kosten per kind per uur	Totaalkosten per jaar (voor heel Nederland)
1	fl. 19.000,-	fl. 7,59	fl. 5,06	fl. 567.400.000,-
2	fl. 17.500,-	fl. 6,97	fl. 4,64	fl. 520.800.000,-
3	fl. 15.900,-	fl. 6,34	fl. 4,23	fl. 474.200.000,-
4	fl. 15.400,-	fl. 6,15	fl. 4,10	fl. 459.600.000,-
5	fl. 13.800,-	fl. 5,52	fl. 3,68	fl. 413.000.000,-
6	fl. 16.400,-	fl. 4,80	fl. 3,20	fl. 359.000.000,-
7	fl. 14.300,-	fl. 4,20	fl. 2,80	fl. 314.100.000,-
8	fl. 12.300,-	fl. 3,60	fl. 2,40	fl. 269.100.000,-
9	fl. 7.300,-	fl. 2,13	fl. 1,42	fl. 159.000.000,-

De toename van de kosten per groep per jaar bij het zesde scenario en verder is het gevolg van de salariskosten die hoger zijn en de inrichtingkosten die toenemen voor grotere groepen. Het feit dat er bij scenario 6 tot en met 9 meer kinderen in een groep zitten, wordt vooral zichtbaar wanneer de kosten per kind per dag (of per uur) worden berekend. Het feit dat er voor scenario 6 tot en met 9 minder groepen nodig zijn, heeft effect wanneer naar de totaalkosten gekeken wordt. Uiteraard staat het aantal kinderen in een groep en het totaal aantal groepen niet los van elkaar.

Uit de tabel blijkt heel duidelijk dat het 'meest geprofessionaliseerde' scenario met twee BSO-leidsters op 20 kinderen het duurst is en het scenario dat het dichtst bij de huidige praktijk ligt (twee vrijwilligers op 30 kinderen) is het goedkoopst. Volgens verwachting komt de prijs per dag van dit laatste scenario heel dicht in de buurt van de overblijfbijdrage die de ouders op dit moment gemiddeld per dag betalen (fl. 2,24). De kosten per kind per dag van

het duurste scenario komen in de buurt van fl. 7,50. Indien besloten wordt de TSO onder de reikwijdte van de Wet Basisvoorziening Kinderopvang (WBK) te brengen en de TSO conform de WBK wordt gefinancierd (tripartiete financiering) zullen de kosten op macroniveau per partij variëren tussen fl. 53.010.00,- en fl. 189.132.000,- (zie ook tabel B9.1 in bijlage 9).

Omvang investeringskosten

De hoogte van investeringskosten voor professionalisering van het overblijven zijn direct afhankelijk van het soort kwaliteitsverbeterende maatregelen die worden doorgevoerd. Zoals eerder is opgemerkt, blijven de investeringskosten voor de huisvesting hier buiten beschouwing. Voor wat betreft de te verwachten scholingskosten is het goed te kijken naar het aantal benodigde overblijfbegeleiders, of dit nu BSO-leidsters zullen zijn of vrijwilligers die ‘slechts’ een cursus hebben gevolgd. De reguliere MBO-opleidingen worden gefinancierd vanuit OCenW. Zodra er meer vraag of behoefte is, worden er meer opleidingsplaatsen gefinancierd door OCenW. Omdat deze opleidingen vanuit OCenW gefinancierd worden, worden de scholingskosten per scenario hieronder niet doorberekend. Wel wordt een overzicht gegeven van het te verwachten aantal overblijfgroepen, gegeven het huidige aantal overblijfkinderen.

Wanneer we ervan uit zouden gaan dat er op elke groep kinderen twee vaste overblijfkrachten in dienst genomen zouden worden, die het hele jaar door op diezelfde groep werken, betekent dat dat er 59.204 overblijfkrachten aangenomen en/of opgeleid zouden moeten worden voor scenario 1 tot en met 5. Voor scenario 6 tot en met 8 betekent het dat er 42.041 overblijfkrachten aangenomen en/of opgeleid zouden moeten worden. Voor scenario 9 zouden zelfs 84.082 overblijfkrachten nodig zijn. Hier moet namelijk rekening gehouden worden met het feit dat een vrijwilliger een maximaal bedrag aan onkostenvergoeding per jaar mag ontvangen. Op één groep zouden dan in elk geval minimaal vier overblijfkrachten aangesteld moeten worden, zodat zij elk niet meer dan fl. 1.470,- onkostenvergoeding per jaar ontvangen.

5.3.2 Kosten na aftrek van bijdrage van ouders

Momenteel betalen de ouders gemiddeld fl. 2,25 per dag per kind voor het overblijven (zie paragraaf 4.2.5). In de toekomst zullen de kosten van het overblijven wellicht door meerdere partijen worden betaald (ouders, overheid, eventueel de werkgever). Wanneer we ervan uitgaan dat de ouders in de situatie waarin de tussenschoolse opvang geprofessionaliseerd wordt, ook een (deel van de) bijdrage betalen, heeft dat gevolgen voor de hoogte van de (overige) kosten. In tabel 5.6 wordt een overzicht gegeven van de kosten die ‘overblijven’ wanneer daar de inkomsten van de bijdragen van de ouders vanaf wordt getrokken. Hierbij wordt uitgegaan van een bijdrage die onafhankelijk is van het inkomen van de ouders. In de eerste kolom wordt de situatie geschetst waarbij uitgegaan wordt van een bijdrage van fl.

2,50 per kind per dag en in de laatste kolom wordt uitgegaan van een bijdrage van fl. 4,- per kind per dag. In tabel B9.1 in bijlage 9 wordt bovendien een overzicht gegeven van de verdeling van de kosten over de verschillende partijen wanneer er sprake zou zijn van een tripartiete financiering en in de situatie waarin de kosten alleen door de overheid en de ouders worden opgebracht.

Tabel 5.6 Overblijvende kosten na aftrek van inkomsten uit bijdrage van de ouders

Scenario's	Kosten na aftrek bijdrage van fl. 2,50	Kosten na aftrek bijdrage van fl. 4,-
1	fl. 380.503.000,-	fl. 268.369.000,-
2	fl. 333.887.000,-	fl. 221.752.000,-
3	fl. 287.271.000,-	fl. 175.136.000,-
4	fl. 272.680.000,-	fl. 160.545.000,-
5	fl. 226.063.000,-	fl. 113.928.000,-
6	fl. 172.091.000,-	fl. 59.956.000,-
7	fl. 127.165.000,-	fl. 15.030.000,-
8	fl. 82.240.000,-	-
9	-	-

Uit tabel 5.6 blijkt dat wanneer de ouders een bijdrage van fl. 2,50 per kind per dag gevraagd zou worden, het scenario met twee vrijwilligers op een groep van 30 kinderen reeds betaald kan worden. Dit is te verwachten aangezien dat de situatie is die zeer dichtbij de huidige situatie komt en ook nu is het overblijven over het algemeen kostendekkend (zie ook hoofdstuk 3, de verdiepende interviews met de scholen). Wanneer de ouders een bijdrage van fl. 4,- gevraagd zou worden, blijkt ook het scenario met twee overblijfkrachten in dienst van een stichting op een groep van 30 kinderen, kostendekkend te zijn.

5.3.3 Kosten zonder scholen met een continurooster

Bij de berekening van de kosten is ervan uitgegaan dat scholen die momenteel volgens een continurooster werken, in het geval van professionalisering gewoon mee zouden draaien. Aangezien deze scholen echter met een andere situatie in de pauze te maken hebben dan scholen zonder een continurooster (op scholen met een continurooster is de pauze korter, werken de leerkrachten mee als overblijfkraft en zijn er bovendien veel meer overblijvende kinderen tussen de middag), zal hier voor wat betreft de professionalisering op enigerlei wijze rekening mee gehouden moeten worden. Het lijkt niet realistisch om ervan uit te gaan dat de professionalisering op deze scholen op dezelfde wijze gerealiseerd kan worden als op scholen die zonder een continurooster werken. Daarom is het interessant om in te gaan op de kosten van professionalisering, wanneer deze professionalisering niet op de scholen met een continurooster doorgevoerd zou worden. Hierbij moet aangetekend worden dat ook dit geen reële situatie is, aangezien er op een aanzienlijk deel van de scholen met een

continurooster wel degelijk met betaalde overblijfkrachten gewerkt wordt (dit blijkt uit de verdiepende interviews met de scholen en uit het onderzoek van het ITS, Smit en Claessen, 1997). In de volgende paragraaf wordt ingegaan op de kosten voor alleen de professionalisering van het overblijven op scholen met een continurooster.

Consequenties voor de uitgangspunten

Het feit dat de berekeningen zonder de continuroosterscholen uitgevoerd worden, heeft consequenties voor de uitgangspunten die bij de berekening gebruikt worden. De inrichtings-, salaris- en overheadkosten blijven gelijk, dus de kosten per groep per jaar blijven onveranderd. De bezettingsgraad verandert echter wel, deze wordt lager aangezien de bezettingsgraad op scholen met een continurooster (dus met veel overblijvende kinderen) altijd hoger is. Voor een groep van 20 kinderen is de gemiddelde bezettingsgraad 74,83 geworden, voor een groep van 30 kinderen 66,89. Dit betekent dat de groepen gemiddeld respectievelijk 15 en 20 kinderen groot zullen zijn.

Bovendien heeft het weglaten van de continuroosterscholen consequenties voor de berekeningen. In de vorige paragraaf is het totaalbedrag berekend door het bedrag per kind per dag te vermenigvuldigen met het aantal dagen en vervolgens met het totaal aantal kinderen dat overblijft. Van deze kinderen is echter niet bekend hoeveel van hen op een school met een continurooster zitten. Het totaalbedrag moet dus op een andere manier berekend worden, namelijk door het bedrag per groep per jaar te vermenigvuldigen met het totaal aantal groepen in Nederland (uit de quickscan weten we wel welke scholen met een continurooster werken en deze worden dan weggelaten bij het berekenen van het aantal groepen in de steekproef). Het totaal aantal groepen in Nederland is uiteraard een stuk lager wanneer de continuroosterscholen buiten beschouwing worden gelaten. In de praktijk blijkt het bijna de helft te schelen. Wanneer er uitgegaan wordt van 20 kinderen in een groep, zouden er in totaal 15.735 groepen voor de tussenschoolse opvang nodig zijn. Bij 30 kinderen in een groep zouden er landelijk 11.541 groepen zijn.

Kosten

Een overzicht van de kosten voor de professionalisering van de scholen die niet met een continurooster werken, wordt gegeven in tabel 5.7.

Tabel 5.7 De kosten van de negen scenario's, exclusief de scholen met een continuurooster

Scenario's	Kosten per groep per jaar	Gemiddelde kosten per kind per dag	Gemiddelde kosten per kind per uur	Totaalkosten per jaar (voor heel Nederland)
1	fl. 19.012,-	fl. 7,94	fl. 5,29	fl. 299.161.000,-
2	fl. 17.450,-	fl. 7,29	fl. 4,86	fl. 274.583.000,-
3	fl. 15.888,-	fl. 6,64	fl. 4,42	fl. 250.004.000,-
4	fl. 15.399,-	fl. 6,43	fl. 4,29	fl. 242.311.000,-
5	fl. 13.837,-	fl. 5,78	fl. 3,85	fl. 217.732.000,-
6	fl. 16.388,-	fl. 5,10	fl. 3,40	fl. 189.138.000,-
7	fl. 14.337,-	fl. 4,47	fl. 2,98	fl. 165.468.000,-
8	fl. 12.286,-	fl. 3,83	fl. 2,55	fl. 141.798.000,-
9	fl. 7.260,-	fl. 2,26	fl. 1,51	fl. 83.788.000,-

De kosten per groep zijn dus hetzelfde gebleven, de kosten per kind per dag en per uur zijn toegenomen, omdat de bezettingsgraad lager is: de groepen zijn minder goed gevuld. De totale kosten zijn echter een stuk lager geworden, aangezien het aantal groepen bijna gehalveerd is.

Hierbij moet worden opgemerkt dat het feit dat de bezettingsgraad van invloed is op de gemiddelde prijs per dag, geen recht doet aan de schoolspecifieke situatie. De bezettingsgraad varieert uiteraard tussen de scholen. Daardoor zou in de praktijk de prijs per kind per dag of per uur voor elke school anders uitvallen. Er wordt met een gemiddelde bezettingsgraad gerekend, wat echter tot gevolg heeft dat de situatie gewijzigd is ten opzicht van tabel 5.5, aangezien de gemiddelde bezettingsgraad anders is wanneer de scholen met een continuurooster buiten beschouwing worden gelaten.

In tabel B9.2 in bijlage 9 wordt een overzicht gegeven van de totale kosten van professionalisering op scholen zonder continuurooster, wanneer deze gedragen zouden worden door respectievelijk twee en drie partijen.

5.3.4 Kosten professionalisering op scholen met een continuurooster

In deze paragraaf worden de kosten berekend voor de professionalisering van het overblijven op scholen die momenteel met een continuurooster werken. Op dit moment is nog niet bekend op welke manier de professionalisering op deze scholen vorm moet krijgen. Daarom is in overleg met de opdrachtgever een aantal aannames gedaan betreffende de professionalisering van het overblijven op scholen met een continuurooster. Deze aannames zullen eerst besproken worden en vervolgens zullen de kosten doorberekend worden.

Aannames en uitgangspunten

Bij het doorberekenen van de kosten voor professionalisering van het overblijven op scholen die momenteel met een continuooster werken, moeten aparte scenario's ontworpen worden. Scholen met een continuooster hebben een korte pauze (maximaal een uur, meestal korter) en de leraar heeft toezicht tijdens het overblijven. Bovendien blijven in principe alle kinderen over, dus de overblijfgroepen hebben de grootte van de omvang van de klas. Hierin verschillen deze scholen dus van de scholen zonder continuooster. De scenario's die in tabel 5.4 staan, kunnen daarom niet in die vorm doorgevoerd worden op scholen met een continuooster. Er kan in elk geval geen onderscheid gemaakt worden tussen groepen van verschillende grootte, de groepsgrootte ligt als het ware vast. Bovendien is het veelal niet nodig om twee overblijfkrachten aan te stellen op deze scholen, omdat de leerkrachten vaak bij het overblijven betrokken zijn. Wij stellen daarom voor dat er tijdens het overblijven één leerkracht en één overblijfkraft toezicht houden. Het functieniveau van deze overblijfkraft is de enige vorm van variatie tussen de verschillende scenario's. De scenario's waarvoor de kosten berekend zijn, worden gepresenteerd in tabel 5.8.

Tabel 5.8 Vier scenario's voor scholen met een continuooster

Scenario	Functieniveau
1	één BSO-leidster
2	één TSO-leidster
3	één overblijfkraft in dienst van een stichting
4	één vrijwilliger

Om de kosten van deze scenario's te berekenen, zijn de volgende aannames gedaan:

- Uit de *Kerncijfers OCenW* (2000) blijkt dat de leerling/leraar ratio in het basisonderwijs in 1999 gelijk was aan 24,7. Op grond hiervan en op grond van de maatregelen voor klassenverkleining schatten wij de gemiddelde grootte van de klassen in het basisonderwijs in op 24 leerlingen per klas.
- Omdat op een school met een continuooster in principe alle kinderen overblijven, gaan we ervan uit dat de bezettingsgraad gelijk is aan 100 procent.
- Uit de quickscan (Van der Ploeg, 2000) is bekend hoeveel kinderen er op een school overblijven (bij continuscholen wordt er dus van uitgegaan dat dit aantal gelijk is aan het totaal aantal leerlingen op die school, zie voorgaand punt). Voor de scholen met een continuooster is op grond van deze gegevens een inschatting gemaakt van het aantal overblijfgroepen op een school. Hierbij is uitgegaan van een gemiddelde klasseomvang van 24 kinderen. Deze cijfers zijn geëxtrapoleerd naar alle 1.060 continuscholen in Nederland (zie paragraaf 5.1 voor de berekening van het aantal continuscholen in Nederland) en daaruit blijkt dat er in totaal 9.778 overblijfgroepen zijn op alle continuscholen in Nederland.

- De lengte van de pauze op continuscolen varieert nogal, maar op grond van de interviews met de scholen en het rapport van Smit en Claessen van het ITS (1997), gaan wij ervan uit dat de pauze gemiddeld drie kwartier duurt en dat de overblijfskracht één uur per dag zal werken.
- Overblijfskrachten werken dus één uur per dag, 4 dagen in de week, 40 weken per jaar, dus dat is in totaal 160 uur per jaar. Inclusief de vakantie-uren waar zij recht op hebben, zouden zij een aanstelling voor 176 uur per jaar moeten krijgen¹⁰. Dit komt neer op een aanstellingsomvang van 3,4 uur per week¹¹.
- Aangezien we uitgaan van een gemiddelde groepsomvang van 24 kinderen, stellen we de inrichtingskosten op een gemiddelde van de kosten voor een situatie met 20 kinderen en de kosten voor een situatie met 30 kinderen. Dit komt neer op een bedrag van fl. 1.250,-.
- Een overzicht van de salariskosten voor overblijfskrachten met een aanstelling van 3,4 uur per week, wordt gegeven in tabel 5.9.

Tabel 5.9 Personeelskosten per jaar voor verschillende functies

	Kosten op jaarbasis (incl. 30% werkgeverslasten)
BSO-leidster	fl. 5.003,44*
TSO-leidster	fl. 4.135,65**
Overblijfskracht in dienst	fl. 2.996,23***
Vrijwilligers	fl. 1.600,-****

* Schaal 14 CAO Kinderopvang: fl. 3.396,- per maand (36 uur), voor 3,4 uur: fl. 320,73 per maand. Per jaar en inclusief werkgeverslasten: fl. 5.003,44.

** Schaal 7 CAO Kinderopvang: fl. 2.807,- per maand (36 uur); voor 3,4 uur: fl. 265,11 per maand. Per jaar en inclusief werkgeverslasten: fl. 4.135,65.

*** Minimumloon: fl. 2.033,64 (36 uur); voor 3,4 uur fl. 192,07 per maand. Per jaar en inclusief werkgeverslasten: fl. 2.996,23.

**** Wij gaan uit van een gemiddelde onkostenvergoeding voor een vrijwillige overblijfskracht van fl. 10,- per keer en dus per uur. Dat is fl. 40,- per week. Er wordt 40 weken gewerkt in een jaar, dus het jaarbedrag komt neer op fl. 1.600,-. Hierbij moet een kanttekening geplaatst worden: een vrijwilliger mag per jaar niet meer dan fl. 1.470,- aan onkostenvergoeding ontvangen, dus deze fl. 1.600,- moet verdeeld worden over minimaal twee vrijwilligers.

- Wij gaan ervan uit dat de overheadkosten door de school gedragen zullen worden. De administratie zal naar alle waarschijnlijkheid binnen de administratie van de school kunnen vallen. De coördinatiewerkzaamheden zullen voor het overgrote deel vervallen, omdat alle kinderen overblijven en er niet meer bijgehouden hoeft te worden wie wel en wie niet aanwezig is.

¹⁰ De berekening van het aantal vakantie-uren waar een overblijfskracht recht op heeft is analoog aan de berekening van de aanstellingsomvang per jaar in paragraaf 5.1 (zie noot 4). Een overblijfskracht die 160 uur per jaar werkt, heeft daarbovenop recht op 16 vakantie-uren, zodat de aanstelling 176 uur per jaar wordt.

¹¹ $176 / 52 = 3,4$.

Kosten

Een overzicht van de kosten van professionalisering op scholen die momenteel een continurooster hebben, wordt gegeven in tabel 5.10.

Tabel 5.10 De kosten van de vier scenario's voor scholen met een continurooster

Scenario's	Kosten per groep per jaar	Gemiddelde kosten per kind per dag (per uur)	Totaalkosten per jaar (voor heel Nederland)
1	fl. 6.253,-	fl. 1,63	fl. 61.144.000,-
2	fl. 5.386,-	fl. 1,40	fl. 52.659.000,-
3	fl. 4.246,-	fl. 1,11	fl. 41.518.000,-
4	fl. 2.850,-	fl. 0,74	fl. 27.866.000,-

De kosten zijn uiteraard een stuk lager dan de kosten in de vorige paragrafen. Dat komt vooral doordat de professionalisering op deze scholen er anders uitziet en daarnaast gaat het om minder scholen (alleen de scholen met een continurooster). Omdat de enige variatie tussen de scenario's het salaris van de verschillende overblijfkrachten is, lopen de kosten in alle kolommen van de tabel netjes af. De variant met een BSO-leidster die toezicht houdt, naast de leerkracht, is het duurst en de situatie waarin een vrijwilliger samen met de leerkracht toezicht houdt, is het goedkoopst.

In tabel B9.3 in bijlage 9 wordt een overzicht gegeven van de totale kosten van professionalisering op scholen met een continurooster, wanneer deze kosten gedragen worden door meerdere partijen.

5.4 Nuancering en verwachtingen voor de toekomst

Door het grote aantal aannames dat wij hebben moeten doen om de kosten van de verschillende scenario's te berekenen, hebben de kosten betrekking op een enigszins hypothetische toekomstsituatie. Dit is in de vorige paragraaf al wat genuanceerd door de kosten apart te berekenen voor een situatie waarin scholen met een continurooster niet professionaliseren en de situatie waarin zij op een andere manier professionaliseren. In deze paragraaf komen nog een aantal zaken aan de orde die de uitkomsten uit de vorige paragraaf in een bredere context zetten en afzetten tegen toekomstige ontwikkelingen en/of verwachtingen ten aanzien van de behoefte aan tussenschoolse opvang. Duidelijk wordt dat de omvang van de potentiële groep overblijvers in de toekomst moeilijk in te schatten is omdat dit afhankelijk is van een combinatie van (onzekere) factoren.

In hoofdstuk 4 bleek al dat de professionalisering zelf ook van invloed zal zijn op het gebruik van de overblijfsvoorzieningen op school. Met andere woorden: het aantal overblijvers in de toekomst is afhankelijk van de kwaliteitsverbeterende maatregelen die worden doorgevoerd. Uit tabel 4.13 blijkt dat maximaal 13 procent van de gezinnen denkt hun kinderen vaker te laten overblijven, wanneer de door hen genoemde verbeteringen zouden worden doorgevoerd. De aard van de professionalisering zelf is dus duidelijk van invloed op het aantal overblijvende kinderen. Uiteraard spelen de daarmee gemoeide kostenverhoging ook een rol van betekenis. Voor circa 15 procent van de ouders geldt namelijk dat zij minder gebruik zullen maken van de overblijfsvoorzieningen, indien de kosten enkele guldens per keer hoger zouden zijn.

Het aantal gezinnen waarin de kinderen overblijven, is onder tweeverdieners en alleenstaanden het hoogst (zie tabel 4.3). Dit betekent dat wanneer het aantal tweeverdieners en/of alleenstaanden zou toenemen, de vraag naar tussenschoolse opvang zeer waarschijnlijk ook toe zou nemen. De verwachting is dat het aantal eenoudergezinnen in 2010 gestegen zal zijn met 6,5 procent. Met welk percentage het aantal tweeverdieners zal toenemen is niet goed te zeggen, omdat dit niet los gezien kan worden van andere factoren. Uit gegevens van het *Meerjarenbeleidsplan Emancipatie* van het Ministerie van SZW (verkregen via de opdrachtgever) blijkt wel dat het percentage tweeverdieners tussen 1994 en 1998 bijvoorbeeld met 13 procentpunt is toegenomen (van 43 procent tot 56 procent).

Uit de quickscan (Van der Ploeg, 2000, p.8) is bekend dat het grootste deel van de directeurs van de basisscholen denkt dat het overblijven in de komende jaren zal toenemen. Verder bleek uit de quickscan dat de groei in de afgelopen jaren zich vooral heeft voorgedaan op scholen met een laag percentage overblijvende kinderen. Er is kennelijk sprake van een plafondeffect, wat betekent dat naarmate het percentage overblijfkinderen hoger ligt, het percentage overblijfkinderen minder hard groeit. Ook voor de toekomst moet er rekening mee gehouden worden dat de toename in het aantal overblijfkinderen met name verwacht moet worden op de scholen die relatief weinig overblijfkinderen hebben. Wanneer op scholen met relatief weinig overblijfkinderen het overblijven toe zou nemen, zou dit vooral van invloed zijn op de bezettingsgraad, die hoger zou worden. Bovendien betekent het dat op scholen met echt weinig overblijfleerlingen, het aantal groepen ook niet direct hoeft toe te nemen, wanneer het aantal overblijvers toeneemt. Dit betekent voor de kosten dat die relatief minder snel toenemen wanneer het overblijven met name op scholen met weinig overblijfleerlingen toeneemt, vooral omdat de gemiddelde bezettingsgraad zal toenemen.

Bij het eerste punt in paragraaf 5.1 wordt uitgegaan van 467.229 overblijvers per dag in Nederland. In 2004/2005 zouden dat er 468.106 per dag zijn en in 2009/2010 zouden dat gemiddeld 456.992 kinderen per dag zijn. Het aantal overblijvers lijkt in de nabije toekomst

wat te stijgen, terwijl er over tien jaar een afname verwacht wordt. Deze getallen zijn gebaseerd op de leerlingaantallen in de ramingen van OCenW (1998). Het aantal overblijvende kinderen dat daaruit is afgeleid is gebaseerd op een situatie die gelijk is aan de huidige situatie. Bij professionalisering van de tussenschoolse opvang is daar echter geen sprake van. Doordat hier zo veel andere factoren meespelen (aantal tweeverdieners, alleenstaanden, de concrete invulling van de professionalisering, de kosten van de professionalisering, consequenties voor de scholen met een continurooster, et cetera), is het in het kader van dit onderzoek niet mogelijk om een schatting te maken van het aantal kinderen dat in de toekomst gebruik zal gaan maken van de tussenschoolse opvang.

5.5 Kansen en belemmeringen bij professionalisering

Op basis van deskresearch en de resultaten van de deelonderzoeken is enig inzicht verkregen in de 'haalbaarheid' van de gewenste kwaliteitsverbetering. Ook is met zeven zogenaamde 'sleutelinformanten' gesproken: deskundigen op het terrein van kinderopvang, tussenschoolse opvang, onderwijs en/of actieve deelnemers in pilotprojecten TSO. Hieronder wordt kort de huidige situatie vergeleken met de toekomstige kansen en belemmeringen.

Knelpunten

Allereerst kunnen we opmerken dat op lang niet alle scholen de betrokkenen ontevreden blijken te zijn over de huidige overblijfsituatie. Uit de interviews op scholen en uit de quickscan blijkt dat betrokkenen op de helft van de scholen geen knelpunten ervaren. Ook ouders tonen zich over het algemeen tevreden. Desondanks kunnen we uit de literatuur¹² en de verschillende interviews¹³ een aantal belangrijke knelpunten destilleren. Deze hebben te maken met:

- het personeel (deskundigheid, kosten en beschikbaarheid);
- de ruimte van het overblijven (te weinig, niet aangepast);
- de onrust die het overblijven veroorzaakt (onrustige kinderen, overbelasting leerkrachten, samenwerking ouders/school);
- kenmerken van de werkzaamheden (ongunstig tijdstip en korte werktijd per dag);
- de bezettingsgraad (ongunstig aantal overblijfkinderen gegeven de leidster/kind ratio die wordt nagestreefd);
- beschikbare speelmogelijkheid, materiaal en activiteiten (te weinig of onvoldoende kwaliteit)

¹² Vergelijk o.a. Smit en Claessen (1993), Vogt (1991), Bruggeman (1997).

¹³ Onder wie Mevrouw Meijvogel (IOS), Mevrouw Wildschut (SKO, Rotterdam), Mevrouw Heins (Stichting 'Broodje Mee').

- (on)duidelijkheid over de formele verantwoordelijkheid (van scholen of ouders).
- Ook in een toekomstige, geprofessionaliseerde overblijfsituatie dienen deze knelpunten zich aan. We lichten de twee belangrijkste knelpunten op het gebied van personeel en overblijfruimte hieronder toe en gaan in op mogelijke kansen en belemmeringen.

Personeel

Een van de grootste knelpunten vormt het gebrek aan continuïteit in de begeleiding: het vinden en behouden van geschikte overblijfbegeleiders. Er is vooral vraag naar een toenemend aantal overblijfbegeleiders; deskundigheidsbevordering lijkt op de tweede plaats te komen. Kansen voor de oplossing van het continuïteitsprobleem kunnen worden gecreëerd door:

- het in dienst nemen van ‘overblijfmoeders’;
- het inzetten van BSO-leidsters;
- het inzetten van onderwijsassistenten;
- het combineren van functies (bijvoorbeeld een professionele (BSO-)leidster met een onderwijsassistent);
- gebruik van schoolassistenten (I/D-banen).

Aan al deze ‘kansen’ kleven echter ook weer bezwaren en belemmeringen. Zo is er een wettelijk maximum verbonden aan de hoogte van de vergoeding voor vrijwilligers, zijn onderwijsassistenten voor scholen relatief duur (kosten verhoudingsgewijs veel FRE’s) en is het de vraag in hoeverre overblijfmoeders belang bij en interesse hebben voor het werken in loondienst. Hoewel het voor een BSO-leidster interessant kan zijn haar werk uit te breiden met de tussenschoolse opvang zijn er veel meer overblijfbegeleiders nodig dan er personeel beschikbaar is in de kinderopvang. Er is reeds sprake van een tekort aan BSO-leidsters in de kinderopvang.

Het kwalificeren van het benodigde aantal overblijfbegeleiders in een geprofessionaliseerde vorm van overblijven, zal een grote investering vergen. Daarnaast is het de vraag in hoeverre de huidige vrijwilligers bereid zullen zijn zich bij te scholen, aangezien de huidige belangstelling voor scholing niet groot is.

Overblijfruimte

Een ander groot knelpunt is het ruimtegebrek waar de meeste scholen mee kampen. Uit de scholenenquête en de quickscan (Van der Ploeg, 2000) komt duidelijk naar voren dat er behoefte aan aparte overblijfruimtes bestaat. Ook ouders zien het verbeteren van de huisvestingssituatie als een belangrijk punt voor kwaliteitsverbetering. Gedacht kan worden aan de volgende ‘kansen’:

- het multifunctioneel gebruik van bestaande ruimtes in de school, door deze aan te passen en beter in te richten voor het overblijven;
- het gebruik van ruimten bij andere instellingen, zoals bij de kinderopvang;

- het aansluiten bij het brede school-concept. “De brede school is de plek in de wijk waar de maatschappelijke vraag en het aanbod van voorzieningen samenkomen met het kind als belangrijkste klant” (VNG, 2000). Het overblijven als een (veel) gevraagde voorziening, kan daar ingepast worden;
- het aanbouwen van extra ruimten aan de scholen. Vanaf 2002 kunnen gemeenten een structureel bedrag ontvangen van 180 miljoen per jaar voor klassenverkleining¹⁴. Hiermee kunnen dan in plaats van klaslokalen, multifunctionele ruimtes gecreëerd worden.

Belemmeringen die zich bij het oplossen van het ruimtegebrek kunnen voordoen, hebben in eerste instantie betrekking op het feit dat scholen, onafhankelijk van de situatie rond het overblijven, al kampen met ruimtegebrek.

Het onderbrengen van overblijvers bij andere instellingen is alleen een optie als een dergelijke instelling in de buurt is. Daarnaast zijn tijd (brengen en halen) en kosten grote belemmeringen bij het in praktijk brengen van deze mogelijkheid.

Het proces van de klassenverkleining zal dit ruimtegebrek voorlopig waarschijnlijk eerder doen toe- dan afnemen. Bovendien zullen er op een groot aantal scholen meerdere overblijfgroepen tegelijk ondergebracht moeten worden, in meerdere ruimten. Er is ook een groot verschil in kwaliteits- en oppervlakte-eisen voor ruimtes die gebruikt worden in het overblijven en ruimtes die gebruikt worden in de kinderopvang. Het is de vraag in hoeverre dit verschil, indien gewenst, in overeenstemming te brengen is.

¹⁴ Bron: Ministerie van OCenW.

LITERATUUR

Bertels, W.P.J. (1990)

Gemeenten en Kinderopvang; Model-verordening. Den Haag: VNG Uitgeverij.

Bois-Reymond, Manuela du. Jantien Belt e.a. (1998)

Samenwerken aan opvang buiten schooltijd; kinderen, ouders en professionals aan het woord. Assen: Van Gorcum & Comp. B.V.

Een Boterham mee naar School; een handleiding voor de organisatie van het overblijven tussen de middag op de basisschool

Bruggeman, Rose-Marie (1997)

Tussenschoolse opvang?: onderzoek naar het gebruik en de kwaliteit van tussenschoolse opvang in de Stedelijke Regio Eindhoven. Nijmegen: Wetenschapswinkel.

CAO Kinderopvang 2000

Den Haag/Maarsssen: Elsevier/OAK.

Diest, Monique van en Alice Visser (2000)

Vader was niet thuis, moeder was niet thuis!: een onderzoek naar het gebruik van en de behoefte aan opvang voor 0 t/m 15-jarigen in Alkmaar. Alkmaar: Gemeente Alkmaar, Bestuursdienst, Stafafdeling Onderzoek & Statistiek.

Draaijer, Maaïke, Annegreet van Dijk, Ria Meijvogel (2000)

Tussenschoolse Opvang; Voorstel voor een Stimuleringsmaatregel. Utrecht: IOS.

FNV, Vrouwen Alliantie Netwerk Schoolkinderopvang (1999)

Van overblijven naar tussenschoolse opvang. Utrecht.

Kuyt, Elly

Brood en Spelen: Discussienota Tussenschoolse Opvang Amsterdam Noord. Amsterdam: Stichting Buurtwerk Noord.

Leeuwenburg, Jolande en Ingeborg Poorterman (1990)

Het overblijven op basisscholen : een exploratief onderzoek. Wageningen: Landbouwniversiteit, Vakgroep Gezondheidsleer, Vakgroep Humane Voeding.

Liempd, Ine van en Ed Hoekstra (1990)

De Zevensprong; Handleiding huisvesting Kindercentra. Utrecht: NIZW

Meulendijks, Els (1994)

Op de grens tussen opvang en onderwijs : kinderopvangbeleid, buitenschoolse opvang en de Rotterdamse Stichting tussen Twaalf en Twee. Rotterdam: Erasmus Universiteit.

Mutsaers, H.P.M., N.J.M Delemarre (1999)

Kinderopvang in gemeenten; de Monitor over 1998. Den Haag: Vereniging van Nederlandse Gemeenten.

Ministerie van OCenW (2000)

Onderwijs Cultuur en Wetenschappen in kerncijfers 2001. Den Haag: Sdu-servicecentrum.

Ministerie van OCenW (1998)

Ramingen leerlingen en studenten 1998. Zoetermeer: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen.

Ministerie van VWS, (21 juli 2000 afschrift)

Circulaire uitbreiding kinderopvang aan gemeenten over de wijziging regeling Uitbreiding kinderopvang en buitenschoolse opvang.

Ministerie van VWS (12 sept 2000)

(afschrift circulaire DJB/KO-2099807 aan gemeenten over wijziging uitbreiding kinderopvang en BSO).

Ministerie van VWS, SZW en Financiën (juni 2000).

HoofdlijnenWet Basisvoorziening Kinderopvang. Den Haag: Ministerie van VWS.

Netelenbos, T (1997)

Groepsgrootte en Kwaliteit; investeren in de onderbouw van de basisschool. Den Haag: Ministerie van OCenW .

NIZW (1999)

BSO en Kostprijs. www.nizw.nl/bso

- Paridon, Carla van (1995)
Overblijven; wettelijke regelingen en praktische oplossingen. Almere: Vereniging voor Openbaar Onderwijs.
- Ploeg, S. W. van der, (2000)
Overblijven in het basisonderwijs anno 2000. Amsterdam: RegioPlan Onderwijs en Arbeidsmarkt.
- Schreuder, E.T. (1998)
Buitenschoolse opvang in de basisschool. Utrecht: NIZW.
- Schreuder, E.T., A.J.H. Smallegenbroek (2000)
Gemeentelijke regie bij de buitenschoolse opvang. Utrecht: NIZW.
- Slavenburg, A, A.L. van der Vegt (1999)
Hoe Breed is de Brede School? Samenwerking tussen scholen en bondgenoten in het primair onderwijs in Rotterdam. Amsterdam: RegioPlan.
- Smit, F., J. Claessen (1993),
Overblijven een zaak van ons allen? Nijmegen: ITS.
- Smit, F., J. Claessen (1997),
Totstandkoming en werking van continuïroosters in het basisonderwijs. Nijmegen: ITS.
- Stichting Broodje Mee
Handleiding. Amsterdam.
- VNG (2000)
Bouwstenen voor 'n brede school.
- Vogt, Irma (1991)
Opvang van schoolgaande kinderen: een onderzoek naar de organisatie van tussen-de-middag opvang van basisschoolleerlingen en de relatie met buitenschoolse opvang in de provincie Groningen. Groningen: Wetenschapswinkel voor Onderwijs, Rijksuniversiteit.

BIJLAGEN

BIJLAGE 1

VRAGENLIJST GEMEENTEN

Opzet interviewleidraad gemeenten

Beknopte interviews met (hoofd) afdeling Welzijn binnen gemeenten (of andere afdeling)

Gespreksduur: 15-20 min.

Steekproef: Gemeenten waar nagedacht wordt over beleid, al wordt uitgevoerd, of waar veel wordt overgebleven. Geselecteerd op basis van uitkomst interviews scholen (fase 1).

Doel: inzicht in huidige financiële bijdrage vanuit gemeenten aan overblijven/ + huidig en toekomstig beleid op het gebied van tussenschoolse opvang.

Thema's: op basis van interviews en literatuur.

Introductie

Op dit moment zijn wij bezig met een onderzoek naar het overblijven, in opdracht van het ministerie van VWS (Volksgezondheid, Welzijn, Sport). Tot op heden is het overblijven nauwelijks wettelijk geregeld. Het ministerie van VWS heeft behoefte aan meer inzicht in de overblijfsituatie op scholen en wil onderzoeken of er op dit punt verbeteringen nodig of gewenst zijn.

In het kader van dit onderzoek nemen wij interviews af onder ouders, scholen en een aantal gemeenten waarbinnen relatief veel wordt overgebleven. Graag zou ik een afspraak willen maken met diegene (het hoofd van de afdeling binnen uw gemeente), die verantwoordelijk is voor het overblijven of de tussenschoolse opvang.

(Dit kan zijn de afdeling Onderwijs, welzijn, emancipatie, jeugdbeleid enz)

Achtergrond

1. Omvang gemeente, aantal inwoners
2. Functie respondent
3. Verantwoordelijke afdeling(en) overblijven / tussenschoolse opvang

A) Inventarisatie huidig beleid

Eerst wil ik u enkele vragen stellen over de plaats van tussenschoolse opvang binnen het huidige beleid van de gemeenten, eventuele stimuleringsmaatregelen, subsidies en/of directe bijdragen.

1. In hoeverre heeft het overblijven /tussenschoolse opvang een plaats gekregen in het denken over kinderopvang binnen uw gemeente? Wat is de stand van zaken?
2. Heeft uw gemeente de afgelopen jaren stimuleringsmaatregelen toegepast op het gebied van het overblijven /de tussenschoolse opvang?

Zo ja, stimuleringsmaatregelen

Op welke manier, hoe vaak komt het voor, evt. welk bedrag en onder welke voorwaarden? :

- stimuleren continurooster (b.v. in Amsterdam om overblijfprobleem beheersbaar te maken),
- stimuleren professionalisering (b.v. in Leeuwarden, door via een aparte stichting cursussen en bijeenkomsten te organiseren)
- Aanstellen van een overblijfcoördinator binnen de gemeente, die alle activiteiten rond TSO coördineert.
- Anders.....

3. Stelt uw gemeente op dit moment subsidies ter beschikking op het gebied van het overblijven?

Zo ja, subsidies aan scholen

Welke subsidies, welke scholen (b.v. achterstandsscholen, brede scholen), vanuit welke afdeling (b.v. welzijn, onderwijs, evt. emancipatie), hoe vaak komt het voor, welk bedrag en onder welke voorwaarden? :

- Eenmalige startsubsidie
- Vaste subsidie per school, per leerling
- Huur overblijfruimte
- Middelen beschikbaar stellen uit kinderopvang
- Subsidiëren van inzetten onderwijsassistenten/overblijfkrachten
- Noodgevallen (garant staan van gemeente om voorziening in stand te houden)
- Anders.....

Zo ja, subsidies aan ouders

Welke subsidies, vanuit welke afdeling (b.v. welzijn, onderwijs, emancipatie), hoe vaak komt het voor, welk bedrag en onder welke voorwaarden? :

- Minima Zonder Marge
- Anders.....

Zo ja, subsidies aan instellingen die TSO verzorgen

Welke subsidies, vanuit welke afdeling (b.v. welzijn, onderwijs, emancipatie), hoe vaak komt het voor, welk bedrag en onder welke voorwaarden? :

4. Draagt uw gemeente direct bij aan kosten voor overblijven?

Zo ja, directe bijdragen

Op welke manier, hoe vaak komt het voor, eventueel voor welk bedrag en onder welke voorwaarden? :

- Beschikbaar stellen van ruimte
- Het vergoeden van salariskosten van professionele overblijfkrachten
- Anders.....

5. Heeft uw gemeente contacten met instellingen voor buitenschoolse opvang over de praktijk en mogelijkheden rond tussenschoolse opvang? Op welke manier?

6. Is TSO onderwerp van bespreking binnen het netwerk jeugdbeleid of het netwerk kinderopvang?

B) Toekomstig beleid/plannen (kort)

1. In hoeverre wordt er nagedacht over verandering van beleid of beleid gemaakt ten aanzien van het overblijven/ de tussenschoolse opvang, met betrekking tot

- stimulerende maatregelen,
- subsidies,
- directe bijdragen,
- of nog anders

Geen: waarom niet?

Wel: op welke manier?

Het Kabinet onderkent het belang van kwalitatief goede opvang tussen de middag en van een sluitende dagindeling van schoolgaande kinderen (voor-, tussen- en naschoolse opvang).

2. Hoe denkt u over het opnemen van de TSO in een vorm van wettelijke regeling?

(evt. noemen: bijvoorbeeld in het kader van de Wet Basisvoorziening Kinderopvang?)

Keuze voor een wettelijke regeling zou betekenen dat ook voor tussenschoolse opvang regelgeving komt voor de financiering, de verantwoordelijkheidsverdeling, de kwaliteit en het toezicht daarop.

- Wat zou dit betekenen voor het gemeentebestuur?

(Voor- of tegenstander, wat moet er anders geregeld worden dan nu het geval is, vraag of aanbodfinanciering?)

BIJLAGE 2**VRAGENLIJST SCHOLEN****INTERVIEWLEIDRAAD 'OVERBLIJVEN': SCHOLEN (project OA00-34-226)**

Interviewnummer:
Naam interviewer:
Datum interview:/...../2000
Naam school:
Naam respondent:
Functie

- *De interviewer draagt er zorg voor dat alle onderwerpen uit de itemlijst aan de orde worden gesteld. De volgorde van de vragen en de mate waarin zal worden doorgevraagd kan per gesprek verschillen en is zowel afhankelijk van de school specifieke situatie als van de mate waarin financiële gang van zaken kan worden 'verantwoord'.*
- *Aan respondenten verbonden aan scholen met een continurooster worden in grote lijn dezelfde vragen gesteld als aan respondenten van scholen zonder continurooster.*
- *De interviews zullen worden afgenomen bij degenen die formeel verantwoordelijk zijn voor organisatie en uitvoering van het overblijven, dan wel degenen die het best op de hoogte zijn van aantallen overblijfkinderen, de regelingen omtrent de ouderbijdrage, de (jaarlijkse) inkomsten en uitgaven. In eerste instantie wordt contact gezocht met de schoolleiding van de geselecteerde scholen; via hem/haar zal worden achterhaald met wie het beste kan worden gesproken (bijv. bestuurslid, schoolleiding, ouder, MR-lid, lid ouderraad, overblijfwergroep of commissie of aparte overblijf stichting of vereniging).*

Introductie

- Doel onderzoek: inzicht verkrijgen in de financiële (materiële en personele) en bestuurlijke organisatie van het overblijven op basisscholen;
- Opdrachtgever: het ministerie van Volkgezondheid, Welzijn en Sport (in samenwerking met de ministeries van OC&W en SZW).
- Gespreksduur: ca. 30 minuten
- Brief en achtergrondinformatie ontvangen? (financiële) gegevens bij de hand?
- Anonimiteit: De tijdens het interview door u verstrekte informatie zal anoniem worden verwerkt en vertrouwelijk behandeld. Dat wil zeggen dat ook in de onderzoeksrapportage op geen enkele wijze zal worden gerefereerd aan of verwezen naar de deelnemende scholen.

A Achtergrond

1. Uit hoeveel leerlingen en hoeveel klassen/groepen bestaat de school?

Leerlingen: Klassen/groepen:

2. Hoelang duurt de middagpauze / overblijfperiode?

Evt. toelichting (onderbouw/bovenbouw)
--

3. Wordt er op school gewerkt met een continurooster of blijft slechts een deel van de kinderen tussen de middag over? (*Continurooster: in principe blijven alle kinderen tussen-de-middag op school, gebruiken hun lunch in de klas en middagpauze is kort*)

Continurooster: ☐ Ja ☐ Nee
--

4. Hoe groot ongeveer is de groep kinderen die overblijft (*globaal: op groepsgrootte en aantallen wordt later pas echt ingegaan*)?

Globaal aantal:

5. Wat is bij u op school de belangrijkste reden voor ouders om hun kinderen te laten overblijven (*een antwoordmogelijkheid of toelichting*)

- ouders werken buitenshuis
 afstand tussen school en thuis
 anders:.....

Indien continurooster :

6. Sinds wanneer wordt er met een continurooster gewerkt?

7. Wat zijn daarvoor de belangrijkste redenen geweest ?

(vooral praktisch of onderwijskundig, in hoeverre is de situatie rond het overblijven destijds een reden geweest over te stappen op een continurooster?)

(Empty response box)

8. Is de overblijfsituatie in vergelijking met vroeger (voor invoering continuooster) sterk veranderd? In welk opzicht?

B Het overblijven: organisatie en uitvoering

Organisatie

1. Bij wie is de organisatie/ coördinatie van het overblijven in handen en wie beheert de financiën?

Organisatie	Financiën	
☐	☐	Bestuur
☐	☐	Schoolleiding
☐	☐	MR
☐	☐	Ouderraad
☐	☐	Werkgroep of commissie van ouders/leerkrachten
☐	☐	Aparte stichting of instelling waaraan opvang (deels) is uitbesteed:

2. Wie is **formeel verantwoordelijk** voor het overblijven?

Bestuur

Schoolleiding

MR

Ouderraad

Werkgroep of commissie van ouders/leerkrachten

Aparte stichting of instelling waaraan opvang (deels) is uitbesteed)

3. *Indien niet het bestuur:* Is er een aparte rechtspersoon (stichting/vereniging)?

Nee

Ja, nl:.....

4. Is er ten behoeve van het overblijven
- een **aparte** financiële administratie of maakt dit onderdeel uit van
 - de schooladministratie
 - de algemene ouderbijdrage,
 - van het schoolfonds
 - of is dit ondergebracht bij een andere organisatie (bijvoorbeeld BSO)?

Samenwerking met andere organisatie(s)

5. Wordt er voor de opvang tussen de middag samengewerkt met een instelling voor kinderopvang of met andere welzijnsorganisatie(s)?
- Nee -> vraag 10
 - Ja. -> vraag 6

Indien ja:

6. Met wie?.....

7. Waaruit bestaat de samenwerking precies: wie is verantwoordelijk voor wat? (In hoeverre is het overblijven 'uitbesteed'?)

8. Hoe is deze samenwerking tot stand gekomen, sinds wanneer en op initiatief van wie?

9. Hoe beoordeelt u de samenwerking (sterke en zwakke punten)?

Indien nee:

10. Zijn er in het kader van tussen-de-middag opvang contacten geweest met andere organisaties en/of is overwogen een samenwerking aan te gaan? Waarom wel/niet?

Uitvoering

11. Wie zijn direct bij de uitvoering van het overblijven betrokken, wie houden er toezicht..

- schoolleiding,
- leerkrachten,
- onderwijsassistenten,
- conciërge,
- professionele overblijfkraften,
- betaalde niet-professionele overblijfkraften (ouders, studenten, buurtmoeders),
- vrijwilligers (zonder vergoeding)?
- Anders.....

12. Is hierbij nog sprake van een bepaalde taakverdeling (bijv. tussen leerkracht en (betaalde) overblijfkraft of tussen vaste overblijfkraft en 'meedraaiende' ouders)?

13. *Indien er (naast leerkrachten) gewerkt wordt met overblijfbegeleiders:* in hoeverre vindt scholing of training plaats? Lijkt daar behoefte aan te zijn?

Huisvesting

14. Blijven de kinderen tussen-de-middag over in

- hun eigen klas of
- in een aparte ruimte?

15. In hoeverre is deze ruimte geschikt gemaakt / aangepast voor het overblijven? Is er apart speelmateriaal aangeschaft?

Indien aparte ruimte (in of buiten school):

16. Wordt er voor het gebruik van de ruimte huur betaald of subsidie van de gemeente ontvangen?

- Nee
- Ja, huur f.....
- Ja, subsidie f.....

Groepsgrootte

17. Hoeveel overblijfbegeleiders zijn er per dag?

18. Hoe zijn deze verdeeld over de groepen?

19. Verzorgt de school het eten en/of drinken?

- eten
- drinken
- eten en drinken
- geen

C Gebruikers: overzicht van aantal overblijfkinderen

Nu volgen enkele vragen over het totaal aantal kinderen op school dat gebruik maakt van de overblijfvoorzieningen en de verdeling van deze groep kinderen over de verschillende overblijfdagen.

1. In hoeverre is het overblijven tussen de middag verplicht (bij continurooster)?

2. Op hoeveel dagen wordt er overgebleven (vrijdag wel/niet)?

.....dagen

Indien < 4: welke dagen niet?.....

3. Wat is het aantal overblijfplaatsen per dag: hoe groot is de groep kinderen die overblijft op:

- Maandag
- Dinsdag,
- Donderdag
- Vrijdag

4. Hoeveel kinderen blijven vast over = elke week minstens 1 keer?.....
 Hoeveel kinderen blijven elke dag over ?

Hoeveel kinderen blijven soms/ wel eens over?

5. Is het mogelijk aan te geven hoe groot de groep kinderen is die

1 keer per week overblijft

2 keer per week

3 keer per week

4 keer per week

Indien op school praktisch alle kinderen overblijven (bijv. bij continurooster):

6. Zijn er ook kinderen die naar huis toe gaan? Waar hangt dit mee samen?

7. Hoeveel kinderen zijn dit?

D Ouderbijdrage

1. Betalen de ouders een bijdrage voor het overblijven / de opvang tussen de middag?

- Nee -> vraag 8
 Ja

Zo ja: dan zijn er verschillende wijze van betaling + variatie in de hoogte van de bijdrage.

Hierover gaan de volgende vragen:

2. Betalen ouders een vast bedrag per keer of bijvoorbeeld per week of per maand? Welk bedrag? = aantal x per keer:

- Vast bedrag, nl f.....
- Per week, nl f.....
- Per maand, nl f.....
- Per half jaar, nl f.....
- Per jaar, nl f.....
- Per strippenkaart/ abonnement (van keer)
- Per strippenkaart/ abonnement (van keer)
- Per strippenkaart/ abonnement (van keer)
- Anders.....

3. Zijn er kortingsmogelijkheden voor ouders? (bv. meerdere kinderen uit een gezin wel/niet zelf meedraaien als overblijffouder, inkomensafhankelijkheid van bijdrage)

- Nee
 Ja:
 en zo ja waaruit bestaat deze korting?.....

Voor welk deel van de overblijfkinderen geldt deze korting?

4. Zijn er nog andere regelingen die van invloed zijn op de hoogte van de overblijfbijdrage van ouders (bv. subsidie van de gemeente, Minima Zonder Marges)? Zo ja, welke consequenties heeft dit voor het innen van de bijdrage?

5. Hoe vaak wordt hiervan gebruik gemaakt?

6. Zijn de afspraken rond het overblijven en de rechten en plichten van ouders met overblijfkinderen schriftelijk vastgelegd?

Nee

Ja, nl:.....

7. Wordt er aan ouders een financiële verantwoording gegeven van de gang van zaken rond het overblijven (bv. financieel jaarverslag)?

Nee

Ja, nl:.....

Indien geen inkomsten uit overblijfgelden:

8. Waarom wordt er van de ouders geen bijdrage gevraagd (bewuste keuze, niet nodig)?

9. Wordt er overwogen in de toekomst wel overblijfgeld te innen of is de school daar juist (onlangs) vanaf gestapt? Waarom?

Indien samenwerking met andere instelling:

10. Welke afspraken zijn gemaakt over het overblijfgeld?

11. Wordt dit wel/niet door de school geïnd?

12. Wat draagt wie bij?

E Vergoeding overblijfbegeleiders

1. Hoeveel overblijfkrachten heeft uw school in totaal tot haar beschikking?
2. Hoeveel betaalde overblijfkrachten zijn er per dag? (maandag t/m vrijdag)
Ma
Di
Do
Vr
3. Ontvangen de overblijfbegeleiders, zo ja hoeveel?
 een salaris (bruto) f.....
 of (onkosten)vergoeding? f.....
4. Op welke wijze wordt dit uitgekeerd:
 per keer,
 per week,
 per maand
 Anders:.....
5. Krijgen de overblijfkrachten (maandelijks/ jaarlijks) een overzicht van de gewerkte dagen/ ontvangen vergoeding?
 Nee
 Ja

Indien er wordt gewerkt met vaste overblijfbegeleiders:

6. Is er een schriftelijke overeenkomst tussen de overblijfkrachten en de school, waarin wederzijdse rechten en plichten zijn vastgelegd (bijv. arbeidsovereenkomst, vrijwilligerscontract)?
 Nee
 Ja, nl.....

Indien onderwijspersoneel wordt ingeschakeld (zie deel 2 itemlijst):

7. Hoe is de taakverdeling van het onderwijspersoneel onderling? (bv. roulatie, verplichte of vrijwillige deelname)

--

8. Maakt het toezicht houden tussen de middag deel uit van het werk (opgenomen in normjaartaak) of worden zij hier apart voor vergoed?
- Opgenomen in normjaartaak
 - Apart vergoed, dmv:
 - gratificatie,
 - extra uren in aanstelling,
 - aparte uitbetaling
 - Anders:.....
 - Geen van beide

F Jaarlijkse inkomsten en uitgaven

Nu volgen enkele vragen met betrekking tot de inkomsten en uitgaven van de overblijf/ tussen-de-middag opvang.

Kunt u een overzicht geven van de jaarlijkse inkomsten en uitgaven (*per maand kan eventueel ook, in dat geval nagaan of in- en uitgave patroon (sterk) fluctueert?*)

Inkomsten

1. Hoe wordt het overblijven op school bekostigd, m.a.w. wat zijn de belangrijkste inkomstenbronnen en bijbehorende bedragen **per schooljaar**?

(Interviewer loopt verschillende bronnen na, vraagt respondent de lijst aan te vullen en vraagt bij iedere inkomstenbron naar de hoogte van het bedrag dat ermee gemoeid is)

<u>Inkomstenbronnen:</u>	<u>Bedrag:</u>
• bedrag dat ouders aan overblijfgeld betalen	Fl.
• bijdrage uit algemene ouderbijdrage	Fl.
• uit eigen budget van de school	Fl.
• tegemoetkoming kosten van schoolbestuur	Fl.
• bijdrage van gemeente	Fl.
• overige inkomsten uit.....	Fl.
TOTAAL INKOMSTEN:	Fl.

Indien bijdrage uit gemeenten:

2. Betreft het hier een vaste bijdrage (jaarlijks, sinds wanneer)?

3. Hoe wordt de hoogte van het subsidiebedrag bepaald (waarvan afhankelijk)?

4. Worden er door de gemeente voorwaarde gesteld aan de subsidie? Welke?

Uitgaven

5. Wat zijn het afgelopen jaar de belangrijkste uitgaven geweest voor het overblijven en welke bedragen zijn hiermee gemoeid (*Interviewer noemt uitgavenposten en respondent vult deze zo nodig aan*)?

<u><i>Uitgavenposten:</i></u>	<u><i>Bedrag</i></u>
• kosten personeel (vergoeding/ salaris overblijfbegeleiding)	FL.
• kosten huisvesting (huur ruimte in of buiten school)	FL.
• kosten (onderhoud) inrichting (serviesgoed, speelmateriaal)	FL.
• verzekeringskosten kinderen	FL.
• verzekeringskosten overblijfkrachten (bv. aansprakelijkheid)	FL.
• kosten voor eten en/of drinken	FL.
• schoonmaakkosten	FL.
• administratiekosten	FL.
• overige uitgaven	FL.
TOTAAL UITGAVEN:	FL.

6. In hoeverre is het overblijven op school kostendekkend? Indien er geld overblijft, hoe wordt dit besteed?

7. Zijn er op dit punt knelpunten? Welke? Mogelijke oplossingen?

G Toekomst: professionalisering overblijven

Tot slot willen wij graag weten hoe u de huidige overblijfsituatie beoordeeld en waar aanknopingspunten tot verbetering liggen

1. Bent u tevreden over de huidige overblijfsituatie?

2. Waar bestaat in dat geval vooral behoefte aan (knelpunten + oplossingen)?

3. Hoe staat u tegenover het idee van professionalisering (prof. overblijfkrachten, aparte ruimtes)?

4. De kosten van het overblijven zullen als gevolg van de professionalisering waarschijnlijk hoger uitvallen: hoe kijkt u hier tegenaan: in hoeverre kan een (hogere) ouderbijdrage worden gevraagd en zou deze dan inkomensafhankelijk moeten zijn?

Einde vragenlijst (rapporten en samenvatting waarschijnlijk begin volgend jaar beschikbaar)

Eventuele opmerkingen:

BIJLAGE 3**TELEFONISCHE ENQUÊTE OUDERS****Introductie A**

LET OP: versie A indien gebeld wordt uit bestand met ouders met tenminste één kind in de basisschoollleeftijd (4-12 jaar):

Goede avond, U spreekt met ... van RegioPlan Onderwijs en Arbeidsmarkt.

Op dit moment voeren wij in opdracht van de overheid (het ministerie van VWS) een onderzoek uit naar het overblijven op de basisschool. In dit verband zouden wij graag een aantal vragen willen stellen aan ouders / verzorgers met kinderen op de basisschool en dan het liefst met degene die de meeste contacten heeft met de school. Het gesprek duurt hooguit 10 minuten. Heeft u de meeste contacten met school?

<INT: **ook** ouders / verzorgers met kinderen **die niet of nauwelijks overblijven** willen wij met dit onderzoek bereiken; voor het onderzoek is het juist van belang dat zo veel mogelijk ouders / verzorgers meedoen.>

SA1: 1 Ja

- 2 Nee -> laten *doorverbinden* met juiste persoon: herhaal introductie +SA2
indien juiste persoon niet aanwezig: *maak afspraak* tot terugbellen (SA3)

Indien: juiste persoon (ouder / verzorger met de meeste contacten met de school):

SA2 Zouden wij U hierover op dit moment enkele vragen mogen stellen?

- 1 Ja -> start vragenlijst deel A
2 Niet nu, wel later -> maak afspraak (SA3)
3 Nee, wil niet meedoen -> naar reden weigering (SA4 einde selectie)

SA3 Wanneer kan ik hier het beste over terugbellen en naar wie moet ik dan vragen?

<INT. noteer NAAM, en DATUM/TIJD>

Einde selectie:

SA4 Wat is de reden dat u niet aan het onderzoek wilt deelnemen?

- 1 doet uit principe niet mee aan telefonische enquêtes
- 2 geen zin: nu niet en later niet
- 3 kind blijft niet over < *INT.:* onderzoek ook bedoeld voor niet-gebruikers >
- 4 onderwerp spreekt niet aan /niet belangrijk
- 5 niet in doelgroep (kinderen van 4 t/m 12 jaar)
- 6 taalproblemen
- 7 anders, namelijk ...

Introductie B

LET OP versie B: indien gebeld wordt uit bestand met ouders met een oudste kind in de peuterspeelzaalleeftijd (2 tot 4 jaar):

Goede avond, U spreekt met ... van RegioPlan Onderwijs en Arbeidsmarkt.

Op dit moment voeren wij in opdracht van de overheid (het ministerie van VWS) een onderzoek naar peuterspeelzalen. In het kader van dit onderzoek zouden wij graag een paar vragen willen stellen aan ouders / verzorgers met kinderen in de peuterspeelzaalleeftijd. Het gesprek duurt hooguit enkele minuten. Heeft u kinderen van 2 of 3 jaar?

<INT: **óók** ouders / verzorgers met kinderen **die geen gebruik maken** van peuterspeelzaalvoorzieningen willen wij met dit onderzoek bereiken; voor het onderzoek is het juist van belang dat zo veel mogelijk ouders / verzorgers meedoen.>

SB1: 1 Ja

- 2 Nee -> laten *doorverbinden* met juiste persoon: herhaal introductie +SB2
indien juiste persoon niet aanwezig: *maak afspraak* tot terugbellen(SB3)

Indien: juiste persoon:

SB2 Zouden wij U hierover op dit moment enkele vragen mogen stellen?

- 1 Ja -> start vragenlijst
2 Niet nu, wel later -> maak afspraak (SB3)
3 Nee, wil niet meedoen -> naar reden weigering (SB4 einde selectie)

SB3 Wanneer kan ik hier het beste over terugbellen en naar wie moet ik dan vragen?

<INT. noteer NAAM, en DATUM / TIJD>

Einde selectie:

SB4: Wat is de reden dat u niet aan het onderzoek wilt deelnemen?

- 1 doet uit principe niet mee aan telefonische enquêtes
2 geen zin: nu niet en later niet
3 kind gaat niet naar peuterspeelzaal < INT.: *onderzoek ook bedoeld voor niet-gebruikers*>
4 onderwerp spreekt niet aan /niet belangrijk
5 niet in doelgroep (kinderen van 2 of 3 jaar)
6 taalproblemen
7 anders, namelijk ...

Deel A (gebruik kinderopvang algemeen)

Allereerst volgen enkele vragen over uw gezinssituatie en over het gebruik van voorzieningen voor kinderopvang in het algemeen.

A1 Uit hoeveel personen (volwassenen en kinderen) bestaat uw huishouden?

... volwassenen < *noteer aantal* >

... kind(eren) < *noteer aantal* >

A2 Hoe oud is het kind / zijn de kinderen, te beginnen bij het oudste kind?

1. leeftijd kind 1:

2. leeftijd kind 2:

3. leeftijd kind 3:

4. etc.

Indien (ook) kinderen van 2 of 3 jaar

-> naar A3

Indien *alleen* kinderen vanaf 4 jaar

-> naar A8a

Indien: gezin met tenminste één kind onder de 4 jaar:

A3 Gaat / gaan uw kind / kinderen naar een peuterspeelzaal?

1. Ja -> naar A4

2. Nee -> naar A6

Indien ja:

A4 Ik noem zo direct een aantal redenen voor het gebruik van peuterspeelzalen. Kunt u aangeven hoe belangrijk ieder van deze redenen voor u zijn? U kunt daarbij steeds kiezen uit de volgende antwoorden:

1 = erg belangrijk

2 = tamelijk belangrijk

3 = niet zo belangrijk

< *INT: lees op:* >.

- De verstandelijke ontwikkeling van mijn kind wordt gestimuleerd
- Mijn kind leert omgaan met andere kinderen
- Wanneer mijn kind op de peuterspeelzaal is, kan ik zelf andere dingen doen

- A5 Werken u en / of uw partner in de tijd dat uw kind / kinderen op de peuterspeelzaal zitten?
1. Ja, ik
 2. Ja, mijn partner
 3. Ja, beide
 4. Nee, geen van beide
 5. Anders, namelijk... (bijvoorbeeld gedeeltelijk)
- A6 Maakt u (daarnaast ook) gebruik van andere voorzieningen of vormen van **dagopvang**, zoals een kinderdagverblijf, gastouders of een vaste oppas aan huis?
1. Ja -> naar A7
 2. Nee -> naar A8
- A7 Van welke voorziening of vorm van dagopvang maakt u gebruik?
- <INT. Doorvragen: meerder antwoorden mogelijk>
1. kinderdagverblijf
 2. vaste betaalde oppas aan huis
 3. gastoudergezin
 4. familie / vrienden passen op
 5. ander namelijk...

Indien geen kinderen in basisschoolleeftijd -> naar deel D
(dus uit bestand B: ouders met een oudste kind in de peuterspeelzaalleeftijd)

- A8a Heeft u (ook) kinderen op de basisschool? Daarmee bedoelen wij het reguliere basisonderwijs, dus niet het speciaal (basis) onderwijs.
- <INT. Speciaal onderwijs wordt buiten beschouwing gelaten omdat de voorzieningen daar erg kunnen verschillen van die op gewone basisscholen >
1. Ja -> naar A8b
 2. Nee, kind(eren) gaan naar school voor speciaal onderwijs -> naar deel D

A8b Hoeveel kinderen gaan er naar de gewone basisschool (regulier onderwijs)?
... kind(eren) <noteer aantal >

Indien meerdere kinderen op de basisschool (A8b is groter dan 1) -> ga naar A8c
Indien één kind op de basisschool (A8b=1) -> ga naar A8d

A8c Zitten u kinderen op dezelfde basisschool of gaan zij naar verschillende basisscholen?

- 1 zelfde basisschool -> ga naar A8d
- 2 naar verschillende basisscholen -> INT. Lees onderstaande instructie voor >

Instructie voor ouders met kinderen op verschillende basisscholen:

“Uw kinderen zitten dus op verschillende basisscholen. Hierna volgen enkele vragen over de situatie op school; zou u voor het beantwoorden van de vragen steeds één school in gedachte willen nemen. Bijvoorbeeld de school van het kind dat als eerste jarig is.”

A8d Scholen in Nederland verschillen voor wat betreft hun identiteit of achtergrond; hiermee bedoelen we niet het type onderwijs, zoals Dalton of Montessori, maar de levensbeschouwelijke richting. Op wat voor een school zit(ten) uw kind(eren). Is dit een...<INT. lees op>:

1. een openbare school
2. een rooms-katholieke scholen
3. protestants-christelijke scholen
4. een algemeen bijzondere school
5. anders, namelijk...
6. weet niet

A9 Kunnen de kinderen op school tussen de middag overblijven?

1. Ja -> naar A10
2. Nee, school heeft geen overblijfvoorziening -> naar A13

A10 Heeft de school een continurooster? Daarmee bedoelen wij een dagindeling waarbij de middagpauze wat korter is (hooguit één uur duurt) en de meeste kinderen tussen de middag op school blijven.

- 1 ja, school heeft continurooster
- 2 nee, geen continurooster
- 3 weet niet

A11 Maakt u gebruik van de overblijfmogelijkheid op school?

1. Ja -> naar A12
2. Nee -> naar A13

A12 Hoe vaak blijven uw kinderen gemiddeld per week over?

- 1 minder dan één keer per maand
- 2 niet iedere week, maar wel één of meer keer per maand
- 3 één keer in de week
- 4 twee keer per week
- 5 drie keer per week
- 6 vier keer per week
- 7 vijf dagen per week: ook op woensdag <INT checken of dit klopt>

A13 Maakt u **overdag** buiten schooltijd gebruik van andere vormen van opvang? U kunt daarbij denken aan een vaste oppas thuis, naschoolse opvang, een uitwisseling met vriendjes / vriendinnetjes, etc.

1. ja -> naar A14
2. nee -> naar A15

Indien ja:

A14 Van welke vorm van opvang maakt u gebruik?

<INT. Doorvragen: meerder antwoorden mogelijk>

1. voorschoolse opvang
2. naschoolse opvang
3. buitenschoolse opvang
4. vaste betaalde oppas aan huis
5. gastoudergezin
6. familie / vrienden passen op
7. vaste uitwisseling vriendjes/vriendinnetjes
8. ander namelijk...

A15 Doen zich voor wat betreft de opvang buiten de schooltijden knelpunten voor?

1. geen knelpunten
2. te weinig opvangmogelijkheden
3. kosten opvang (te) hoog
4. problemen met aansluiting tijden werk en school/ opvang
5. anders, namelijk...

Indien kinderen wel eens overblijven (A11=1)

-> naar deel B

Indien mogelijkheid, maar geen gebruik overblijf (A11=2 of A12=1)

-> naar deel C

Indien geen overblijfvoorziening op school (A9=2)

-> naar deel D

Deel B: gebruikers overblijfsvoorziening

Nu volgen enkele vragen over het overblijven op de basisschool en de wijze waarop dit op de school van uw kinderen is georganiseerd.

Alleen voorlezen indien A8c=2 (kinderen op verschillende basisscholen)

Zou u voor het beantwoorden van de vragen weer één school in gedachte willen nemen? En wel: dezelfde school als waarvoor u zojuist ook de vragen heeft beantwoord.”

B1 Wat is de belangrijkste reden dat uw kinderen overblijven?

< INT. één reden >

1. het is verplicht / alle kinderen blijven over
2. vanwege de grote afstand tussen school en huis
3. verkeerssituatie rond de school
4. opvang nodig in verband met werk/ opleiding
5. gewoon makkelijk (niet uit noodzaak i.v.m. werk)
6. gezelligheid: vriendjes en vriendinnetjes blijven ook over
7. op verzoek van kind zelf
8. anders, namelijk...

B2 Zijn er nog andere redenen, en zo ja welke?

<INT. Doorvragen: meerder antwoorden mogelijk>

1. veel kinderen blijven over
2. vanwege de grote afstand tussen school en huis
3. verkeerssituatie rond de school
4. opvang nodig in verband met werk / opleiding
5. gewoon makkelijk (niet uit noodzaak i.v.m. werk)
6. gezelligheid: vriendjes en vriendinnetjes blijven ook over
7. op verzoek van kind zelf
8. anders, namelijk...
9. noemt geen andere reden

B3 Bent u over het geheel genomen tevreden of ontevreden over de wijze waarop het overblijven op de school van uw kinderen is georganiseerd? U kunt daarbij kiezen uit de volgende antwoorden:

1. zeer tevreden	-> naar B4
2. tevreden	-> naar B4
3. niet tevreden / niet ontevreden	-> naar B5
4. ontevreden	-> naar B6
5. zeer ontevreden	-> naar B6

B4 Wat maakt dat u tevreden bent?

<INT. Antwoorden niet oplezen: meerder antwoorden mogelijk>

1. de meeste kinderen blijven over / het hoort erbij
2. kinderen vinden het leuk
3. goede begeleiding / het toezicht op de kinderen is goed
4. vanwege de activiteiten tijdens overblijf
5. is allemaal goed geregeld
6. geen klachten
7. overblijven is nodig: geen echte keuze
8. anders, namelijk...

-> door naar B7

B5 Wat maakt dat u noch tevreden / noch ontevreden bent?

< open vraag >

-> door naar B7

B6 Wat maakt dat u ontevreden bent?

<INT. Antwoorden niet oplezen: meerder antwoorden mogelijk>

1. kinderen vinden het niet leuk
2. kinderen worden gepest
3. begeleiding is niet goed/ rommelig/ weinig toezicht
4. er is geen aparte overblijfruimte
5. overblijven is duur / kost (te) veel
6. overblijfperiode duurt te lang
7. ouders moeten meedraaien / ondersteuning leveren
8. door continurooster is school vroeg uit
9. anders, namelijk...

B7 Wordt er voor het overblijven op school een aparte bijdrage van ouders gevraagd?

1. Ja -> naar B8
2. Nee -> naar B15

B8 Is deze bijdrage inkomensafhankelijk, dus is wat u aan overblijfgeld betaalt afhankelijk van uw inkomen?

1. Ja
2. Nee

B9 Wat moeten ouders per kind (per keer, per week of strippenkaart) aan overblijfgeld betalen? < INT.: Indien gewerkt wordt met kortingen bijvoorbeeld voor het tweede kind probeer het standaard bedrag per kind per keer te achterhalen >

1. ... gulden <noteer aantal >
2. weet niet -> door naar B12

B10 Hoeveel keer blijft een kind hiervoor over?

1. ... keer <noteer aantal keren dat een kind voor dit bedrag kan overblijf >
2. anders, namelijk...

B11 Vindt u de overblijfbijdrage voor ouders (per kind per keer) veel of weinig?

1. veel
2. redelijk / gewoon
3. weinig

B12 Wat betaalt u zelf in totaal, dus voor alle kinderen op de basisschool samen, per week of per maand aan overblijfgeld?

1. ... gulden per week
2. ... gulden per maand
3. ... gulden per half jaar
4. ... gulden per jaar
5. weet niet

B13 Stel dat het overblijven goedkoper wordt, zou u uw kind(eren) dan vaker laten overblijven?

1. Ja, waarschijnlijk wel
2. Misschien, hangt af van bedrag
3. Nee, zeker niet
4. N.v.t.: kinderen blijven al iedere dag over
5. weet niet

B14 Stel dat het overblijven duurder zou worden, bijvoorbeeld enkele guldens meer per keer, zou u uw kind(eren) in dat geval minder vaak laten overblijven?

1. Ja, waarschijnlijk wel
2. Misschien, hangt af van bedrag
3. Nee, zeker niet
4. weet niet

-> door naar B16

Indien overblijven nu gratis (B7=2)

B15 Stel dat u voor het overblijven zou moeten gaan betalen, bijvoorbeeld enkele gulden per kind per keer. Zou dat voor u een reden zijn u kind(eren) minder vaak te laten overblijven?

1. Ja, waarschijnlijk wel
2. Misschien
3. Nee, zeker niet
4. weet niet

Behalve de kosten zou ik ook van een aantal andere aspecten willen weten hoe dit bij u op school geregeld is en of zich op dit punt knelpunten voordoen.

B16 Wie houden er bij u op school toezicht tijdens het overblijven, zijn dit groepsleerkrachten, klassenassistenten, ouders of andere overblijfbegeleiders?

<INT. Meerder antwoorden mogelijk>

1. ouders
2. leerkrachten
3. klassenassistenten
4. andere overblijfbegeleiders (bijv. studenten)
5. professionele opvang / overblijvers
6. overig

B17 Doen zich op het punt van de begeleiding wat u betreft knelpunten voor?

1. Ja, namelijk...
2. Nee
3. Weet niet / geen zicht op

B18 Waar verblijven de kinderen tijdens het overblijven?

<INT. Meerder antwoorden mogelijk>

1. in het eigen klaslokaal
2. in een speciaal overblijflokaal
3. in een andere gemeenschappelijke ruimte in school
(bijv. gymzaal, aula, handenarbeidlokaal)
4. in een buurthuis
5. ruimte in kinderopvang (kinderdagverblijf, BSO)
6. buiten / op het schoolplein
7. weet niet

B19 Doen zich wat u betreft de overblijfruimte knelpunten voor?

1. Ja, namelijk...
2. Nee
3. Weet niet / geen zicht op

B20 Stel dat er door de overheid extra geld beschikbaar wordt gesteld voor het verbeteren van de kwaliteit van het overblijven, waar zou dat wat u betreft dan aan besteed moeten worden?

<INT. Antwoorden niet oplezen: meerder antwoorden mogelijk>

1. geen verbetering nodig -> direct door naar B23
2. betere / professionelere overblijfbegeleiding
3. meer overblijfbegeleiding
4. betere huisvesting / aparte overblijfruimte
5. extra activiteiten / speelmogelijkheden voor de kinderen
6. eten en drinken / maaltijd verzorgd door school
7. verlagen van de ouderbijdrage
8. anders, namelijk...
9. noemt geen verbetering /weet niet -> direct door naar B23

B21 Verwacht u dat u uw kinderen in dat geval vaker zou laten overblijven?

(Indien respondent één of meerdere verbeteringen noemt komen de bij B20 genoemde verbeteringen voor de interviewer op het scherm (als geheugensteun); de interviewer hoeft dit niet op te lezen)

1. Ja, waarschijnlijk wel
2. Misschien
3. Nee
4. Kinderen blijven nu ook al iedere dag over

Indien B20=7 -> ga naar B23

B22 Zou u in dat geval bereid zijn (meer) voor het overblijven te betalen; bijvoorbeeld enkele guldens per keer meer?

(De genoemde verbeteringen in B20 komen voor de interviewer op het scherm (als geheugensteun); de interviewer hoeft dit niet op te lezen)

1. Ja, waarschijnlijk wel
2. Misschien
3. Nee
4. weet niet

B23a Wordt u door de school geïnformeerd of op de hoogte gehouden van de gang van zaken rond het overblijven?

1. ja -> door naar vraag B23b
2. niet of nauwelijks -> door naar vraag B24

B23b Op welke wijze wordt u door de school geïnformeerd over het overblijven?

<INT. meerder antwoorden mogelijk>

1. via de kinderen
2. mondeling: via ouderavond / klassenavond
3. schriftelijk: via schoolgids
4. schriftelijk: via overblijfglement
5. anders, namelijk...

B24 Bent u zelf als ouder op enigerlei wijze betrokken bij het overblijven op school, bijvoorbeeld als overblijfbegeleider of als lid van een oudercommissie?

1. Ja -> naar B25
2. Nee -> naar deel D

Indien ja:

B25 Op welke wijze bent u bij het overblijven betrokken?

<INT. Doorvragen: meerder antwoorden mogelijk>

1. als overblijfbegeleider
2. overblijfcoördinator
3. lid werkgroep overblijven / overblijfcommissie
4. lid ouderraad / klassenouder
5. lid medezeggenschapsraad (MR-lid)
6. bestuurslid
7. anders

-> ga door naar deel D

Deel C: niet-gebruikers

C1 Wat is *de belangrijkste reden* dat u geen gebruik maakt van de overblijfmogelijkheden op school?

1. geen opvang nodig
2. maak tussen de middag gebruik van andere vorm van opvang
3. maak buiten schooltijden gebruik van andere opvang, waarvan ook tussen de middag gebruik gemaakt kan worden
4. belangrijk dat kinderen thuis kunnen eten
5. de schooldag duurt anders te lang
6. kind(eren) willen niet (graag) overblijven
7. ontevreden over overblijffaciliteiten / slechte ervaring
8. (te) duur
9. anders, namelijk...

C2 Zijn er nog andere redenen, en zo ja welke?

<INT. Doorvragen: meerder antwoorden mogelijk>

1. geen opvang nodig
2. maak tussen de middag gebruik van andere vorm van opvang
3. maak buiten schooltijden gebruik van andere opvang, waarvan ook tussen de middag gebruik gemaakt kan worden
4. belangrijk dat kinderen thuis kunnen eten
5. de schooldag duurt anders te lang
6. kind(eren) willen niet (graag) overblijven
7. ontevreden over overblijffaciliteiten / slechte ervaring mee
8. (te) duur
9. anders, namelijk...
10. noemt geen andere reden(en)

Indien C1=2 of C2=2 -> ga door naar C4

Indien niet eerder is aangegeven dat kinderen elders worden opgevangen:

C3 Uw kinderen blijven tussen de middag niet op school, betekent dit dat zij doorgaans thuis eten of heeft u een andere vorm van tussen-de-middag-opvang geregeld?

1. (deels ook) een andere vorm van opvang -> naar C4
2. kinderen komen doorgaans thuis -> naar C6 of C7

C4 Door wie worden uw kinderen tussen-de-middag (nog meer) opgevangen?

1. buitenschoolse opvang
2. vaste betaalde oppas aan huis
3. gastoudergezin
4. familie / vrienden / burens
5. vaste uitwisseling vriendjes/vriendinnetjes
6. ander namelijk...

C5 Waarom geeft u hier de voorkeur aan?

< open vraag >

C6 alleen indien negatieve ervaring met overblijven: C1 of C2 = 5 en / of 6

C6 U heeft aangegeven dat u kind(eren) niet willen overblijven en / of dat u ontevreden bent over het overblijven. Kunt u dit toelichten?

C7 weer aan alle niet-gebruikers

C7 Stel dat er door de overheid extra geld beschikbaar wordt gesteld voor het verbeteren van de kwaliteit van het overblijven, waar zou dat wat u betreft dan aan besteed moeten worden?

<INT. Antwoorden niet oplezen: meerder antwoorden mogelijk>

1. geen verbetering nodig -> direct door naar C9
2. betere / professionelere overblijfbegeleiding
3. meer overblijfbegeleiding
4. betere huisvesting / aparte overblijf ruimte
5. extra activiteiten / speelmogelijkheden voor de kinderen
6. eten en drinken / maaltijd verzorgd door school
7. verlagen van de ouderbijdrage
8. anders, namelijk...
9. noemt geen verbetering / weet niet -> direct door naar C9

C8 Verwacht u dat u in dat geval wel gebruik zou maken van de overblijfmogelijkheden op school?

(Indien respondent één of meerdere verbeteringen noemt komen de bij C7 genoemde verbeteringen voor de interviewer op het scherm (als geheugensteun); de interviewer hoeft dit niet op te lezen)

1. Ja, waarschijnlijk wel
2. Misschien
3. Nee
4. Kinderen blijven nu ook al iedere dag over

C9 Wordt er voor het overblijven op school een aparte bijdrage van ouders gevraagd?

1. Ja -> naar C10
2. Nee -> naar deel D
3. weet niet -> naar deel D

Indien ja:

C10 Vormen de kosten voor u een belemmering om gebruik te maken van de overblijfvoorzieningen op school?

1. Ja, zeker (kosten lopen snel op)
2. Ja, een beetje
3. Nee, geen financiële barrière

Deel D (achtergrondkenmerken)

Tot slot wil ik u een aantal achtergrondvragen stellen

D1 U bent een... <INT. vul in >

1. man
2. vrouw

D2 U bent... <INT. zie ook vraag A1>

1. alleenstaand
2. getrouwd of samenwonend

D3 Bent u werkzaam (betaald) of volgt u op dit moment een opleiding?

1. werkzaam -> naar D4
2. volgt opleiding -> naar D5
3. beide: werkt en volgt opleiding -> naar D4
4. geen van beide (geen betaald werk, geen opleiding) -> naar D5

D4 Hoeveel uur in de week werkt u?

...uren <noteer aantal >

D5 Wat is uw hoogst genoten opleiding (afgerond)?

1. HBO / WO
2. HAVO / VWO
3. MBO
4. LBO / MAVO
5. Lagere school

Indien D2=1: naar D9

Indien D2=2: ook vragen naar situatie van de partner: D6 t/m D8

D6 En uw partner: is hij / zij werkzaam (betaald) of volgt hij / zij op dit moment een opleiding?

1. werkzaam -> naar D7
2. volgt opleiding -> naar D8
3. beide: werkt en volgt opleiding -> naar D7
4. geen van beide (geen betaald werk, geen opleiding) -> naar D8

- D7 Hoeveel uur in de week werkt uw partner?
...uren <noteer aantal >
- D8 En de hoogst genoten opleiding van uw partner?
1. HBO / WO
 2. HAVO / VWO
 3. MBO
 4. LBO / MAVO
 5. Lagere school
- D9 Wat is de hoogte van het (gezamenlijk) *netto* gezinsinkomen per maand: is dit...
<INT. Lees op: ...>
1. minder dan 2000 gulden
 2. tussen de 2000 en 4000 gulden
 3. tussen de 4000 en 6000 gulden
 4. tussen de 6000 en 8000 gulden
 5. meer van 8000 gulden
 6. weet niet
 7. wil niet zeggen

Indien kinderen op de basisschool A8a=1: ->naar D10

Indien geen kinderen in regulier basisonderwijs A8a=2: ->naar D13

- D10 Verwacht u in de nabije toekomst eerder meer of minder vaak behoefte te hebben aan opvang tussen de middag?
1. meer -> naar D11
 2. gelijk -> naar D13
 3. minder -> naar D12
- D11 Waar komt dit door (meer opvang nodig)?
1. respondent en / of partner gaat meer werken
 2. respondent en / of partner gaat opleiding volgen
 3. in verband met andere persoonlijke omstandigheid
- D12 Waar komt dit door (minder opvang nodig)?
1. respondent en / of partner gaat minder werken
 2. kinderen worden ouder en zelfstandiger (geen opvang nodig)
 3. in verband met andere persoonlijke omstandigheid

D13 Dan zijn wij nu aan het einde van de vragenlijst gekomen. Heeft U misschien nog een vraag of opmerking naar aanleiding van deze enquête of over de manier waarop het overblijven op dit moment is georganiseerd?

<INT. Indien ja: noteer antwoord/opmerking>

D14 Mocht dit onderzoek daartoe aanleiding geven dan zouden wij in een later stadium nog een met een aantal ouders/verzorgers over dit onderwerp willen doorpraten. Zouden wij u daarvoor nog eens mogen benaderen?

1. Ja -> *< INT. noteer naam en telefoonnummer >*

2. Nee

Tot slot: Ik wil u hartelijk danken voor dit gesprek

BIJLAGE 4
REPRESENTATIVITEIT VAN DE STEEKPROEF
Tabel 1 Verdeling steekproef en populatie over verschillende achtergrondkenmerken

	Procentuele verdeling		Aantallen		χ^2 -toets
	steekproef (N=550)	onderzoek (N=3829)	steekproef (N=550)	onderzoek (N=3829)	
<i>Gezinsgrootte</i>					
1	0,00	0,00	0	0	0,949853
2	2,18	1,75	12	10	df=5
3	11,98	12,80	66	70	p=.96
4	52,27	51,21	287	282	
5	23,96	25,20	132	139	
6+	9,62	9,04	53	50	
<i>Nielsen</i>					
3 grote steden	11,62	8,19	64	45	11,63895
Rest west	32,49	31,02	179	171	df=4
Noord	10,34	10,51	57	58	p=.02
Oost	20,33	24,02	112	132	
Zuid	25,23	26,26	139	144	
<i>Sociale klasse</i>					
A	17,97	15,85	99	87	13,74923
B	15,06	14,44	83	79	df=6
C	18,51	21,73	102	120	p=.045
D1	27,77	26,14	153	144	
D2	15,25	13,37	84	74	
E	4,36	6,27	24	34	
Onbekend	0,91	2,21	5	12	
<i>Urbanisatiegraad</i>					
Zeer sterk	11,25	9,24	62	51	4,299196
Sterk	20,87	22,75	115	125	df=4
Matig	23,96	22,56	132	124	p=.41
Weinig	25,23	26,88	139	148	
Niet	18,69	18,56	103	102	
<i>Geslacht</i>					
Man	15,79	36,17	87	199	98,94588
Vrouw	84,21	63,83	463	351	df=1
<i>Opleiding</i>					
Lagere school	2,36	4,86	13	27	22,25839
LBO/MAVO	30,31	30,37	167	167	df=5
MBO	32,85	27,08	181	149	p=<.001
HAVO	11,07	11,20	61	62	
HBO/WO	23,41	25,07	129	138	
Onbekend		1,42	0	8	

BIJLAGE 5
ACHTERGRONDKENMERKEN VAN DE RESPONDENTEN
Tabel 1 Verdeling van achtergrondkenmerken voor de respondenten

	Aantal	%		Aantal	%
Geslacht			Samenlevingsvorm		
Man	83	16	Samenwonend	484	93
Vrouw	435	84	Alleenstaand	34	7
Totaal	518		Totaal	518	
Werk / opleiding respondent			Werk / opleiding partner		
Werkt	360	70	Partner werkt	456	88
Volgt opleiding	13	3	Partner volgt opleiding	2	0
Werkt en volgt opleiding	12	2	Partner werkt en volgt opleiding	5	1
Geen van beide	133	26	Geen van beide	21	4
Totaal	518		Totaal	484	
Grootte aanstelling respondent			Grootte aanstelling partner		
Tot en met 20 uur	207	56	Tot en met 20 uur	34	7
20 – 30 uur	64	17	20 – 30 uur	22	5
30 – 40 uur	88	24	30 – 40 uur	320	69
Meer dan 40 uur	13	4	Meer dan 40 uur	85	18
Totaal	372		Totaal	461	
Gezinsinkomen					
< 2000 gulden	13	3			
2000 – 4000 gulden	199	38			
4000 – 6000 gulden	161	31			
6000 – 8000 gulden	55	11			
> 8000 gulden	20	4			
Weet niet / wil niet zeggen	70	14			
Totaal	518				
Opleidingsniveau respondent			Opleidingsniveau partner		
HBO\WO	121	23	HBO\WO	149	31
HAVO\ VWO	59	11	HAVO\ VWO	45	9
MBO	168	32	MBO	145	30
LBO\MAVO	159	31	LBO\MAVO	134	28
Lagere school	11	2	Lagere school	11	2
Totaal	518		Totaal	484	

BIJLAGE 6
AANTAL OVERBLIJVENDE KINDEREN NAAR WERKSITUATIE EN ANDERE VORMEN VAN OPVANG
Tabel B6.1 Aantal overblijvers voor gezinnen met tweeverdieners en wel of niet een andere vorm van formele opvang* buiten schooltijd, verticaal geperceerd

Aantal keer overblijven per week	Tweeverdieners met andere formele opvang				Tweeverdieners zonder andere formele opvang				Gezinnen met volwassene thuis				Alleenstaanden			
	gezinnen		kinderen		gezinnen		kinderen		gezinnen		kinderen		gezinnen		kinderen	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Minder dan eens per week	8	28,57	16	32,00	154	52,38	251	51,86	108	73,97	164	69,79	12	35,29	14	31,82
1 x per week	5	17,86	10	20,00	32	10,88	57	11,78	8	5,48	14	5,96	2	5,88	3	6,82
2 x per week	7	25,00	14	28,00	40	13,61	61	12,60	4	2,74	6	2,55	8	23,53	11	25,00
3 x per week	5	17,86	7	14,00	20	6,80	38	7,85	6	4,11	15	6,38	5	14,71	8	18,18
4 x per week	2	7,14	2	4,00	38	12,93	59	12,19	17	11,64	28	11,91	6	17,65	7	15,91
5 x per week	1	3,57	1	2,00	10	3,40	18	3,72	3	2,05	8	3,40	1	2,94	1	2,27
Totaal	28	100,00	50	100,00	294	100,00	484	100,00	146	100,00	235	100,00	34	100,00	44	100,00

* Dit is formele opvang zoals voorschoolse, naschoolse en buitenschoolse opvang, maar ook gastouderschap

Tabel B6.2 Aantal overblijvers voor gezinnen met tweeverdieners en wel of niet een andere vorm van formele opvang* buiten schooltijd, horizontaal geperceerd

Aantal keer overblijven per week	Tweeverdieners met andere formele opvang				Tweeverdieners zonder andere formele opvang				Gezinnen met volwassene thuis				Alleenstaanden				Totaal			
	gezinnen		kinderen		gezinnen		kinderen		gezinnen		kinderen		gezinnen		kinderen		gezinnen		kinderen	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Minder dan eens per week	8	2,84	16	3,60	154	54,61	251	56,40	108	38,30	164	36,85	12	4,26	14	3,15	282	100,00	445	100,00
1 x per week	5	10,64	10	11,90	32	68,09	57	67,86	8	17,02	14	16,67	2	4,26	3	3,57	47	100,00	84	100,00
2 x per week	7	11,86	14	15,22	40	67,80	61	66,30	4	6,78	6	6,52	8	13,56	11	11,96	59	100,00	92	100,00
3 x per week	5	13,89	7	10,29	20	55,56	38	55,88	6	16,67	15	22,06	5	13,89	8	11,76	36	100,00	68	100,00
4 x per week	2	3,17	2	2,08	38	60,32	59	61,46	17	26,98	28	29,17	6	9,52	7	7,29	63	100,00	96	100,00
5 x per week	1	6,67	1	3,57	10	66,67	18	64,29	3	20,00	8	28,57	1	6,67	1	3,57	15	100,00	28	100,00
Totaal	28	5,58	50	6,15	294	58,57	484	59,53	146	29,08	235	28,91	34	6,77	44	5,41	502	100,00	813	100,00

* Dit is formele opvang zoals voorschoolse, naschoolse en buitenschoolse opvang, maar ook gastouderschap

BIJLAGE 7
AANTAL GROEPEN IN NEDERLAND
Tabel 1 Aantal groepen per school, geëxtrapoleerd naar de landelijke situatie

Aantal groepen per school	Scholen met groepen van 15 kinderen		Scholen met groepen van 20 kinderen		Scholen met groepen van 30 kinderen	
	steekproef	Nederland	steekproef	Nederland	steekproef	Nederland
1	78	1525	111	2156	174	3389
2	96	1864	107	2081	80	1555
3	51	987	36	707	26	506
4	29	568	19	361	9	184
5	15	302	14	274	13	261
6	11	205	3	56	17	340
7	7	138	4	76	7	143
8	2	45	16	320	6	122
9	4	76	11	205	9	170
10	9	185	7	143	3	63
11	8	159	2	42	3	49
12	9	181	4	80	3	51
13	7	129	8	159	2	40
14	1	14	3	63	3	50
15	4	82	1	10	3	59
16	2	40	2	35	1	10
17	5	97	1	14	2	35
18	4	72	3	51	1	27
19	3	52	2	40		
20	1	10				
21	1	14	3	50	1	14
22	2	35	3	49		
23	1	26	1	21		
24	1	25				
25	1	26				
26	1	14	2	49		
27			1	14		
28	3	50				
29	2	35				
30	1	25				
31	1	10	1	14		
32						
33						
34	2	35				
35	1	27				
36						
37						

	Scholen met groepen van 15 kinderen		Scholen met groepen van 20 kinderen		Scholen met groepen van 30 kinderen	
38						
39						
40						
41	1	14				
<i>Totaal</i>	363	7067	363	7067	363	7067
Totaal aantal groepen in Nederland		38341		29602		21021

BIJLAGE 8
OPBOUW KOSTEN SCENARIO'S
Tabel B8.1 De opbouw van de kosten per groep per jaar van de negen scenario's

Scenario's	Inrichting		Salaris		Overhead		Kosten per groep per jaar
1	fl. 1.000,-	+	fl. 15.010,-	+	fl. 3.002,-	=	fl. 19.012,-
2	fl. 1.000,-	+	fl. 13.709,-	+	fl. 2.742,-	=	fl. 17.450,-
3	fl. 1.000,-	+	fl. 12.407,-	+	fl. 2.481,-	=	fl. 15.888,-
4	fl. 1.000,-	+	fl. 12.000,-	+	fl. 2.400,-	=	fl. 15.399,-
5	fl. 1.000,-	+	fl. 10.698,-	+	fl. 2.140,-	=	fl. 13.837,-
6	fl. 1.500,-	+	fl. 12.407,-	+	fl. 2.481,-	=	fl. 16.388,-
7	fl. 1.500,-	+	fl. 10.698,-	+	fl. 2.140,-	=	fl. 14.337,-
8	fl. 1.500,-	+	fl. 8.989,-	+	fl. 1.798,-	=	fl. 12.286,-
9	fl. 1.500,-	+	fl. 4.800,-	+	fl. 960,-	=	fl. 7.260,-

Tabel B8.2 De opbouw van de gemiddelde kosten per kind per dag van de negen scenario's

Scenario's	Kosten per groep per jaar		Aantal dagen per jaar		Aantal kinderen per groep (correctie bezettingsgraad)		Gemiddelde kosten per kind per dag
1	fl. 19.012,-	/	160	/	15,66	=	fl. 7,59
2	fl. 17.450,-	/	160	/	15,66	=	fl. 6,97
3	fl. 15.888,-	/	160	/	15,66	=	fl. 6,34
4	fl. 15.399,-	/	160	/	15,66	=	fl. 6,15
5	fl. 13.837,-	/	160	/	15,66	=	fl. 5,52
6	fl. 16.388,-	/	160	/	21,33	=	fl. 4,80
7	fl. 14.337,-	/	160	/	21,33	=	fl. 4,20
8	fl. 12.286,-	/	160	/	21,33	=	fl. 3,60
9	fl. 7.260,-	/	160	/	21,33	=	fl. 2,13

Tabel B8.3 De opbouw van de gemiddelde kosten per kind per uur van de negen scenario's

Scenario's	Gemiddelde kosten per kind per dag		Duur pauze		Gemiddelde kosten per kind per uur
1	fl. 7,59	/	1,5	=	fl. 5,06
2	fl. 6,97	/	1,5	=	fl. 4,64
3	fl. 6,34	/	1,5	=	fl. 4,23
4	fl. 6,15	/	1,5	=	fl. 4,10
5	fl. 5,52	/	1,5	=	fl. 3,68
6	fl. 4,80	/	1,5	=	fl. 3,20
7	fl. 4,20	/	1,5	=	fl. 2,80
8	fl. 3,60	/	1,5	=	fl. 2,40
9	fl. 2,13	/	1,5	=	fl. 1,42

Tabel B8.4 De opbouw van de totaalkosten van de negen scenario's

Scenario's	Gemiddelde kosten per kind per dag		Gemiddeld aantal overblijvers per dag in NL		Aantal dagen per jaar		Totaalkosten per jaar (voor heel Nederland)
1	fl. 7,59	x	467.229	x	160	=	fl. 567.395.000,-
2	fl. 6,97	x	467.229	x	160	=	fl. 520.779.000,-
3	fl. 6,34	x	467.229	x	160	=	fl. 474.162.000,-
4	fl. 6,15	x	467.229	x	160	=	fl. 459.571.000,-
5	fl. 5,52	x	467.229	x	160	=	fl. 412.955.000,-
6	fl. 4,80	x	467.229	x	160	=	fl. 358.983.000,-
7	fl. 4,20	x	467.229	x	160	=	fl. 314.057.000,-
8	fl. 3,60	x	467.229	x	160	=	fl. 269.131.000,-
9	fl. 2,13	x	467.229	x	160	=	fl. 159.029.000,-

Doordat in deze tabellen afgeronde cijfers worden gepresenteerd, kan het voorkomen dat de cijfers in de laatste kolom bij het narekenen niet helemaal overeenkomen. Dit geldt met name voor tabel B8.4. De cijfers in de tabellen zijn echter gebaseerd op berekeningen met niet-afgeronde cijfers en dus het meest nauwkeurig. De niet-afgeronde cijfers zijn altijd te achterhalen door vanaf tabel B8.1 de berekeningen uit te voeren en de resultaten niet af te ronden.

BIJLAGE 9
DE KOSTEN WANNEER DIE GEDRAGEN WORDEN DOOR MEERDERE PARTIJEN
Tabel B9.1 De kosten per partij van professionalisering op alle scholen, bij gelijke financiering door respectievelijk twee en drie partijen

Scenario's	Financiering door twee partijen	Financiering door drie partijen
1	fl. 283.698.000,-	fl. 189.132.000,-
2	fl. 260.389.000,-	fl. 173.593.000,-
3	fl. 237.081.000,-	fl. 158.054.000,-
4	fl. 229.786.000,-	fl. 153.190.000,-
5	fl. 206.477.000,-	fl. 137.652.000,-
6	fl. 179.491.000,-	fl. 119.661.000,-
7	fl. 157.029.000,-	fl. 104.686.000,-
8	fl. 134.566.000,-	fl. 89.710.000,-
9	fl. 79.514.000,-	fl. 53.010.000,-

Tabel B9.2 De kosten per partij van professionalisering op de scholen zonder continu-rooster, bij gelijke financiering door respectievelijk twee en drie partijen

Scenario's	Financiering door twee partijen	Financiering door drie partijen
1	fl. 149.581.000,-	fl. 99.720.000,-
2	fl. 137.291.000,-	fl. 91.528.000,-
3	fl. 125.002.000,-	fl. 83.335.000,-
4	fl. 121.155.000,-	fl. 80.770.000,-
5	fl. 108.866.000,-	fl. 72.577.000,-
6	fl. 94.569.000,-	fl. 63.046.000,-
7	fl. 82.734.000,-	fl. 55.156.000,-
8	fl. 70.899.000,-	fl. 47.266.000,-
9	fl. 41.894.000,-	fl. 27.929.000,-

Tabel B9.3 De kosten per partij van professionalisering op scholen met een continu-rooster, bij gelijke financiering door respectievelijk twee en drie partijen

Scenario's	Financiering door twee partijen	Financiering door drie partijen
1	fl. 30.572.000,-	fl. 20.381.000,-
2	fl. 26.329.000,-	fl. 17.553.000,-
3	fl. 20.759.000,-	fl. 13.839.000,-
4	fl. 13.933.000,-	fl. 9.289.000,-

